

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TIP TARİHİ VE ETİK ANABİLİM DALI

**TÜRKÇE TIP TARİHİ KİTAPLARI (1928-2018):
BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ ve
GENEL OKURA YÖNELİK OLMA KONUSU**

Utku KESKİN

**TIP TARİHİ ve ETİK ANABİLİM DALI TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMANI
Prof. Dr. Selim KADIOĞLU**

ADANA – 2019

T.C.
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TIP TARİHİ VE ETİK ANABİLİM DALI

**TÜRKÇE TIP TARİHİ KİTAPLARI (1928-2018):
BİR BİBLİYOGRAFYA DENEMESİ ve
GENEL OKURA YÖNELİK OLMA KONUSU**

Utku KESKİN

**TIP TARİHİ ve ETİK ANABİLİM DALI TEZLİ YÜKSEK LİSANS
PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ**

**DANIŞMANI
Prof. Dr. Selim KADIOĞLU**

Tez No:.....
ADANA – 2019

KABUL ve ONAY

Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı çerçevesinde yürütülmüş olan
“Türkçe Tıp Tarihi Kitapları (1928-2018): Bir Bibliyografya Denemesi ve Genel Okura
Yönelik Olma Konusu” adlı çalışma, aşağıdaki jüri tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak
kabul edilmiştir.

Tarih: 7 Ocak 2019

TEZ SINAV JÜRİSİ

Prof. Dr. Selim KADIOĞLU

Çukurova Üniversitesi

Başkan

Doç. Dr. Sultan ALAN

Çukurova Üniversitesi

Üye

Dr. Öğretim Üyesi Hasan ERBAY

Afyonkarahisar Sağlık Bilimleri Üniversitesi

Üye

Yukarıdaki Tez, Yönetim Kurulunun ....../....../.... Tarih ve .... Sayılı kararı ile kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Behice DURGUN

Sağlık Bilimleri Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

T.C. ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI

Çukurova Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesini okuduğumu ve anladığımı ve Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
  - Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik kurallarına uygun olarak sunduğumu,
  - Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
  - Kullanılan verilerde ve ortaya çıkan sonuçlarda herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
  - Tez olarak sunduğum bu çalışmanın özgün olduğunu,
- bildirir, aksi bir durumda bu konuda hakkımda yapılacak tüm yasal işlemleri ve aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

7 Ocak 2019

Utku Keskin

Kayıtlı olunan Program: Tıp Tarihi ve Etik

Tezin Konusu: Türkçe Tıp Tarihi Kitapları (1928-2018): Bir Bibliyografya Denemesi ve Genel Okura Yönelik Olma Konusu

Tezin Türü: Yüksek Lisans

Danışmanın Adı-Soyadı: Selim Kadıoğlu

Danışmanın İletişim Bilgileri

Telefon: 0322 338 62 44

E-Posta: selimkad@cu.edu.tr

Öğrencinin İletişim Bilgileri

Telefon: 0506 286 16 85

E-Posta: keskin.utku.35@gmail.com

*Bu belgenin Lisansüstü eğitim tezleri savunmaya alınmadan önce öğrenci tarafından doldurulup imzalanarak Enstitü Müdürlüğüne teslim edilmesi gerekmektedir.

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

Bibliyografyalar toplumun geçmişten günümüze kültürel birikimlerini yansıtmaya ve o topluma ilişkin sosyal, iktisadi ve siyasal çıkarsamalarda bulunabilme bağlamında etkili birer başvuru kaynağıdır. Bibliyografik nitelikteki bu tez çalışması, 1928 harf devriminden günümüze kadar tıp tarihi alanının yazınına kazandırılan kitap formundaki çalışmalarının terkiibini ve tasnifini kapsamakta; söz konusu eserleri kronolojik bir sırayla takdim etmektedir.

Bilimin, her kesimden her eğitim seviyesinden okura algılanabilir, açık ve anlaşılır bir biçimde sunulduğu genel okura hitabeden eserlerden yola çıkan, tıp biliminin ve sanatının gelişimsel devinimi ile sağlık teşkilatlanmasının ve politikalarının evrimine yönelik tespitlerin yer aldığı bu çalışmanın konusunu belirlememde bana yardımcı olan, eserlerin seçiminde kaynak ve yöntem gösteren danışman hocam Çukurova Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Başkanı Sayın Prof. Dr. Selim KADIOĞLU'na paylaşmış olduğu değerli fikirleri ve ayırdığı kıymetli vaktinden dolayı teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi ve İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi kütüphanelerinde yaptığım araştırmalar esnasında sundukları olanaklardan dolayı Sayın Prof. Dr. Arın NAMAL'a ve Sayın Prof. Dr. Gülten DİNÇ'e; Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Anabilim Dalı kütüphanesinden yararlanmam noktasında gerçekleştirdiği koordinasyondan dolayı da Sayın Öğr. Gör. Gülay HALİDİ'ye teşekkürü bir borç bilmekteyim.

Bu çalışmayı, kısa bir süre önce girmiş olduğu ilk yaşı için anlamlı bir armağan ve anı olacağı düşüncesiyle sevgili yeğenim Arden Ege KURT'a ithaf ediyorum.

Utku KESKİN

Adana

Ocak 2019

İÇİNDEKİLER

Sayfa No:

KABUL ve ONAY	i
ETİK BEYAN	ii
ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR	iii
İÇİNDEKİLER	iv
ÇİZELGELER DİZİNİ	v
KISALTMALAR DİZİNİ	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. Tezin Konusuna ve Kavramlarına Genel Bir Bakış	1
1.2. Tezin Amacı ve Yapısı	4
2. GENEL BİLGİ	5
2.1. Kitap ve Bilimsel Bilginin Topluma Aktarılmasında Kitabın Rolü	5
2.2. Genel Olarak Popüler Bilimsel Yayınlar ve Popüler Tarih	7
2.3. Türkiye’de Tıp Tarihi Alanındaki İlk Eserler	10
2.4. Türkçe Tıp Tarihi Çalışmalarını İçeren Bibliyografyalar	12
3. GEREÇ ve YÖNTEM	14
4. BULGULAR	17
4.1. 1928-2018 Dönemi Türkçe Tıp Tarihi Kitapları Listesi	17
4.2. Listede Yer Alan Kitaplar Hakkında Niteliksel ve Niceliksel Saptamalar	67
5. TARTIŞMA	70
5.1. Tıp Tarihi Kitaplarının Genel Okura Hitap Etmesi Sorunu	70
5.2. Türk Tıbbının ve Tıp Tarihçiliğinin Kitaplara Yansıyan Serüveni	77
6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER	86
KAYNAKLAR	90
ÖZGEÇMİŞ	96

ÇİZELGELER DİZİNİ

Tablo No:

Sayfa No:

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları..... 17

KISALTMALAR DİZİNİ

AKM	: Atatürk Kùltür Merkezi
IRCICA	: Research Centre For Islamic History, Art And Culture (İslam Tarih, Sanat ve Kùltür Araştırma Merkezi)
TARD	: Türk Anesteziyoloji ve Reanimasyon Derneği
TEB	: Türk Eczacıları Birliği
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
TTB	: Türk Tabipleri Birliği
TÜBİTAK	: Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu
YZE	: Yüksek Ziraat Enstitüsü

ÖZET

Türkçe Tıp Tarihi Kitapları (1928-2018): Bir Bibliyografya Denemesi ve Genel Okura Yönelik Olma Konusu

Çağdaş dünyada bilim, güvenilir ve saygın bilginin ana kaynağıdır. Her bilimsel disiplinin kendine özgü bir terminolojisi ve dili vardır. Bu durum sıradan insanların bilimsel yazıları anlamasını zorlaştırmaktadır. Popüler bilim, bir tür edebiyat olarak, bu soruna bir çözümdür; bilimsel birikimin halka açık olmasını mümkün kılar.

Popüler tarih, popüler bilimin bir alt türü olarak düşünülebilir, ancak onu bağımsız bir alan olarak kabul etmek de mümkündür. Bu genel çerçevede, tıp tarihinin topluma mal edilmesi, bu kendine özgü çalışma alanının konularının farklı toplum kesimleri tarafından öğrenilmesine ve anlaşılmasına açılan bir kapı gibidir. Tıp tarihi hakkında farkındalık sahibi olmak insanlara tıbbi ve dolaylı olarak da insanı keşfetme fırsatı sunmaktadır.

Bu çalışmada ilk olarak 1928-2018 döneminde yayımlanmış tıp tarihine ilişkin Türkçe kitapların künye bilgileri derlenerek bir bibliyografya taslağı hazırlanmıştır. Daha sonra tıp tarihi kitaplarının genel okura hitap etmesi ve tıp tarihi literatürünün medikososyal arka planı konuları tartışmaya açılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Bibliyografyalar, popüler bilimsel kitaplar, tıp tarihi, tıp tarihi kitapları.

ABSTRACT

Books of history of medicine in Turkish (1928-2018): A draft of bibliography and the problem of being popular

In the contemporary world, science is the main source of credible and respectable knowledge. Every scientific discipline has a terminology and language its own. This situation makes difficult to understand scientific writings for ordinary people. Popular science, as a kind of literature, is a solution for this problem; it makes possible the scientific accumulation to be open to the public.

Popular history may be considered as a subtype of popular science however, it is also feasible to take it as an independent field. In this general context, popularization of history of medicine is like to open a gate to learn and understand the topics of this specific working area. To realize history of medicine offers an opportunity to people to discover medicine and also human being indirectly.

At first in this study, catalog information of books regarding history of medicine published in Turkish from 1918 to 2018 have been compiled. After that, the problem of being a popular medical history book and medico-social background of the literature of history of medicine are discussed.

Key words: Bibliographies, popular scientific books, medical history, books of medical history.

1. GİRİŞ

1.1. Tezin Konusuna ve Kavramlarına Genel Bir Bakış

Günümüzde “kitap”ın birbiriyle bütünleşen iki karşılığında biri ciltlenerek bir araya getirilmiş basılı kağıtlar topluluğu; diğeri söz konusu kağıtlar üzerine basılmış bulunan, farklı bir alana ve farklı bir türe ait olan, yazılarak üretilmiş eserdir (1).

İlk anlam yüküyle kitabın geçmişini üç belirleyicisinden biri olan matbaanın icadına kadar götürmek ya da daha uzak geçmişe uzanmak adına bir diğeri belirleyici olan kağıdı esas almak olanaklıdır (2). Kağıt unsuru üzerinden yapılan değerlendirmede kitap kavramı elle yazılmış veya matbaa öncesi baskı teknikleriyle üretilmiş nüshaları da kapsamaktadır (3). Kitabın üçüncü belirleyicisi olan yazı, dolayısıyla okuryazarlık üzerinden tarihçeyi daha da geriye taşımak olanaklıdır (3). Bu durumda kil tabletler, parşömen ruloları, kodeks olarak adlandırılan ciltlenmiş parşömen yaprakları üzerine kaydedilerek yayılma ve kalıcılık olanağı kazandırılmış muayyen uzunluktaki metinler de kitap niteliği kazanmaktadır (4).

İkinci anlam yüküyle kitap, aralarında belirgin farklılıklar olan, bir başka deyişle geniş bir yelpazeye yayılan unsurlardan oluşmaktadır. Bilimsel temel bilgi derlemesinden çizgi romana, antik felsefe metninden tarihi kişi biyografisine aralarında, temel biçimsel ortak noktalar dışında, hiçbir benzerlik bulunmayan pek çok kitap türünden söz etmek olanaklıdır (5). Tür sayısının çokluğu kaçınılmaz olarak kitapları kategorilere ayırmayı gündeme getirmektedir. Öte yandan bu anlamda kitabın halen kağıt ve baskı temelli olmayan sesli kitap, e-kitap, pdf kitap gibi alternatif formları da bulunmaktadır ve yakın ya da uzak gelecekte yapı-biçim bağlamında bunlardan birinin ya da yepyeni bir buluşun esas alınacağı düşünülebilir (6).

Kitap günümüzde bilgiye erişim söz konusu olduğunda akla ilk gelen materyal olmaktadır. Çağımızda bilgi kaynakları konusunda çokça alternatif gelişmiş ise de kitapların bu alandaki önceliklerini korudukları aşikârdır. Zaman içinde giderek hem üretim tekniği ilerleyen hem daha geniş kitlelerin erişimine açılan hem de nitelik yönünden çeşitlenen kitap, bugün nesnel ve öznel bilgiye ulaşma bağlamında en yaygın başvuru kaynağı durumundadır (7). Tür ve düzey açısından eşitliliği, temin ve kullanım bakımından kolaylığı kitap toplum nezdinde didaktik anlamda öncü niteliği taşımaktadır.

Bu genel çerçevede çağdaş dünyada güvenilir ve nesnel bilgi üretiminin temeli sayılan bilimsel faaliyetlerin ürünlerinin topluma aktarılması açısından da kitapların işlevselliği açıktır. Akademik disiplinler tarafından yürütülen bilimsel faaliyetlerle üretilen güncel bilimsel bilgi öncelikle makale halinde süreli yayınlarda yer almakta, kitabın devreye girişi temel bilgi birikiminin disiplin camiasının geneline ve özellikle yetişmekte olan kuşaklara aktarılması bağlamında olmaktadır.

Tüm bilimsel yayınların ait oldukları disiplinin kendine özgü ilkelerini, yöntemlerini, yaklaşımlarını ve dilini-terminolojisini yansıtmaları söz konusudur. Bu durum kaynakların disiplin mensupları dışındaki toplum kesimleri için anlaşılması zor olmasına yol açmakta, bilimsel bilgi ile toplum geneline buluşturma noktasında, genel okura hitap eden popüler bilim kitapları köprü vazifesi görmektedirler (8). Bu kitap türünün, farklı eğitim seviyesine ve kültürel formasyona sahip bireylere değişik alanlardaki bilimsel bilgi birikimine ulaşma olanağı sağlama açısından yararı açıktır (8).

Genel okura hitap eden popüler bilimsel çalışmaların ortaya çıkışı bir yandan okuryazarlığın yaygınlaşmasına ve bilimsel bilgiye yönelik ilginin artmasına, diğer yandan bilimsel disiplinlerin kavramları, bilgi içerikleri, yöntemleri-yaklaşımları ve nihayet dilleri bakımından giderek daha fazla kendilerine özgü hale gelmesine bağlıdır (9). Zaman içinde geriye gittikçe sınırlı okuryazarlığın ve sınırlı bilgi birikiminin söz konusu olduğu, bu nedenle alimlere ayrı halka ayrı yazılı hitaba gerek bulunmadığı saptamasını yapmak olanaklıdır.

Kuşkusuz geçmişin bilgi ve görüş üreterek bilim öncüsü etkinliklerde bulunan değerli kişileri de nitelikli üretimlerinden halkın yararlanması kaygısını duymuş ancak bu kaygının gereğini eserlerinin farklı kesimlere hitap eden versiyonlarını kaleme alarak-aldırtarak değil sözlü bilgi aktarımına yönelmek gibi farklı yollara kayarak yerine getirmiştir. Böylesi aydınlatma çabalarının Antik Yunan dönemine kadar giden bir geçmişi olduğu görülmektedir (10). Kuramsal bilginin saygın ve ilginç bulunmasıyla karakterize olan bu dönemin düşünürleri bilgilerini ve fikirlerini halkla paylaşarak yaygınlaştırma gayreti içinde olmuştur.

Günümüzde ise genel okura hitap eden popüler bilimsel çalışmalar kitaplar ve süreli yayımlar halinde giderek büyüyen bir birikim oluşturmaktadır. Bu tür sınıflandırmaya yönelik bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda, eserlerin kimi ortak özellikleri barındırdıkları görülmektedir. Bu özelliklerden biri aktardıkları konuyu

tarihsel bir çerçeveye oturarak okura sunmaktır. Eserlerde seçilen tema güncel bir bilimsel konu olmakla birlikte onun anlatılması bağlamında çoğunlukla geçmişteki aşamalarına da değinilmektedir (11). Bir diğer özellik okurun esere yönelik ilgisini canlı tutacak akıcı bir anlatım tarzının tercih edilmesidir (12,13). Son olarak, bu eserleri yazanların ya ilgili bilim dalına mensup ya da popüler bilim yazarlığında profesyonelleşmiş kişiler olduğu saptaması yapılabilir (12,13).

Bu yazın türünün Türkiye'deki geçmişi incelendiğinde de yukarıdaki genel saptamaların geçerli olduğu bir tablo ile karşılaşmaktadır. Ulusal popüler bilimsel eserlerin ilk örneklerinin öncelikli olarak tarih disiplini ile bağlantılı bulunduğunu, özellikle de Osmanlı Devleti'nin son dönemlerini ele aldığı görülmektedir. Bu noktada günümüzde bilimsel bir disiplin olarak örgütlenmiş bulunan tarihin, kendine özgü bir geçmişi-geleneği bulunduğunu; bu nedenle popüler tarihin popüler bilim şemsiyesi altına yerleştirilebileceği gibi bağımsız bir tür olarak da değerlendirilebileceğini vurgulamak yerinde olacaktır (14). Popüler tarih çalışmaları konu edindikleri dönem hakkında toplumun ilgisini derinden çekecek konu başlıkları içermekte; geçmişe ait bilgi aktarımını güncel ilişkin sosyal, politik, dini, ideolojik fikirlerin benimsetilmesi çabasıyla bütünleştirmektedir (14).

Popüler tarih çalışmalarına dair yukarıdaki son saptamanın genel okura hitap eden bilimsel eserlerin tümü için geçerli olduğunu söylemek kolay değildir. Tıp tarihinin güncel tıp üzerinde belirleyiciliği, genel tarihin güncel sosyopolitik yapılanma üzerindeki belirleyiciliğine göre çok daha azdır (15). Çeşitli konulara dağılan popüler tıp tarihi çalışmalarında genellikle sağlık uğraşlarındaki ilerlemelerin uzak geçmişten günümüze katettiği aşamalar anlatılmaktadır. Ancak sağlık teşkilatlanmasının geçmişi hakkında tespitler de içermeleri bakımından bu eserlerin güncel ve gelecekteki sağlık politikalarına dair fikir verici işlevleri bulunduğu öne sürülebilir. Öte yandan bir anlamda tıp tarihi ve tarih arasında köprü kuran bu eserler üzerinden tıbbın toplumsal, ekonomik, hukuki, idari boyutlarının geçmişi hakkında tespitler yapmak ve bunları günümüze uyarlamak da mümkündür.

1.2. Tezin Amacı ve Yapısı

Bu tez çalışmasının amacı genel okura hitap eden Türkçe tıp tarihi eserlerinin olabildiğince geniş bir bibliyografik listesinin oluşturmak ve listede yer alan eserlerin nitelikleri, içerikleri ve yayın tarihleri bakımından dağılımları hakkında saptamalar yapmak; böylelikle hem tıp tarihine ilgi duyup okumalar yapmak isteyen herkesin hem de tıp tarihi konusunda akademik çalışma yapanların yararlanabileceği bir veri tabanı oluşturmaktır. Tez süreci sonrasında bu veri tabanının internet ortamına yerleştirilmesi ve genişletilip sürekli güncellenerek ilgililerin erişimine açık tutulması planlanmaktadır.

Tez konusunun ana hatlarıyla takdiminden ve tezin yapısal olarak tanıtılmasından oluşan Giriş bölümünün ardından Genel Bilgiler çerçevesinde sırasıyla kitabın tarihçesi ve bilimsel bilginin topluma aktarılmasındaki rolü, genel olarak popüler bilimsel eserler ve özel olarak popüler tarih çalışmaları, Türkiye’de yayımlanan ilk tıp tarihi kitapları ve tıp tarihi çalışmalarını içeren bibliyografyalar hakkındaki alt bölümler yer almaktadır. Gereç ve Yöntem bölümünde çalışma sürecinde izlenen yöntem-yaklaşım; kitap künye bilgilerine erişilen veri tabanları ve ulaşılan tıp tarihi ile ilgili-bağlantılı çalışmaların listeye dahil edilmesinde referans alınan kriterler hakkında bilgi verilmiştir,

Bulgular bölümünün ve genel olarak tezin en büyük kısmını bu çalışma çerçevesinde belirlenen ve tablo halinde sunulan tıp tarihi kitaplarının listesi oluşturmaktadır. Genel okurun Latin harflerine dayalı Türk alfabesini bildiği göz önüne alınarak çalışma kapsamına 1 Kasım 1928 tarihli harf inkılabından tezin tamamlandığı Aralık 2018’in sonuna kadar yayımlanan tıp tarihi kitapları dahil edilmiş, Arap harflerine dayalı Türk alfabesi ile basılmış olanlar dışarıda bırakılmıştır. Bulgular bölümünde listenin yanı sıra kitapların ait oldukları kategorilere, işledikleri konulara ve yayımlandıkları yıllara göre dağılımları hakkında bir dizi saptama da yer almaktadır.

Tartışma bölümünde çalışmaya konu edilen eserlerin hem birey hem de toplum bağlamında aktarabileceği bilgileri belirleme çabası gösterilmiştir. Dönemlere göre değişen yönelimler yaklaşımlar üzerinde durulmuştur. Tıp tarihi çalışmaları vasıtasıyla bilim tarihi ile sosyal ve siyasal tarihin topluma ne ölçüde aktarılabildiği irdelenmiş, eserlerin sağlık okuryazarlığına ve günümüzün sağlık politikalarına yönelik yararı konusu ele alınmıştır.

2. GENEL BİLGİ

2.1. Kitap ve Bilimsel Bilginin Topluma Aktarılmasında Kitabın Rolü

Bilgi, kültür ve bilimsel faaliyetlerin yayılması açısından kitaplar önemli bir işlevi yerine getirmektedir. Kitaplar tarihsel süreç içerisinde her dönem ve her coğrafyada bilginin kaynağı olma özelliklerini barındıran nesnelere olmuştur. Modern kitabın ortaya çıkışı birbirinden oldukça farklı süreçler ve koşullar üzerinden gerçekleşmiştir. Mısır'da papirüs bitkisinden elde edilen ve üretildiği bitkinin adıyla anılmakta olan üzerine yazı yazılabilir materyali kullanarak oluşturulan yan yana sayfalar içeren rulolar ilk kitap örnekleri olarak değerlendirilebilir (4,16). Ardından Çin'de M.S. I. yüzyıldan itibaren keşfedilerek oldukça uzun bir süreden beri kullanılmakta olan kâğıt, modern kitabın ortaya çıkışının başlangıç noktası olmuştur (16). Matbaanın icadı kitapların oldukça hızlı ve çok kopya halinde basılabilmesini mümkün kılmıştır. Bunun kitaplara erişimin kolaylaşması, okur-yazar oranının artması ve eğitim seviyelerinin yükselmesi gibi olumlu etkileri olmuştur (16).

Matbaanın icat edildiği 1450 yılına kadar kitaplar genel olarak el yazması şeklinde, her nüsha teker teker oluşturularak üretilmiştir. El yazması kitaplarda kâğıt öncesi hayvan derisinden elde edilen parşömenin kullanılması söz konusu olmuş, papirüs rulolarının alternatifi olan ciltlenmiş parşömen kitaplar kodeks olarak adlandırılmış, bu sözcük daha sonraları ciltli kâğıt kitap ve kitabı oluşturan bilgi derlemesi anlamında da kullanılmıştır (4,16). Batı Ortaçağı'nda kitap çoğaltım işi önceleri çoğunlukla kilise bünyesinde bulunan ve "scriptorium" adı verilen atölyelerde gerçekleştirilmiş, böylelikle kitap içeriklerinin denetim altında olması sağlanmıştır. XIII. yüzyılın sonlarına doğru üniversitelerin ortaya çıkmaya başlamasıyla yazma çoğaltma işi artık meslek kuruluşlarınca gerçekleştirilir olmuştur (16). XIV. ve XV. yüzyıllardan itibaren kitapları çoğaltma işlevini hattatlar, minyatür sanatçıları ve kitap süsleyicileri üstlenmiştir (16).

Günümüzde gelinen noktada kitaplar nitelik çeşitliliği hem de baskı sayısı açısından çok ileri düzeye bulunmaktadır. Edebiyat, eğitim ve başvuru, ders ve sınav, bilim, araştırma-inceleme, din ve mitoloji, sanat, tasarım, felsefe, hobi ve daha pek çok kategori altında toplanan farklı türdeki ve düzeydeki okura hitap eden çok sayıda kitaba ulaşmak mümkündür. Kitaplar, bireylerin hayatlarında uzun zamandır varlıklarını

sürdürmekte olan kültür ürünleri ve kendilerini geliştirmek amacıyla kullanmakta oldukları önemli kaynaklardır (17). Kitaplar sayesinde bilgiye ulaşmada yer ve zaman sıkıntısı ortadan kalkmakta ve kişiler bu bilgilere tekrar göz gezdirebilme ve onları tekrarlayabilme olanağına sahip bulunmaktadırlar (17).

Bir okurun okuma faaliyetini sürdürmesi okuduğunun sürükleyiciliğine, ilgi çekiciliğine, eğlenceli olmasına ve genel olarak yaşamın bütününden parçalar sunmasına bağlıdır. Bu koşulları sağlayan popüler bilimsel kitapların işledikleri konular geniş bir yelpazeye yayılmaktadır. Beden sağlığınıza yönelik pratik öneriler, dünya gezegenin oluşum sürecinin kadim geçmişi, canlı varlığının ortaya çıkışı ya da bugün hayatımıza yön veren ve onu kolaylaştıran alet ve makinelerin icat öyküleri bu konulardan yalnızca birkaç tanesidir. Dikkat edilecek olursa, insanın gerçeğe ulaşma çabası olarak tanımlanabilecek “bilim” adı verilen alanın-uğraşın da söz konusu merak unsurunun bir ürünü-uzantısı olduğu görülecektir. Bilimin yaşamın içinde nasıl bir yerde olduğuna yönelik farkındalık arayışı bağlamında “bilim okuryazarlığı” kavramı ortaya çıkmaktadır. Bilim okuryazarlığı kişiye gündelik yaşam-bilim arasındaki ilişkiyi kavrama, yaşamı bilimsel bilgiye dayalı kararlarla sürdürme, yeniliklere açık olma ve en önemlisi kendine güvenen, dışa bağımlılıktan azade bir toplum üyesi olma yönlerinden katkı sunmaktadır (18).

Bilimin toplum nezdindeki bu yararlarının genele yayılmasını sağlamak için neler yapılabileceği önemli bir sorudur. İlk akla gelen cevap, bilimsel faaliyetlerin sonuçlarının ve kazanımlarının toplumun çeşitli kesimlerinin anlayabileceği bir dille, sade ve anlaşılır şekilde kaleme alınıp genel okura sunulmasıdır (12). Burada “genel okur” ifadesi kitabın hedef kitesinin belirli bir formasyona ya da okuma ön hazırlığına sahip olması gerekmediğine işaret etmektedir. Bilimsel bilginin toplum geneline aktarılması bağlamında sıklıkla kullanılan bir diğer ifade “popüler bilimsel”dir. Bir bilim disiplinine özgü birikimin akıcı ve anlaşılır nitelikte aktarıldığı popüler bilimsel eserler toplumu bilimsel faaliyetlerle buluşturabilecek bir köprü olarak düşünülebilir (12). Temel işlevleri bilimi popülerleştirmek, halka-kitleye mal etmek olan bu eserler, toplumun bilim dünyasına açılan pencereleri niteliğindedir (12).

2.2. Genel Olarak Popüler Bilimsel Yayınlar ve Popüler Tarih

Popüler bilimsel yayınlar, bilim ile bireyler arasında bağ kurulması ve böylelikle bireylerin bilimsel bilgiyi anlamaya-kavramaya hazır hale gelmesi, toplum genelinin bilimsel ve teknolojik gelişmelerle ilgili farkındalığının artıp onların özüne nüfuz etmesi, bilimin gündelik yaşamla daha sıkı bir ilişki içinde olması noktalarında önemli bir işlevsel niteliğe sahiptir (12). Sarton bu hususu “*Sabırla yapılan çileli araştırmalar olmaksızın hiçbir bilimsel gelişmenin sağlanamayacağı ne kadar aşikâr ise, yapılmış olan keşiflerin arada bir halka anlatılması gerektiği de o kadar aşikârdır. Kesin olan bir şey vardır: Bilim, kolayca okunabilen ve satılabilen kitapların anlatımlarının yetkinliği sayesinde ilerlemez; ancak yine de bu tip kitaplara bilginlerin de dâhil buldukları halkın eğitimi ve ilerde bilime hizmet edecek yeni yeteneklerin uyandırılması için çok ihtiyaç duyulur*” şeklinde ifade etmektedir (19).

Bilimsel düşünmeye ve bilimsel bilgiye yönelik ilgi-eğilim derecesi farklı kültürler göz önüne alındığında çeşitlilik göstermekte; toplumda üyelerin dünya görüşleri ve yaşam tarzları bu konuda belirleyici olmaktadır. Popüler bilimsel yayınlar toplum ölçeğinde bu ilgi-eğilim derecesinin yükselmesinde, kolektif zihniyetin törenselden bilimsel kaymasında önemli bir rol oynamaktadır. Bu eserlerin temel işlevi bilim disiplinlerinin kendilerine özgü birikimlerinin ve anlayışlarının toplum geneline tanıtılması ve mal edilmesi noktasında ortaya çıkmaktadır. Genellikle temel bilgi aktarımı yapan, ele aldıkları konuları ince ayrıntılara girmeden ana hatlarıyla işleyen popüler bilimsel yayınlar, özgün araştırma sonuçlarının sunulduğu veya konuları aynı olan özgün araştırmaların karşılaştırılıp bütünleştirilerek değerlendirildiği bilimsel yayınlardan farklıdır (20).

İlk örneklerine Antik Yunan’da rastlanan bilginin popülerleştirilmesi faaliyeti öncelikle bu dönem düşünürlerinin fikirlerini toplumla paylaşma ve onu yayma çabasıyla ortaya çıkmıştır. Platon’un (M.Ö. 429 - M.Ö. 347) öğretilerini paylaşmak amacıyla kurduğu Akademi’de çok da teknik olmayan bir dille yazmış olduğu diyaloglar bu anlamda bir örnek oluşturmaktadır (21). Modern anlamda popüler bilimselliğin ortaya çıkışına ise 19. yüzyılda meydana gelen iktisadi, siyasi ve toplumsal değişimler yön vermiştir (21). Bu bağlamda bilimsel ve teknolojik atılımlar, üretimin sanayileşmesi, kentsel nüfus oranında hızlı artış, ortalama eğitim düzeyinin yükselmesi,

ulaşım ve iletişim alanlarındaki gelişmeler, öncelikle edebiyat alanında bilahare bilimsel bilgi aktaran çalışmalarda verimlilik yaratmıştır (21).

Popüler bilim eserlerinde kimi detaylara da yer verilmekle beraber daha çok büyük resme odaklanıldığı görölmektedir (22). Bilimsel çalışmalarda ise ayrıntılar ön plana çıkmaktadır. Popüler bilim eserinde metin parçaları açık ve doğrudan anlatımı esas alan bir biçimle yazılmakta, böylelikle okur metindeki kavramları anlamaya çalışmak ve çetrefil cümlelerle boğuşmaktan kurtulmaktadır (22). Popüler bilimsel yazında ilgi çekmek amacıyla deyimlerle dolu canlı bir dil kullanılabilmekte, çoğu zaman yarı konuşma dili tercih edilmekte; böylelikle okurla güçlü bir iletişim kurulmaktadır (22).

Popüler bilimsel yayınlar, hem meslekten yazarların hem de bilimi uğraş edinmiş ve toplumsal sorumluluk duygusu güçlü kimselerin ortaya koymuş oldukları makale yahut kitap formundaki eserlerdir (12). Popüler bilim yazarlığı bağlamında üslup yönünden özellikle değinilmesi gereken iki unsur bulunmaktadır. Bunlardan ilki olan “öyküleme” çerçevesinde yazar ele aldığı bilimsel başarının geçmişine dönüşü içeren bir kurguya yönelmekte, bu şekilde okuru bilimin çalışma ve buluş süreçleri etrafında dolanmaya yönlendirmektedirler (23). Bu unsuru yansıtan başarılı bir örnek çok satan bilim anlatılarının erken tarihli örneklerinden biri Paul de Kruif’in 1926 yılından beri tekrar tekrar yayımlanan “Microbe Hunters (Mikrop Avcıları)” adlı eseridir (23). De Kruif’in bilimi adeta dev bir öykü niteliğinde sunma şeklindeki tarzı takipçisi olan pek çok yazar tarafından benimsenmiştir (23). İkinci önemli unsur, bilim yazarının üzerinde tartışılan bir konuyu ele aldığında taraflara da eşit mesafede durması gereğidir (23). Böyle dengeli bir yaklaşım, okurun çatışan savların her ikisini ve bilimsel görüş ayrılığının doğasını anlamasını mümkün kılacaktır.

Popüler bilim yazarlığının zorlukları bağlamında Zimmer, popüler nitelikte bir eser ortaya koyma çabasının bilim insanını rutin çalışmalarından ve derslerinden uzaklaştırmasını vurgulamaktadır (24). Bir yazar kesimi olarak bilim adamlarının genel okura yönelik yazı hazırlama yönünden avantajı, aktaracakları konuya hakim olmalarıdır (25). Bu avantajı kullanarak söz konusu türe yönelmeleri onlara geniş kitlelere ulaşabilme ve gelecekteki meslektaşlarına ilham verebilme olanağı sağlamının ötesinde yeni bir beceri edinme fırsatı yaratacak ve belki ikinci bir kariyer için kapı aralayacaktır (25). Popüler bilimsel eser oluşturma sürecinde yazarın bir yandan

konusunu seçme, onu işleme tarzını belirleme, hedef okur kitlesini saptama gibi temel konularda doğru yaklaşımı bulması diğer yandan günceli yakalama, dilde akıcılığı tutturma, kitapta bütünlüğü sağlama, uygun kaynaklara dayanma, çevresinden geri besleme alma gibi kritik ayrıntıları atlamaması gerekmektedir (25).

Akademik-bilimsel bir disiplin olarak yapılanmış bulunmakla birlikte doğası gereği edebi bir karaktere de sahip olan tarih özelinde, bilimsel ve popüler bilimsel çalışmalar arasındaki sınırın keskin-belirgin olmadığını söylemek olanaklıdır (20). Bu bağlamda popüler tarih adlandırması kimi zaman içerikten-nitelikten bağımsız olarak sadece çalışmanın geniş kitleye ulaşabilmiş olduğunu belirtmek için kullanılmakta; kimi zaman ise içerik-nitelik üzerinden ayrıma gidilerek akademik tarih ve popüler tarih kavram ikilisi söz konusu edilmektedir (20,26-29). Günümüzde tarihsel bilginin gündeme gelişi akademik çalışmalar kadar hatta belki de daha çok popüler nitelikli eserlerce üzerinden gerçekleşmektedir.

Genel olarak bilimin ve özel olarak tarihin popülerize edilmesi bağlamında vurgulanmaya değer bir husus, popüler bilimsel çalışmaların Türkiye'deki geçmişine bakıldığında başlangıcın Osmanlı son döneminde süreli yayınlardaki tarih çalışmaları ile olduğunun görülmesidir. Bu başlangıç Türk basın hayatının ilk ürünlerinin oluşmaya başladığı döneme denk gelmektedir. Dönemin, tarihe popülerlik kazandıran özellikleri bir yandan Tanzimat ile kabul gören batılılaşmanın doğuya meydan okuma anlayışının diğer yandan milliyetçilik adına imparatorlukları reddedişin gündemde olmasıdır (28,29). Türkiye özelinde popüler tarihçilik Türklük düşüncesinin ve onun geçmişindeki çeşitli süreçlerin işlenmesiyle şekillenmiştir (28,29). Toplumun medeniyet seviyesinin yükselmesine katkı sağlama çabası içindeki yazarlar eserlerini halkın dilinde ve çoğunluğun ilgisini çekecek bir sesleniş tarzıyla yazmıştır (30).

Popüler tarihçilik toplumun ilgisini çekebilecek konuları ele alırken alttan alta çeşitli sosyopolitik görüşleri temellendirme ve yayma-benimsetme işlevini de üstlenmektedir (27). Popüler tarih çalışmaları akademik çalışmalardan dil ve kurgu açısından farklı olmanın ötesinde onların ele almadığı konulara da ilgi göstererek bir boşluğu doldurmaktadır (27). Hatta kimi zaman popüler bilimsel nitelikte hazırlanmış tarih kitaplarının kapsadıkları sözlü tarih, gündelik yaşam tarihi, mahalli tarih gibi alanlardan içeriklerle akademik tarihçiliğin önüne geçebilmekte olduğu görülmektedir (27).

2.3. Türkiye’de Tıp Tarihi Alanındaki İlk Eserler

Tıp ile tıp tarihi arasında, aktif siyaset ile siyasi tarih arasındakine benzer bir ilişki bulunmamakta; tıp tarihi disiplini güncel tıpta süregiden tartışmalarda argümanların temellendirilmesine katkı sağlayacak bir üretim yapmamaktadır (20). Tıp tarihinin tıpla bağlantılı ana işlevi meslek kimliğinin oluşmasını ve gelişmesini desteklemek, tıbbın evrensel bir alt kültür olarak kavranmasına ve içselleştirilmesine katkı sağlamaktır (20). İşlevinin böyle oluşu öncelikle tıp eğitimi, ikincil olarak da meslek camiası ile sınırlı olarak varlık göstermesine yol açmaktadır (20).

Türkçe tıp kitaplarının yazılmaya başladığı dönem, Türk tıp tarihi çalışmaları açısından kritik bir öneme sahiptir. Ülkemizde bu yöndeki hareketlenme Anadolu Beylikleri Dönemi’nde Selçuklu egemenliğinin zayıflayıp yıkılmasıyla dil konusundaki anlayışın-tutumun değişmesi sonucu ortaya çıkmıştır (31). Bu noktada tıp yazarlarının eserlerini ithaf ettikleri Türkmen beylerinin Türkçe dışındaki dillere rağbet etmemesi belirleyici olmuştur (31). Yorum sınırlarını zorlayarak, tıba odaklanmış hekim ile her kuramsal konudan nasip almış olduğu için tıba da aşına olan alim arasındaki sınırın belirsiz olduğu ve okuryazarlığın da onlarla sınırlı bulunduğu söz konusu dönemde üretilen tıp kitaplarının genel okura hitap ettiği söylenebilir.

Batı modeline göre yapılandırılan tıp eğitiminde dilin Türkçe olmasına yönelik çabaların Türkçe tıp tarihi çalışmalarının önünü açtığını söylemek olanaklıdır. Bu bağlamda tıp dilinin tıpla bağlantılı bir alan olan tıp tarihinin dilini de belirlemesinin yanı sıra dil özelinde ve genel olarak milliyetçiliğin tarihe yönelik bir ilgi yaratan karakterinin etkisinden de söz edilebilir. Günergün’a göre Dr. Mehmed Emin Fehmi tarafından 1870’te yazılan “Hakayık-ı Tababet” tıp tarihi alanındaki ilk Türkçe eserdir (32). Bu eserde geleneksel tıp anlayışı eleştirilmekte ve modern tıp anlayışını destekleyen bir yaklaşım dile getirilmektedir, ilginç olarak bu anlayışın Hipokrat ile başlamayıp Mısır medeniyetinden köken alarak ortaya çıktığı görüşü savunulmaktadır (32).

Tıbbiye’de eğitimin Türkçe yapılması taraftarlarından Dr. Hüseyin Remzi Bey (1839-1896) 1887 yılında “Tarih-i Tıp” adlı eseri yayımlamıştır (32). Fransız yazar Pierre Victor Renourd’un 1846 yılında yayımladığı kitabın tercümesi niteliğindeki eserde, tıp tarihinin İlkçağ uygarlıklarından Galen dönemine kadarki seyri anlatılmaktadır. Besim Ömer Paşa (1862-1940) tarafından yazılan “Nevsal-i Afiyet” tıp

kültürü dergisi niteliği taşıyan ve ansiklopedik dizilim gösteren dört ciltlik bir eserdir (33). Geçmişten yazıldığı döneme kadar tıbbın geçirdiği aşamaları kesitler halinde okura iletmektedir (33). Farklı nitelikte bir diğer önemli eser olan “Mir’at-ı Mekteb-i Tıbbiye”, Dr. Hüseyin Remzi Bey’in teşvikiyle Dr. Rıza Tahsin Bey tarafından yazılmış, mezunlar hakkında kısa biyografik bilgilerden oluşan bir tıp eğitimi tarihçesidir (33,34).

Ulus bilinci yaratma ve yaygınlaştırma çabası ile karakterize olan erken cumhuriyet döneminde tıp tarihi çalışmaları da bu yaklaşıma uygun surette oluşturulmuş; Türklerin tıbbı katkılarında odaklanan bir yaklaşım benimsenmiş, genel olarak İslam ve özel olarak Osmanlı tıbbı bu yaklaşımla etüt edilmiştir (35). Bu dönemde özellikle Osman Şevki Uludağ (1889-1964) ile Galip Ata Ataç (1879-1947) gibi hekimler Türklerin İslam bilimine yapmış oldukları katkılar hakkında çeşitli çalışmalar yapmış, Avrupa’nın bu konudaki olumsuz önyargısını kırma çabası göstermiştir (32).

Uludağ’ın önemli eseri “Beşbuçuk Asırlık Türk Tabâbeti Tarihi”, Türk tıbbının başlıca nitelikleri, sağlık müesseseleri, doktor yaşam öyküleri, Türk eczacılığının geçmişi gibi farklı konularda derlenmiş bilgilerden oluşmaktadır (33,36). Uludağ’dan kısa bir süre sonra Ataç da iki önemli eseri Türk tıp tarihi literatürüne kazandırmıştır. Her ikisi de 1925 yılında yayımlanmış olan bu kitaplardan “Tıp Tarihi” Batı kaynaklarından yapılmış bir çeviridir (32,33). Eser aynı zamanda Uzak Doğu kültürlerinin hâkim tıbbi uygulamaları hakkında da bilgi içermektedir (32,33). İkinci eser olan “Tıp Fakültesi” ise Türk tıp eğitimi ile tıbbi müesseseler tarihçelerini ele almaktadır (32,33,37,38). Bu eserlerin oluşturulmasında temel motivasyon Arapça eserlerden oluşan İslam tıbbi külliyatının tüm yazarlarının Arap kabul edilmesi yaklaşımına karşı çıkmaktır. Uludağ ve Ataç bu külliyatın farklı din ve millete mensup kimseler tarafından gerçekleştirildiğine dikkat çekmeyi ve özellikle de Türklerin katkılarını vurgulamayı amaçlamaktadır (32,33).

İlerleyen yıllarda 1933 Üniversite Reformu sonrasında kurulan tıp tarihi birimine atanan Ahmet Süheyl Ünver (1898-1986) ve Ankara’da kurulan ikinci tıp fakültesinde onunla eş pozisyona yerleştirilen Feridun Nafiz Uzluk (1902-1974) uzun soluklu eğitimcilik kariyerlerinin yanı sıra verimli birer yazar olarak da Türk tıp tarihi literatürünü zenginleştirmişlerdir. Uludağ’ın ve Ataç’ın benimsemiş olduğu tıp tarihinde

Türk unsurunu öne çekme yaklaşımının Ünver'in ve Uzluk'un eserlerinde de devam ettiğini söylemek olanaklıdır (32).

2.4. Türkçe Tıp Tarihi Çalışmalarını İçeren Bibliyografyalar

Bibliyografya çalışmaları öncelikle birer başvuru kaynağı olmakla birlikte aynı zamanda ait oldukları toplumun kültür birikimini de yansıtmaktadır. Sosyolojik bir bakışla incelendiklerinde bu yönden değerlendirilmeleri mümkündür. Bilimsel disiplinlere ait bibliyografyalar o alanda geçmişten bugüne kat edilen aşamaları yansıtmakta ve oluşan birikimin genişleyen sınırlarını göstermektedir. Bu açıdan bakıldığında bibliyografyaların toplum bilimleri ile tarih araştırmaları bağlamında yol haritası olacağı söylenebilir.

Bu genel çerçevede tıp tarihi bibliyografyaları da tıbbın geçmişini konu edinen eserlerin sayı ve nitelik açılarından dökümünü veren çalışmalardır. Öncelikli varlık nedenleri bu alandaki birikimi görünür hale getirmek, çalışmacılara yararlanabilecekleri referansları işaret etmektir. Bunun yanı sıra dolaylı olarak bilimsel ve kültürel bağlamda değerlendirilmeleri; sağlık mesleklerinin ve tıp dallarının tarihçeleri, sağlık kurumlarının toplumsal konumları ve etkileri, sağlık politikalarının ve hukukunun aşamaları gibi değişik konuları incelerken de kaynak oluşturmaları söz konusudur.

Ülkemizde tıp fakültelerinde tıp tarihi birimleri kurulması ve sonrasında da bu birimlerde lisansüstü eğitim verilmeye başlanması ile birlikte tıp tarihi yayınlarının sayısı giderek artmıştır (39). Bu artış özellikle son otuz yılda daha net görülmekte öte yandan tıp tarihi alanında araştırma yapanların sayısı da 1980'lerden beri giderek çoğalmaktadır (39). Hem çalışmacı hem de çalışma çokluğu, eserlerin konu ve yapı olarak çeşitlilik gösterebilmesine zemin hazırlamakta; giderek her birinde farklı konular ele alınan daha çok tez ve makale, kitap ve dergi üretilmektedir.

Sadece tıp tarihi çalışmalarının yer aldığı bibliyografik çalışmalar görece yakın geçmişte üretilmiş olmakla birlikte bu çalışmaların daha eski tarihli genel tıp ya da bilim tarihi bibliyografyalarında yer alması söz konusudur. Türkiye'de hazırlanmış genel tıp bibliyografyaları bağlamında erişilebilen en eski örnek 1973 yılında Aykut Kazancıgil ve Vural Solok tarafından yayımlanan "Türk Tıp ve Tabî İlimler Bibliyografyası (1923-1973)"dür (33,40,41). Ondan kısa bir süre önce 1968 yılında ise

Kazancıgil tek tıp dalı özelinde hazırlanmış bir çalışma olan “Türk Jinekoloji ve Obstetrik Bibliyografyası (1880-1968)”i yayımlamıştır (42).

Kazancıgil ve Solok tarafından hazırlanan, bilim ve tıp tarihi çalışmalarını içeren “Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası (1850-1981)” 1981’de (43); Feza Günergun tarafından hazırlanan benzer nitelikteki “Türkiye’de Bilim, Teknoloji ve Tıp Tarihi Çalışmaları (1973-1998)” ise 2000’de çıkmıştır (33). 2002 yılına gelindiğinde Zuhul Özaydın ve Hüsrev Hatemi’nin birlikte hazırladığı “Türk Tıp Tarihi Araştırmalarında Son 30 Yılda (1973-2002) Yönelişler ve Bir Bibliyografya Denemesi” başlıklı eser dikkat çekmektedir (33,44). Yayın tarihi günümüze en yakın çalışma Zuhul Özaydın’ın “Türk Tıp Tarihi Bibliyografyası: Tıp, Eczacılık, Diş Hekimliği, Veteriner Hekimliği, Hemşirelik, Ebelik (XIX. - XX. Yüzyıl)” kitabıdır (39). İstanbul Üniversitesi yayını olarak 2012 yılında çıkmış olan bu hacimli eserden tez çalışmamızda yoğun biçimde yararlanılmıştır.

Eser verme konusunda yüksek performans göstermiş tıp tarihi çalışmacılarının bireysel üretimlerinin dökümünden oluşan bibliyografyalar da bulunmaktadır. Bunların ilk akla gelen örnekleri A. Süheyl Ünver, Bedii N. Şehsuvaroğlu, Aslan Terzioğlu için hazırlanmış olanlardır (45-47). Yakın tarihte Feridun Nafiz Uzluk için hazırlanmış başarılı bir örneği bulunan toplu eser kitapları-kitap dizileri ise birey bibliyografyalarının bir adım ötesi olarak değerlendirilebilir (48). Elektronik kayıt olanakları ve internet, toplu eserlerin basılmadan da erişilebilir olmasını sağlama potansiyeli yaratmaktadır. Halen aktif öğretim üyeliğini sürdüren Prof. Dr. Nuran Yıldırım’ın bu potansiyeli değerlendirme konusundaki başarısı dikkate değerdir (49).

Gülbün Mesara, Aykut Kazancıgil ve Ahmet Güner Sayar tarafından hazırlanan “A. Süheyl Ünver Bibliyografyası” tez çalışması çerçevesinde yararlanılan önemli kaynaklardan biri olmuştur (45). Uzun yıllar yüksek tempoyla çalışan Ünver’in eserlerinin çeşitliliği tıp tarihi çalışmalarının hangi kulvarlarda yürütülebileceği ve tıp tarihi bibliyografyalarında tasnifin nasıl yapılabileceği konularında rehber niteliğindedir.

3. GEREÇ ve YÖNTEM

Tez çerçevesinde yürütülen araştırmanın hedefi Latin harflerini esas alan Türk alfabesinin kabulünden günümüze kadar geçen dönemde yayımlanmış, bir başka deyişle 1928-2018 yılları arasında basılmış tıp tarihi kitaplarının künye bilgilerine erişmek ve bunların mümkün olduğunca geniş bir listesini oluşturmak şeklinde belirlenmiştir. Bu hedef doğrultusunda bir dizi kütüphane ve kitap kayıt ortamı taranmıştır.

Bu tarama çerçevesinde karşılaşılan iki temel sorundan ilki bizatihi kendisine ulaşılamayıp sadece kayıt bilgileri elde edilen eserlerin bir yandan kitap niteliği taşıyıp taşımadığı diğer yandan tıp tarihi ile ilgi-bağlantı derecesinin ne kadar olduğu konusunda yaşanan tereddüttür. Kitapçık ya da kitap bölümü ayrı baskısı gibi kategoriler altına yerleştirilmesi uygun düşecek çalışmaların yetersiz künye bilgisi nedeniyle kitap olarak nitelendirilmesi riski özellikle tarama yapılan dönemin ilk onyılları için söz konusudur. Öte yandan yazarı ve başlığı bildiren kayıtlar kimi zaman eserin konusu hakkında kesin kanaat oluşturamamakta; çalışmanın tıp tarihi ile ilgi-bağlantı derecesi belirsiz kalmaktadır.

İkinci ve daha zorlayıcı olan temel sorun ise tıp tarihi ile ilgisi-bağlantısı bulunan eserlerin tümünün mü yoksa seçilmiş bir kesiminin mi hazırlanacak listeye alınacağını belirleme konusunda yaşanmıştır. Bu noktada ortaya çıkan iki sorundan ilki genel okura hitap etme unsurunun bulgu toplama aşamasında değerlendirmeye alınıp alınmayacağı, ikincisi tıp tarihiyle ilgi-bağlantı derecesinin eserin listeye dahil edilmesi-edilmemesi noktasında ne şekilde devreye gireceğidir.

Tez sürecinin başlangıç aşamasında, başlıkta vurgulanmış olan “genel okura hitap etme” unsurunu iki şekilde devreye sokmak; ya genel okura hitap kriterlerini baştan belirleyip sadece bunları karşılayan eserlerden oluşan görece kısa bir liste hazırlamak ya da listeyi geniş tutup içerdiği eserlerden hangisinin ne ölçüde genel okura hitap ettiği hususunu tartışmaya açmak gibi iki seçenek bulunmaktaydı. Seçimimiz ikinci seçenektir ve Bulgular bölümündeki liste genel okura hitap niteliği gözetilmeksizin hazırlanmıştır. Kitapların genel okura hitap yönünden değerlendirilmesi konusu Tartışma bölümünde ele alınmış; bu bağlamda eserin ait olduğu kategorinin, yayın ve dağıtım koşullarının, dil ve anlatım özelliklerinin ve yazarın potansiyel okurdan beklentilerinin bu husustaki belirleyicilikleri üzerinde durulmuştur.

Kitapları tıp tarihi ile ilgili-bağlantılı olma derecelerine göre seçmeye-elemeye tabi tutma, çalışma sürecinin hem planlama hem de veri toplama aşamalarında yüzleşilen en zor sorun olmuştur. Tıp tarihi hakkında az ya da çok, doğrudan ya da dolaylı bilgi içeren eserler çok geniş bir yelpazeye yayılmakta; yüksek öğretim ders kitaplarından fantastik romanlara, kongre kitaplarından hekim anılarına uzanan bir çeşitlilik göstermektedir. Kuşkusuz bu çeşitlilik sayıca fazlalaşmayı da yanında getirmekte; tıp tarihine ne kadar az ne kadar dolaylı da olsa temas eden her eseri kapsama alma gibi anlayış hem oluşturulması çok zor hem de itiraza fazlasıyla açık devasa bir liste vaat etmektedir.

Böyle bir yapıdan kaçınmak adına listeye kabul konusunda bir dizi dışarıda bırakma kriteri benimsenmiş, kimi çalışma kategorilerine giren eserler tamamen ya da kısmen kapsam dışı bırakılmıştır. Bu kümede roman, hikaye, şiir gibi edebi türlerin tıp tarihini işleyen örnekleri; bilim tarihi, uygarlık tarihi, yerel tarih gibi çerçevelerde tıp tarihini geçmişin farklı unsurları ile birlikte değerlendirmeye alan çalışmalar; tıp tarihine mal oluşu tartışma götürmez kişilere ait olanlar dışındaki anılar, otobiyografiler, biyografiler; mesleki ortaöğretim için hazırlanmış tıp tarihi ders kitapları; tıp tarihi çalışmalarının sunulduğu bilimsel toplantıların özet veya tam metin bildiri kitapları; tıp tarihi bibliyografyaları; tıp tarihi sözlükleri; yazıldığı zaman güncel bilgi içeren ancak aradan geçen süre nedeniyle tarihsel nitelik kazanmış tıbbi ve medikososyal kitaplar; kitap olarak yayımlanmamış ya da bir dönem yapıldığı üzere sınırlı sayıda basılmakla birlikte satışa-dağıtıma çıkmamış tıp tarihi uzmanlık, yüksek lisans ve doktora tezleri; eski tıptan pratik yarar beklentisi içinde olanlara hitap eden geçmişin sağlıklı yaşam ve tedavi formüllerini içermek iddiasındaki çalışmalar yer almaktadır.

Çalışmanın veri toplama aşaması kitapların veya kitap kayıtlarının bulunduğu, gerçek ya da sanal nitelikteki farklı ortamlarda gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede resmi ve özel kütüphanelerin kayıtları, bibliyografya çalışmaları, internet kitap satış sitesi ürün bilgileri, tıp tarihi makalelerinin kaynakçaları, tıp tarihi kitaplarının tanıtımını yapan periyodikler taranmıştır.

Taranan veri tabanları arasında en kapsamlısı Ankara'da bulunan Milli Kütüphane'ye ait olandır (50). Köklü yüksek öğretim kurumlarının üniversite, tıp fakültesi, tıp tarihi ve etik anabilim dalı ölçeğindeki kütüphaneleri de ziyaret edilerek veya internet üzerinden erişilerek değerlendirmeye alınmıştır. Çalışma sürecinde en

verimli ziyaret Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Etik Anabilim Dalı Fuat Aziz Göksel Kütüphanesi'ne yapılmıştır. İnternet üzerinden erişilen veri tabanları ise Ankara, Hacettepe, Sağlık Bilimleri, İstanbul ve Cerrahpaşa üniversitelerine ait olanlardır (51-54). Yararlanılan kişisel kütüphaneler arasında ön plana çıkan ise tez danışmanı Selim Kadioğlu'na ait olandır. Ulaşılan veri tabanları arasında bilimsel nitelikli sitelerin ve sosyal medya ortamlarının yanı sıra yeni ve ikinci el kitap satış siteleri ve genel arama motorları da yer almaktadır (55-60). Özellikle güncel yayınların tanıtımını yapma bakımından anılmaya değer bir kaynak olan Türk Tıp Tarihi Kurumu Bülteni, PDF dergi olarak hazırlanıp üyelere dağıtılmaktadır.

Toplanan verinin takdimi bağlamında oluşturulan kitap listesi Bulgular bölümünde tablo düzeninde sunulmuştur. Bölümün ve genel olarak tezin en büyük parçasını oluşturan tablonun her satırı bir kitaba ayrılmış, dört sütunun ilkinde eserin başlığı, ikincisinde yazar, editör, çeviren isimleri, üçüncüsünde yayınevi, yayın yeri ve yayın yılı bilgileri, dördüncüsünde sayfa sayısı yer almaktadır.

Yukarıda da belirtildiği üzere bulguların sunumu aşamasında genel okura hitap unsuru, eleme-sınırlama kriteri olarak devreye sokulmamış, ele alınması Tartışma bölümüne bırakılmıştır. Bu noktada sadece genel okura hitap eden eserlerin yer aldığı ikinci bir liste oluşturmanın uygun olup olmayacağı değerlendirilmiştir, uygun olmayacağı sonucuna varılmıştır. Bu sonucun ilk gerekçesi böyle bir çabanın her kitabın içeriği ve dili hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olamama nedeniyle hataya açık olmasıdır. İkinci gerekçe ise genel okura hitap etme konusunda üzerinde genel uzlaşmaya varılmış ölçütlerin bulunmaması, dolayısıyla öznellikten kaçınmanın zor, öznellik ithamına uğrama olasılığının yüksek olmasıdır.

4. BULGULAR

4.1. 1928-2018 Dönemi Türkçe Tıp Tarihi Kitapları Listesi

Bulgular bölümünün bu ilk alt bölümünde harf inkılabının yapıldığı 1928'den günümüze kadar yayımlanmış olan Türkçe tıp tarihi kitaplarının listesi yer almaktadır. Tablo halinde düzenlenmiş olan listede yer alan eserler yayımlandıkları yılı esas alan kronolojik bir düzen içinde sıralanmıştır. Listede yer alan 1100 eserin farklı nitelikleri açısından oluşturdukları tematik grupları ve dönemin belirli parçalarının yayın anlayışı bakımından özelliklerini yansıtan nicel veriler Bulgular'ın ikinci alt bölümünde ele alınmıştır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Eser Adı	Yazar Adı	Yayınevi, Yayın Yeri ve Yılı	Sayfa Sayısı
Darvin (Charles Darwin)	Galip Ata Ataç	Maarif Vekaleti İstanbul, 1931	52+4
Doğum Tarihi	Besim Ömer Akalın	Ahmet İhsan Matbaası İstanbul, 1932	-
Sağlık ve Sosyal Yardım Cephesinde On Beş Yılın Manası	Fahredden Kerim Gökay	- 1932	50
Hekimbaşı Odası, İlk Eczane, Baş Lala Kulesi	İzzet Kumbaracılar	Kader Matbaası İstanbul, 1933	-
Hintlilerin Hekimliğe Hizmetleri	Galip Ata Ataç	- 1933	-
Orta Zamanlarda Türklerin Tıbbi Hizmetleri	Neşet Ömer İrdelp	- 1933	12
Orta Zamanda XVII'inci Asra Kadar Türk Hastaneleri Tarihi	A. Süheyl Ünver	İstanbul Tıp Fakültesi İstanbul, 1933	-
Romanya-Türkiye Tarihi Münasebetlerinde Tıp Âlemine İki Hatıra	A. Süheyl Ünver	- 1933	-
Tıp Fakültesi İslahatı Münasebetiyle: Monografi	Tevfik Remzi Kazancıgil	Cumhuriyet Matbaası İstanbul, 1933	-
Türk Tababeti Tarihi: Tıp Fakültesi Kütüphanesi Tarihine Dair	A. Süheyl Ünver	Tedavi Seririyatı ve Laboratuvarı İstanbul, 1934	-
İslâm Medeniyeti Tarihinde Fen ve Tıp	Max Mayerhof (Çeviren Ömer Rıza)	Asar-ı İlmiye Kütüphanesi İstanbul, 1935	61
Pasteur'un Hayatı	Rene Vallery-Radot (Çeviren Galip Ata Ataç)	Devlet Basımevi İstanbul, 1935	529
Süleyman Numan (10. Ölüm Yılı Anma Kitabı)	Tevfik Sağlam	- İstanbul, 1935	-
Türk Tababeti Tarihine Genel Bir Bakış	Saim Ahmet Erkun	Türk Ocağı Koleksiyonu İstanbul, 1935	86

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Birun'lu Türk Hekimi Ebürreyhanın Tıp Bitikleri (927-1048)	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1936	-
Tıp İlmi ve Meşhur Hekimlerin Mahareti	A. Süheyl Ünver (Yazan Semerkandi Türk Hekimi ve Alimi Nizamii Aruzi)	Cumhuriyet Matbaası İstanbul, 1936	81
Uygurlarda Tababet VII-XIV'üncü Asır	A. Süheyl Ünver (Editör Hulki İsmail Gökner)	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1936	87
Eski Türklerde Ağız Bakımı Tarihi, Diş Tababeti Albümü	Ziya Cemal Büyükkasoy	- İstanbul, 1936	-
Buharalı İbn Sina Hindiba Risalesi	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1937	29
Kanun'u İlk Defa Türkçeye Çeviren Tokatlı Hekim Mustafa Efendi ve Tercemesi, İbn Sina Eserleri	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1937	-
Türk Tıp Tarihi Hakkında, M. Cevdet'in Bibliyografisi; M. Cevdet Hakkında Düşündüklerim	A. Süheyl Ünver	- 1937	-
Bir Türk Hekimi ve Tıbbı Dair Manzum Bir Eseri	Hasan Âli Yücel	Devlet Basımevi İstanbul, 1937	20+4
Frengi Tarihi ve Geçirdiği Devirler	Hulusi Behçet	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1937	-
İbn Sina'nın İbn Ebi Usaybia'nın Tebakat'undaki Hal Tercümesi	Şerafettin Yaltkaya	Türk Tarih Kurumu 1937	-
İbn Sina'nın Milliyeti, Ölümünün 900. Yıldönümü Kitabı	M. Şemseddin Günaltay	- 1937	-
İbni Sina: Şahsiyeti ve Eserleri Hakkında Tetkikler	Kolektif	Türk Tarih Kurumu İstanbul, 1937	-
İbn Sina Tıbbına Bir Bakış	Akil Muhtar Özden	Türk Tarih Kurumu 1937	56
Kitabüssaydele Fittıb Mukaddimesi	Birunlu Ebu Reyhan (Çeviren Şerafettin Yaltkaya)	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1937	40
Tabip ve Filozof İbn Sina'nın Üroloji Sahasındaki Buluşlarından Sondalar ve İceni Sondalar	Saim Ahmet Erkun	- 1937	-
Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim ¹	Osman Bayatlı	- İzmir, 1938	47
Tıp Tarihi: Tarihten Evvelki Zamanlardan İslâm Tababetine Kadar	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1938	101
Tıbbî Folklor ve İyi Telkinler	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1938	-
Türk Tıp Tarihinin Esasları	A. Süheyl Ünver	Tecelli Basımevi İstanbul, 1938	48
Türkiye Cumhuriyetinde Tıp ve Hıfzıssıhha Hareketleri (1923-1948) 15. Yıl	Feridun Frik	- İstanbul, 1938	-

¹ Eserin 1938, 1940, 1942, 1947, 1952 ve 1955 tarihli altı baskısı bulunmakta olup bunların her biri tabloda ilgili yıla ait kısımdadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Haseki Hastanesi Tarihçesi	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1939	20
Ressam ve Musikişinas Bir Doktorumuz: Ziya Hüznî, 1883- 1936	A. Süheyl Ünver	- 1939	-
Şerefeddin Sabuncuoğlu: Kitabü'l- Cerrahiye-i İlhaniye (Cerrahname)	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1939	75
Tıp Tarihinin Esasları	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1939	-
(1539-1939) 400. Yıl Dönümü Dolayısıyla Haseki Hastanesi	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1939	-
Kadında Cinsi Hayat, Gebelik, Doğum ve Lohusalık Hakkında Folklor Anketi	Tevfik Remzi Kazancıgil	İstanbul Üniversitesi Doğum ve Kadın Hastalıkları Kliniği 1939	8
Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim	Osman Bayatlı	Sühulet Basımevi (2. Baskı) İzmir, 1940	112
Fuzuli-Sıhhat ve Maraz	Abdülbaki Gölpınarlı	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü 1940	44
Hıfzıssıhha Enstitüsü'nü Tanıtıyoruz	İlhan Tarus, Cevad Baykal	Ankara, 1940	-
Selçuk Tababeti ²	A. Süheyl Ünver	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1940	233
İstanbul Tıp Mektepleri Enstitüleri ve Cemiyetleri	Osman Nuri Ergin	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1940	100
Osmanlı Türklerinde İlim	Abdülhak Adnan Adıvar	Remzi Kitabevi İstanbul, 1940	225
Veteriner Hekimliğin Tarihçesine Bir Bakış	A. Şevki Akçay	YZE Basımevi Ankara, 1940	-
Veteriner Tarihi	Muzaffer Bekman	- 1940	500
Büyük Harpte 3. Orduda Sıhhi Hizmet	Tevfik Sağlam	Askeri Matbaa İstanbul, 1941	377
Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim	Osman Bayatlı	Vahit Basımevi (3. Baskı) İstanbul, 1942	88
İlim Tarihinin Luzumuna Dair	Kâzım İsmail Gürkan	Eminönü Halkevi Konferansları 1942	-
Türk Tıp Tarihi: Bazı Renkli Resimler	Feridun Frik	- İstanbul, 1942	-
Türk Tıp Tarihi: XV Asırlık Maziye Bir Bakış ve Bazı Hatıralar	A. Süheyl Ünver	Vakit Basımevi İstanbul, 1942	30
İstanbul Üniversitesi Tarihi	Cemil Bilsel	- İstanbul, 1943	-

² Bu eserin 1940 ve 2014 yıllarına ait iki baskısına ulaşılmış olup ikinci baskının bilgileri tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Kaplıca Risalesi	C.A. Bernard (Çeviren Rıza Ruşen Yücer)	Kenan Matbaası İstanbul, 1943	60
Miralay Doktor (Evliya) Hüseyin Remzi (1839-1886)	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1943	-
Tıp Tarihi: Tarihten Önceki Zamandan İslam Tababetine Kadar ve İslam Tababetinden XX'nci Asra Kadar	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1943	308
Umumi Tıp Tarihi: Bazı Resimler ve Vesikalar	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1943	-
Salgın Hastalıkların Doğuşu	M. Sadık Gören	Titaş Basımevi Ankara, 1943	70
Bezm-i Alem Vâlîde Sultan Vakıf Gureba Hastanesi Tarihçesi	Kâzım İsmail Gürkan	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü 1944	-
Deri Hastalıkları Tebabeti Bugünkü Tekâmüle Nasıl Ulaşmıştır	Cevat Kerim İncedayı	Kenan Matbaası İstanbul, 1944	-
Türk Hekimliğinde Gülhane'nin Rolü	Tevfik Sağlam	Askeri Tıbbiye Matbaası 1944	-
Bergama Tarihinde Asklepion	Osman Bayatlı	- İzmir, 1945	-
Hatıralarım	Cemil Topuzlu	Türkiye Yayınları 1945	-
Şam Türk Tıbbiye Mektebi Tarihi	Ali Rıza Atasoy	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1945	65
Veteriner Hekimliğinin Büyükleri	Muzaffer Bekman	Maarif Basımevi İstanbul, 1945	151
Afganistanda Türk Hekimleri	Rebi Barkın	- İstanbul, 1946	55
Ölümünün Onuncu Yıldönümünde Hamdi Suad Aknar: 1873-1936	Kazım İsmail Gürkan, Perihan Çamlıbel, Tevfik Remzi Kazancıgil	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1946	23
Manisa Bimarhanesi	Nuri Nihat Yörükoğlu	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1946	69
Ölümünün 45. Yıldönümünde İlk Röntgencimiz Esat Feyzi	Akil Muhtar Özden, A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1946	-
Türk Göz Hekimliği Tarihine Ait Notlar	A. Süheyl Ünver, Nuri Fehmi Ayberk	- İstanbul, 1946	-
Türk Dış Tababeti Tarihi	Ziya Cemal Büyükkaksoy	- İstanbul, 1946	-
Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim	Osman Bayatlı	Tecelli Basımevi (4. Baskı) İstanbul, 1947	119
Eski Bir Türk Halk Hekimi; Karacaahmet ve Delileri Tedavi Yurdu	A. Süheyl Ünver, Edip Ali Baki	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1947	-
Gebze İmaretinin Tabhanesi	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1947	-
İlim ve Sanat Bakımından Fatih Devri Notları	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1947	-

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Sivas'ta Mecidiye Medreseleri Hakkında	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1947	-
Dr. Şükrü Kâmil Talimcioğlu (1870-1946)	Feridun Frik	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1947	23
Fârâbi 870-950	Abdülhak Adnan Adıvar	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1947	-
Hayatım	Tevfik Sağlam	- 1947	-
İlk Kadın Hekim "Dr. Elizabeth Blackwell"	Rachel Baker, Çeviren S. Huri	Amerikan Bord Neşriyat Dairesi 1947	251
İstanbulda İlk Bakteriolojihane Tarihi Hakkında	Refik Güran	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1947	-
Ortaçağ Eczacılık Tarihine Kısa Bir Bakış ve İlk Bitkisel Droğlar	Turhan Baytop, Sarım Hüsnü Çelebioğlu	Farmakognozi Enstitüsü 1947	21
120 Yıllık Tıbbiyemizin Tarihine Bir Bakış	Ali Muhittin Erel	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1947	-
Ahi Ahmet b. Kemal-id-din il-Mütetabib (Risalet-ül-Kilyet-i ve'l-Mesane)	Saim Ahmet Erkun	Akgün Matbaası İstanbul 1948	-
Çocuk Hekimliği Tarihine Genel Bir Bakış	Sezai Bedrettin Tümay	- İstanbul, 1948	36
Hayatlarını İlim Uğruna Feda Etmış Üç Veterinerimiz	Nevzat Tüzdil	YZE Basımevi Ankara, 1948	-
Manisa Bimarhanesi	Nihad Nuri Yörükoğlu	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1948	-
Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı İstanbul Çocuk Hastanesi Tarihine Dair	Ömer Vasfi Aybar	- İstanbul 1948	-
Türkiye'de Çiçek Aşısı ve Tarihi	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi İstanbul, 1948	298
14 Mart Tıp Bayramı	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1948	-
Türkiye'de Bakteriolojinin Başlangıcı ve Ord. Prof. Dr. Refik Güran	Muzaffer Bekman	Hüsnü Tabiat Matbaası 1948	24
Abdolvahap ve Müntehap	Mahmut Mesut Koman	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü 1949	-
Ressam Ali Rıza-Hayatı ve Eserleri (1858-1930)	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1949	-
Muallim Doktor Şakir Paşa (1848-1909)	İsmail Ali, Cemil Topuzlu, Kemal Cenap Berksoy, Hasan Reşat Sığındım, A. Süheyl Ünver, Mehmet Şükrü Sekban, Hayri Nişantaşı, Akif Şakir Şakar	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1949	45

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Müntehab: Çelebi Sultan Mehmed'e İthaf Olunan Türkçe Tıp Kitabı	Mahmut Mes'ud Koman	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1949	-
Tarih Boyunca Eczacılık	Kemal Kâmil Aktaş	- İstanbul, 1949	-
Eseri Sunarken; Dr. Akil Muhtar Özden Reçeteleri	A. Süheyl Ünver, Necmettin Rıfat Yazar	- İstanbul, 1950	-
Hekimbaşı ve Hattat Kâtipzâde Mehmet Refî: Hayatı ve Eserleri	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1950	94
Hekimbaşı ve Talik Üstadı Katipzade Mehmet Refi Efendi Hayatı ve Eserleri	A. Süheyl Ünver	Kemal Matbaası İstanbul, 1950	94
Gaziantep Memleket Hastanesi Tarihi ve 1949 Yılı Çalışmaları	Hayri Meriç	Halk Dili Basımevi Gaziantep, 1950	64
Hastanelerimiz	Orhan Bolak	İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları İstanbul, 1950	-
Türkiye Cumhuriyetinde Tıp ve Hıfzıssıhha Hareketleri: 1923-1938	Feridun Frik	Bayer Leverkusen Leverkusen, 1950	32
Veteriner Hekimliğimizin Fetret Devri 1918-1922	Muzaffer Bekman	Hüsnütabiat Matbaası İstanbul, 1950	40
İbn Sinâ	Hilmi Ziya Ülker	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1951	53
İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım ³	Cemil Topuzlu	Güven Yayınları İstanbul, 1951	-
Şânizâde Mehmet Ataullah, 14 Mart 1951 Tıp Bayramı Dolayısıyla	Feridun Nafiz Uzluk	- Ankara, 1951	22
Türk Dış Tabipleri Albümü Hakkında	Ziya Cemal Büyükaksoy	Hüsnü Tabiat Matbaası İstanbul, 1951	93
Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim	Osman Bayatlı	Anıl Basımevi (5. Baskı) İstanbul, 1952	109
Türkiye Gıda Hijyeni Tarihinde Fatih Devri Yemekleri	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1952	120
Osmanlı Türklerinde Hekimlik ve Eczacılık Tarihi Hakkında	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1952	24
Bizde Anatomi Öğretimine Dair	Bedi N. Şehsuvaroğlu	- İstanbul, 1952	-
Bursa Darüşşifası	Sedat Çetintaş	Milli Eğitim Basımevi 1952	-
Yıldırım Darüşşifası	Sedat Çetintaş	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1952	10 +10+ Plan
Mikrop Harbi	Refik Yetkin	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1952	76

³ Bu eserin 1951, 1982, 1994, 2002, 2010 ve 2017 tarihli altı baskısı bulunmakta olup bu baskılar hakkındaki bilgiler tablonun ilgili yıllara ait kısımlarıdır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Fatih Devri Hattatlarından I. Amasyalı Hamdullah Efendi ve TıpTarihimizdeki Yeri	A. Süheyl Ünver	Kemal Matbaası İstanbul, 1953	24
Hattat Şeyh Hamdullâh ve Fatih için İstinsah Ettiği İki Mühim Tıbbi Eser	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1953	27
Hekim Konyalı Hacı Paşa hayatı ve Eserleri	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1953	-
İstanbul Üniversitesi Kuruluşu 50. Yılı Vesilesiyle Fatih Devri ve Neşriyatımız ve Teşhir Olunan Eserlerin Katalogu	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1953	-
12 Tıp Büyüğümüzün Resimleri ve Biyografileri 1953	A. Süheyl Ünver	Abdi İbrahim Laboratuvarı İstanbul, 1953	-
Fatih Sultan Mehmet Devrinde (Telif, Tercüme ve İstinsah Edilen) Tıp Eserleri ile İlaçlar	Naşit Baylav	Türkiye Tıbbi Müstahzarat Laboratuvarı Derneği İstanbul, 1953	-
Hekim Aşkı	Muzaffer Sezer	İstanbul Matbaası 1953	382
İstanbul'da 500 Yıllık Sağlık Hayatımız	Bedi N. Şehsuvaroğlu	İstanbul Fethi Derneği İstanbul, 1953	184
Türkiye'nin Karantina Tarihine Giriş	Bedi N. Şehsuvaroğlu	İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1953	601-624
Sıtma Savaşı Çalışmaları Albümü	Mithat Süyev	Hüsnütabiat Matbaası 1953	248
Sivas Darüşşifası, 614-1217	Sedat Çetintaş	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1953	-
Türkiye'de Anatomi Öğretiminin Gelişmesi ve Teşrihçi Mazhar Paşa	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1953	11
Bergama Tarihinde Asklepion	Osman Bayatlı	Anıl Matbaası İstanbul, 1954	-
Hekimbaşı Mustafa Behçet Efendi, Eserleri Üstüne Bir Araştırma	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Ankara, 1954	106
Türk Tıbbiyesinin 748. Yıldönümü Dolayısıyla	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Ankara, 1954	-
Hz. Muhammed'in Sağlık ve Temizlik Tavsiyeleri Yapan Hadisleri	Suat İsmail Gürkan	TDTCM 1954	-
İbn Sina	Kâzım İsmail Gürkan	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 1954	80
Şair ve Hekim Ahmedî: Hayatı ve Eserleri	Bedi N. Şehsuvaroğlu	İstanbul Tıp Fakültesi 1954	-
Tarihi Kolera Salgınları ve Osmanlı Türkleri	Bedi Şehsuvaroğlu	İsmail Akgün Matbaası 1954	-
Zeynep-Kâmil Hastanesi (1860-1954)	Bedi Şehsuvaroğlu, Niyazi Ahmet Banoğlu	- İstanbul, 1954	-

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tıp Meşhurları ve Buluşları	Muzaffer Akkılıç	Bilgi Basımevi İstanbul, 1954	-
Bergama'da Şifalı Otlar ve Lokman Hekim	Osman Bayatlı	Anıl Basımevi (6. Baskı) İstanbul, 1955	116
Eczacı Okulu Tarihi	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1955	-
Türkiye'de Eczacı Cemiyetleri Tarihi	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1955	-
Hekimbaşı Ömer Efendi, Hayatı ve Eserleri Hakkında	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1955	-
İbn Sina: Hayatı ve Eserleri Hakkında Çalışmalar	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1955	224
Türkiye'de Veteriner Fakültesinin Tarihi ve Laboratuvar Hayatının Başlangıcı	Nevzat Tüzdil	Ankara Üniversitesi Basımevi 1955	93
Zeynep Kâmil Hastanesi	Fahri Atabey	- İstanbul, 1955	102
XVI. Asır Veteriner Hekimliği ve Bu Asra Ait Eserler	Nihal Erk	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Ankara, 1955	-
Anadolu Türk Tıbbının 750'nci Yıl Dönümü Münasebetiyle 14 Mart 1956'da Üniversitede Yapılan Merasimdeki Nutkum	Ahmet Rasim Onat	Kader Basımevi İstanbul, 1956	12
Cerrahiye-i İlhaniye	Vecihe Kılıçoğlu	AÜ DTC Fakültesi Ankara, 1956	-
Doktor Abdülhak Adnan Adıvar	(Editör Halide Edip Adıvar)	Ahmet Halit Yaşaroğlu Yayınevi İstanbul, 1956	-
Osmanlı Tababetinde Garplılaşma Cereyanları	Bedi Nuri Şehsuvaroğlu	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1956	192
Son Harplerde Salgın Hastalıklarla Savaşlarımız	Abdülkadir Noyan	Ankara Tıp Fakültesi Ankara, 1956	-
Tarihimiz (Eczacılık) ve Yakın Tarihi	Haşan Derman	İstanbul Eczacı Kütüphanesi Yayınları, 1956	-
Tüberküloz Tarihi	İhsan Rifat Sabar	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1956	56
Anadolu'da Dokuz Asırlık Türk Tıp Tarihi	Bedi Nuri Şehsuvaroğlu	İsmail Akgün Matbaası İstanbul, 1957	45
Tıp ve İlimler Tarihinin Lüzum ve Gelişmeleri	Bedi Nuri Şehsuvaroğlu	İsmail Akgün Matbaası İstanbul, 1957	-
Eczacı Okulu Botanik Hocaları: Mehmet Ali Paşa (1843-1915), Esat Şerafettin Köprülü (1866-1943), Şerafettin Tevfik Tertemiz (1879-1957)	Turhan Baytop	Eczacı Kütüphanesi Yayınları, 1957	16
Erzurum Verem Hastanesinin Kuruluşu	Zeki Başar	- 1957	-
Heybeliada Sanatoryumu Kuruluş ve Gelişimi (1924-1955)	Tevfik İsmail Gökçe	Heybeliada Sanatoryumu İstanbul, 1957	-

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Acil Harb Cerrahisi: Harb Yaralılarında Acil Tedavi ve İlk Cerrahi Bakım El Kitabı	(Çeviren Necdet Beken)	- Ankara, 1958	307
Edirne'nin Tıp Tarihimiz Noktasından Ehemmiyeti	A. Süheyl Ünver	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1958	-
Türki Nizam-ı Tıbb	A. Süheyl Ünver	- Lahore, 1958	-
Türk Tıp Tarihinin Esasları	A. Süheyl Ünver	İsmail Akgün Matbaası İstanbul, 1958	20
Hippocrate'm Andı	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1958	16
Genel Tıp Tarihi I	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1958	-
Tıp ve İlimler Tarihimizden Portreler I : Osman Ergin	-	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1958	30
İstanbul Kuduz Müessesesinin 70. Yıldönümü Münasebetiyle (1887-1957)	Zekai Muammer Tunçman	Kader Matbaası 1958	94
Alfabetik Sırayla Lâboratuvarlarımız	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1959	-
Ankara Tıp Fakültesi Kuruluş Tarihiçesi	Abdülkadir Noyan	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1959	132
Atatürk'ün Hastalığı, Prof. Dr. Nihat Reşat Belger'le Mülakat	Ruşen Eşref Ünaydın	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1959	-
Genel Tıp Tarihi I	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1959	392
İlk Hanım Eczacımız Fatma Belkıs Derman	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1959	-
İslâm Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve "Naseri"	Nihal Erk	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Ankara, 1959	-
İstanbul Kütüphanecileri ve Yazma Tıp Kitapları	Muzaffer Gökman	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1959	-
Nasıl Okudum ⁴	Tevfik Sağlam	- İstanbul, 1959	113
Ord. Prof. Dr. Akif Şakir Şakar	Bedi N. Şehsuvaroğlu	İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1959	19
Tosyavizâde Dr. Rifat Osman 1874-1933:Hayatı ve Eserleri	Cevdet Çulpan	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1959	-
Gülhane İç Hastalıkları Klinikleri Tarihi (1898-1953)	İrfan Titiz	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1960	-

⁴ Bu eserin 1959, 1981 ve 1991 tarihli üç baskısı bulunmakta olup diğer baskılarına ait bilgiler tablonun ilgili tarihlere ilişkin kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Osmanlı Sağlık Tesisleri ve Zeynep-Kâmil Hastanesi	Bedi Şehsuvaroğlu	Zeynep-Kâmil Hastanesi 100. Yıldönümü Eserleri 1960	-
Prof. Dr. Pazzini İlim ve Sanatın Mültekası	Bedi Şehsuvaroğlu	- 1960	-
Türk Farmakoloji Tarihi I	A. Süheyl Ünver, HayriSözen	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1960	-
Türk Farmakoloji Tarihi: Tenzu Kursları	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1960	-
Ankara Eczacılık Fakültesi	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1961	-
Eczane Hikâyeleri	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1961	-
Hocalarımız	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul 1961	-
Prof. Dr. Mustafa Şener	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1961	-
Cüzzam ve Türkçe Tıp Yazmaları	A. Süheyl Ünver, Bedi Şehsuvaroğlu	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1961	38
Türkiyede Cüzam Tarihi Üzerine Araştırmalar	A. Süheyl Ünver, Bedi Şehsuvaroğlu	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1961	35
Serviler II	Cevdet Çulpan	İsmail Akgün Matbaası İstanbul, 1961	158
Sonsuz Fedakarlık: Hemşirelik Nasıl Kuruldu	Cecil Woodham Smith (Çeviren S. Huri)	Amerikan Bord Neşriyat Dairesi 1961	212
Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü ⁵	Orhan Acıpayamlı	Atatürk Üniversitesi Yayınları 1961	-
Veteriner Mesleğinde Fikir ve Sanat Adamları	Muzaffer Bekman	Hüsnütabiat Matbaası İstanbul, 1961	164
Ankaralı Hekim Nidai	Feridun Nafiz Uzluk	- 1962	-
Hippocrate'nin Aphorismaları	Feridun Nafiz Uzluk (C. Daremberg, B. Martiniere'den Çeviri)	Ankara Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü Ankara, 1962	132
Tıbbi Bir Buluşun Hikayesi	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarih 1962	-
Süleymaniye Vakfiyesi	Edip Kemal Kürkçüoğlu	Vakıflar Umum Müdürlüğü Ankara, 1962	-
Hekimbaşı Mustafa Behçet Zâti, Eserleri Üstüne Bir Araştırma	Feridun Nâfiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1963	-

⁵ Bu eserin 1961 ve 1972 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ait bilgiler tablonun ilgili kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Naşit Hoca (Baylav)	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1963	-
Tıbbi Bir Buluşun Hikayesi	Jean Bernard-Luc, (Çeviren Hamdi Dilevurgun)	Ankara Üniversitesi Ankara, 1963	82
Üç Bilgin	Muzaffer Bekman	Hüsnütabiat Matbaası İstanbul, 1963	51
Atatürk Çağında Sağlık Hizmetleri ve Eğitiminde Gelişmeler	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1964	36
Gureba Hastanesi Tarihçesi	Kazım İsmail Gürkan	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1964	-
Haşan Derman	İlhami Tez	Atakan Ecza Deposu İstanbul, 1964	-
Milletlerarası Kızılhaç	Henri Coursier	Türkiye Kızılay Derneği Ankara, 1964	-
Solferino Hatırası	Henri Dunant (Çeviren Nermin Arpacıoğlu)	Türkiye Kızılay Derneği Ankara, 1964	-
Şeyhületibba, 50 Sene ve Daha Fazla Tababet Hayatı Yaşayan Hekimlerimizin Jübilesi	Türk Hekimleri Dostluk ve Yardım Cemiyeti	- İstanbul, 1964	655
Ankara Numune Hastanesi 40. Yıl Kitabı	Kolektif	Ankara Numune Hastanesi Ankara, 1965	390
Ankara Numune Hastanesi Tarihçesi	S. Özdilek	Ankara Numune Hastanesi Ankara, 1965	-
Üroloji Servisi Tarihi	S. Özdilek	Ankara Numune Hastanesi Ankara, 1965	-
Farmakoloji Hocaları	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1965	-
Galenik Hocaları	İlhami Tez	Eczacı Kütüphanesi Neşriyatı İstanbul, 1965	-
Fatih Sultan Mehmet Zehirlendi mi, Eceli ile mi Öldü?	Feridun Nafiz Uzluk	- Ankara, 1965	56
Şişli İlçesi Anıtlarımız: Etfal Hastanesi	Ahmet Ağın	Darülaceze İstanbul, 1965	97
Kendi Ağzından Tevfik Sağlam	Tevfik Sağlam	- İstanbul, 1966	-
Tıp Tarihi Yıllığı I	A. Süheyl Ünver	Yörük Matbaası İstanbul, 1966	86
Sanatçı Doktorlar	Nermin Yörük	İstanbul Matbaası İstanbul, 1966	150
Süleymaniye Darüşşifası	Kâzım İsmail Gürkan	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi 1966	16
Tevfik Sağlam	Kolektif	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi İstanbul, 1966	317

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tıp Tarihimiz Yıllığı	Kolektif	İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1966	-
Veteriner Tarihi ⁶	Nihal Erk	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Ankara, 1966	-
Bezm-i Âlem Vâlîde Sultan Vakıf Gureba Hastanesi Tarihçesi	Kâzım İsmail Gürkan	- İstanbul, 1967	-
Türkiye’de Hekimliğin Batıya Dönüşü	Kâzım İsmail Gürkan	Yenilik Basımevi İstanbul, 1967	38
Kuruluşunun 750. Yılında Sivas Tıp Sitesi (1217-1967)	Ali Haydar Bayat	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi İzmir, 1967	7+28
Şair Tabipler	Veli Behçet Kurdoğlu	- İstanbul, 1967	-
Tarihte Ebeler ve Doğum Tarihimiz	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1967	-
Türk Tıbbi Folkloru Araştırmalarından; Doğacak Çocuk Kız mı Erkek mi?	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1967	-
Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisinin Yayın Hayatı ve 1930- 1944 Yılları İndeksi	Ferruh Dinçer, Nihal Erk	Türk Veteriner Hekimleri Derneği Ankara, 1967	-
Türkiye’de Cerrahinin Gelişimi ve Eğitim Problemi	Cafer Yıldırım	- İstanbul, 1967	124
Dr. Akif Şakir Şakar (1888-1961): V. Ölüm Yıldönümü Anma Töreni Hatırası	Kolektif	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Enstitüsü İstanbul, 1968	-
Eczacılık Tarihi	Naşit Baylav	Yörük Matbaası İstanbul, 1968	-
Gülhane Askeri Tıp Akademisi Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinden Yetişenler (1898-1968)	Halit Kamgözen	MSB KKK Matbaası 1968	247
Naşit Baylav	İlhami Tez	Tıp ve Eczacılık Neşriyatı İstanbul, 1968	-
Ord. Prof. Dr. Akif Şakir Şakar, Beşinci Ölüm Yıldönümü Anma Hatırası	Bedi Şehsuvaroğlu	- İstanbul, 1968	-
Bilim Uğruna Hayatını Verenler ve Ruam	Nail Uçar	Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi 1969	-
İ. Ü. Tıp Fakültesi Parazitoloji’ ve ‘Tropikal Hastalıklar ve Parazitoloji’ Kursüleri Kısa Tarihçesi	Ayhan Yücel	- İstanbul, 1969	29
Kayseri Gevher Nesibe Şifaiyesi	Ayşe Afetinan	Hacettepe Üniversitesi Ankara, 1969	40
Kayseri Mektep Hastanesi	Kâzım İsmail Gürkan	- İstanbul, 1969	12

⁶ Eserin 1966 ve 1978 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ait bilgilere tablonun ilgili kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
La Syphilis (1530) (Golvalıların Hastalığı Üstüne Üç Kitap)	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1969	228
Türk Askeri Veteriner Hekimliği Öğretimi, Teşkilatı ve Askeri Veteriner Akademisi Tarihçesi	Ferruh Dinçer	K.K.K. Askeri Veteriner Dairesi Başkanlığı Arşivi Ankara, 1969	151
Türkiye’de Sığır Vebası Salgınları ve Eradikasyonu Tarihi	Naki Cevat Akkerman, Nihal Erk	Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1969	-
Bursalı Kadızâde ve Devrin Diğer Bilimcileri	A. Süheyl Ünver	- İzmir, 1970	-
Eczacılık Tarihi Dersleri	Bedi Şehsuvaroğlu	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi İstanbul, 1970	-
Farmakolojinin Tarihsel Gelişimi	Şükrü Kaymakçalan	Ankara Üniversitesi 1970	-
Fransız Tıp Akademisine Göre Hazreti Muhammed’in Şuuru Tamdır [Çeviri]	Feridun Nafiz Uzluk	- Ankara, 1970	72
Osmanlı İmparatorluğunda Bakteriyoloji ve Viroloji	Ekrem Kadri Unat	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1970	-
Osmanlı İmparatorluğunda Tıp Zoolojisi ve Parazitolojisi	Ekrem Kadri Unat	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1970	65
Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi	Nihal Erk, Ferruh Dinçer	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Ankara, 1970	308
Kur’anda Tababet (K. Opitz'den Çeviri)	Feridun Nafiz Uzluk	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1971	114
Bursa’daki Osmanlı Medrese ve Şifahaneleri	Yıldız Pekel	- 1971	-
Ebelik ve Tarihi Gelişimi	Burhanettin Üstünel, Ertuğrul Bayırlı	- İstanbul, 1971	-
Gaziantep Tıp Fakültesi Tarihi ve Azınlık Okulları	Uğuroğul Barlas	Gaziantep Kültür Derneği Gaziantep, 1971	72
Göz Hastalıkları Mütchassısları Albümü	Ahmet Arif Atlı	Türk Oftalmoloji Cemiyeti İstanbul, 1971	70
Kuran’da Tababet " Die Medizin im Koran"	Karl Opitz (Çeviren Feridun Nafiz Uzluk)	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1971	
Türk Eczacılık Tarihine Bir Nazar	A. Süheyl Ünver	- İzmir, 1971	-
Türk İstanbul’da Tıp Öğretiminin 500. Yıldönümü	Kolektif	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Enstitüsü İstanbul, 1971	-
Erzurum’da Tıbbi ve Mistik Folklor Araştırmaları	Zeki Başer	Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1972	271
Hasekinin Kitabı	Nimet Taşkiran	Haseki Hastanesini Kalkındırma Derneği İstanbul, 1972	416

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
İstanbul Verem Savaş Derneği, Kuruluş, Gelişim ve Çalışmaları (1927-1971)	Tevfik İsmail Gökçe	- İstanbul, 1972	-
Lokman Hekim	A. Süheyl Ünver	Lokman Sağlık Yayınları İstanbul, 1972	33
Müderriş Doktor ve Göz Mütihazası Esat Işık Paşa (1865-1936)	A. Süheyl Ünver, Necmettin Rıfat Yazar	- İstanbul, 1972	-
Lokman Laboratuvarının Kısa Bir Tarihi ve Halka Hizmeti	Kolektif	Lokman Laboratuvarı 1972	-
Mazhar Osman Uzman 1884-1951	Dostları, Talebesi Tarafından Hazırlanmıştır	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi ve Deontoloji Enstitüsü İstanbul, 1972	-
Ortaçağ Tababeti	Emine M. Atabek	Hilal Matbaası İstanbul, 1972	79
Tepecik Yılları	Ali Haydar Bayat, İstemi Nalbantgil	Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi İzmir, 1972	126
Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmaların Etnolojik Etüdü	Orhan Acıpayamlı	Atatürk Üniversitesi (2. Basım) 1972	-
Anadolu Düğünlerinde Büyüsel İnanmalar	Uğuroğ Barlas	Özer Basımevi Karabük, 1973	192
Birinci Ölüm Yıldönümünde Ord. Prof. Dr. Kazım İsmail Gürkan (1905-1972) Yazılanlar, Söylenenler, Eserleri	Kolektif	Eko Matbaası İstanbul, 1973	67
Cumhuriyetin 50. Yıldönümünde (1923-1973) Radyoterapideki Aşamalar Tarihi	A. Tevfik Berkman	- İstanbul, 1973	63
Cumhuriyet Döneminin İlk 50 Yılında (1923-1973) Veteriner Hekimlik Öğretiminin Gösterdiği Gelişmeler	Nihal Erk	Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 1973	-
Diş Hekimliği Tarihi	Yüksel Noras	Hacettepe Üniversitesi Ankara, 1973	-
Kadın -Doğum Kliniği Tarihi (Kuruluşundan Bugüne Kadar)	Kâzım Arısan, Fazıl İnanç	İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi İstanbul, 1973	-
Kapadokyalı Areteus	Emine Atabek	- İstanbul, 1973	-
Memleketimizde Adli Tıbbın Gelişmesi ve Kısa Tarihi	Şemsi Gök	- İstanbul, 1973	-
Tarihte, Tıp Tarihinde Yemin	Zeki Başar	Sevinç Matbaası Ankara, 1973	135
Türk Hemşireler Derneği Genel Merkezi	Kolektif	Türk Hemşireler Derneği Ankara, 1973	-
Türkiye Cumhuriyeti’nin İlk Elli Yılında Tıp Parazitolojisi (1923-1973)	Ekrem Kadri Unat	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 1973	148
Türkiye Cumhuriyeti'nin 50. Yılında Tıpta Türk Kadını	Kâmile Şevki Mutlu	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1973	24

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Cumhuriyetin 50. Yılında Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesinin Gelişimi	Rıdvan Ege	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1974	-
Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Tıp Fakültesi, Cilt 1	Bedi Şehsuvaroğlu, Nuran Gökhan, Olcay Neyzi	Sermet Matbaası İstanbul, 1974	179
Cumhuriyetin 50. Yılında İstanbul Tıp Fakültesi, Cilt 2	Nuran Gökhan, Leman Şenalp, Olcay Neyzi	Sermet Matbaası İstanbul, 1974	608
Heybeliada Sanatoryumu 50. Yılında	Zülfü Sami Özgen	Hilâl Matbaası İstanbul, 1974	-
Ölümünün 25 Yıldönümünde Sevgili Akil Muhtarımız	A. Süheyl Ünver	- İstanbul, 1974	-
14 Mart Nedir	A. Süheyl Ünver	- 1974	-
Tıp Tarihine Kısa Bir Bakış	İlhami Nasuhioğlu	Diyarbakır Tıp Fakültesi Ankara, 1974	-
Türkiye’de Doğumla İlgili Adet ve İnanmalar	Orhan Acıpayamalı	Atatürk Üniversitesi Ankara, 1974	172
1851’de Paris’te Toplanan Birinci Milletlerarası Sağlık Konferansı ve Türkler	Emine Atabek	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1974	120
Hakkâri İli Evlenme Töre ve Törenleri	Uğuroğulları Barlas	Özer Basımevi Karabük, 1975	80
Kızılay Hemşireleri: 50 Yıl İnsanlık Hizmetinde	Leman Birol	Türkiye Kızılay Derneği Genel Merkezi Ankara, 1975	-
Kronolojik Otolarengoloji Tarihçesi	Fikri Şenocak	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1975	-
Mısır Çarşısı Drogları	Ayşegül Demirhan Erdemir	İstanbul Tıp Fakültesi İstanbul, 1975	85
Tıbbî Deontoloji Dersleri	Bedi N. Şehsuvaroğlu	Diyarbakır Üniversitesi İstanbul, 1975	-
Türkiye’de Mikroskop ve Tarihi	Ahmet Merdivenci	Hilâl Matbaası İstanbul, 1975	95
İnsanlık Tarihi Boyunca Uyuşturucu Madde	Özcan Köknel	- İstanbul, 1976	480
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi (1964-1974) On bir Yıllık İndeksi	Nihal Erk	- Ankara, 1976	-
Altmış Beş Yıllık Cerrahpaşa Hastanesi (39 Yılda Duyduklarım ve Gördüklerim)	Derviş Manizade	- İstanbul, 1976	-
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 1967-1976	Haşan Ali Göksoy, Selçuk Erez	- İstanbul, 1976	-
Şişli Çocuk Hastanesi (Hamidiye Etfal Hastanesi) Tarihi	Faruk İlker	Nurettin Uycan Matbaası İstanbul, 1976	201
Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri (I. Cilt)	Kemal Özbay	Yörük Basımevi İstanbul, 1976	686
Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri (II. Cilt)	Kemal Özbay	Yörük Basımevi İstanbul, 1976	-
Türkiye’de Veteriner Parazitoloji Tarihi	Ahmet Merdivenci	Hilâl Matbaası İstanbul, 1976	200

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Anadolu Halk İlaçları ⁷	İsmet Zeki Eyuboğlu	Hürriyet İstanbul, 1977	255
Ortaçağ Tababeti	Emine Atabek	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1977	-
Tıp, Tabip Olmayanlardan Neler Öğrendi?	Emine Atabek	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1977	-
Osmanlılarda Hekim ve Hekimlik Ahlâkı	Nil Akdeniz Sarı	- İstanbul, 1977	187
Süreyyapaşa Göğüs Hastalıkları Merkezi 25 Yıllık Çalışmalar	Abid Köymen	Sosyal Sigortalar Kurumu Genel Müdürlüğü İstanbul, 1977	147
Değişik Örnekleri ve Açıklamalarıyla Yemin	Zeki Başar	Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ankara, 1978	-
Halk Hekimliğinde ve Tıp Tarihinde Yılan	Zeki Başar	Atatürk Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Ankara, 1978	-
Hemşirelik Tarihi	Selva Erhan Şentürk	- İstanbul, 1978	-
İki Osmanlıca Metinden Derlenmiş Anatomi ve Fizyoloji Terimleri (Şemseddin İtaki ve Mustafa Behçet Efendi) Bilim Kültür ve Öğretim Dili Olarak Türkçe	Esin Kâhya	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1978	-
Mikrobiyolojide 40 Yıl ve Daha Önce Uzman Olanlar	Ekrem Kadri Unat	Türk Mikrobiyoloji Cemiyeti İstanbul, 1978	-
Veteriner Tarihi	Nihal Erk	Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi (2. Baskı) Ankara, 1978	-
Yabani Bitkiler Sözlüğü: C. 2: Hayatizade Mustafa Feyzi Efendinin Fihristi, 'Rısale-i Fevziye fi Lügat-I Müfredat Tıbbiye' Adlı Eserinin Türkçeye Aktarılması	Hadiye Tuncer	Atak Matbaası Ankara, 1978	229
Geçmişte ve Günümüzde Esrar	Ayşegül Demirhan Erdemir	Çeliker Matbaası İstanbul, 1979	40
Tarihte Sünnet ve Tarihimizde, Folklorumuzda Sünnet Şenlikleri	Ali Haydar Bayat	- İzmir, 1979	-
Polvan Hoca İçin	Ayhan Songar	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı İstanbul, 1980	-
Türkiye'de Akıl Hastanelerinin Dünü ve Bugünü	Fevzi Samuk	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Psikiyatri Kliniği Vakfı 1980	80

⁷ Bu eserin 1998 ve 2007 tarihli diğer iki baskısına da ulaşılmıştır ve onlara ait bilgiler ilgili tarihlere ilişkin kısımlardadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Türkiye’de Farmakolog Olarak 19 Yıl	Paul Pulewka	1980	-
Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri (III. Cilt I Kitap): Hastaneler (A-I)	Kemal Özbay	Yörük Basımevi İstanbul, 1981	-
Türk Asker Hekimliği Tarihi ve Asker Hastaneleri (III. Cilt II Kitap): Hastaneler (I-Z)	Kemal Özbay	Yörük Basımevi İstanbul, 1981	-
Atatürk’ün 100’üncü Doğum Yılında Türkiye’de Radyoterapi Tarihine Genel Bir Bakış	A. Tefik Berkman	- 1981	-
Atatürk’ün Sağlık Hayatı	Bedi Şehsuvaroğlu	Hürriyet Yayınları İstanbul, 1981	102
Manisa Mesir Bayramı ve Dârüşşifası	Ali Haydar Bayat	Manisa Turizm Derneği Yayınları 1981	41
Nasıl Okudum	Tefik Sağlam (Editör Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil)	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi (2. Baskı) İstanbul, 1981	108
Safranbolu Halk Hekimliği	Uğuroğul Barlas	Özer Basımevi Karabük, 1981	120
1362-1920 Yılları Arasında Edirne İlindeki Sağlık Kurumları ve Bu Kurumlarda Çalışan Personel	Ratip Kazancıgil	Eren Basımevi İstanbul, 1981	127
Türk Tıp Tarihi Kurumu'nun İlk Elli Yılı'nın Tarihçesi	Ekrem Kadri Unat	Türk Tıp Tarihi Kurumu İstanbul 1981.	-
Adli Tıbbın Tarihçesi ve Teşkilatlanması	Şemsi Gök, Cahit Özen	- İstanbul, 1982	47
Atatürk Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Kürsüsü Kuruluşu, Gelişmesi, Çalışması	Zeki Başar	Atatürk Üniversitesi Basımevi Erzurum, 1982	-
Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun Varlığında Türk Tıp Tarihi: Tıbhane'den Nümüne'ye	Müfid Erdal	Haydarpaşa Nümüne Hastanesi Yardım Derneği İstanbul, 1982	316
İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım	Cemil Topuzlu (Editör Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil)	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi (2. Baskı) İstanbul, 1982	284
Ege Üniversitesinde Nöroşirurjinin Kuruluşu	Erdem Tunçbay	- İzmir, 1982	-
Kısa Tıp Tarihi	Ayşegül Demirhan Erdemir	Bursa Üniversitesi Basımevi Bursa, 1982	70
Üroloji Tarihi	EsinKâhya	- Ankara, 1982	-
Osmanlı İmparatorluğu'nda Sağlık Örgütleri ve Sosyal Kuruluşlar	Necmettin Akyay	Hacettepe Üniversitesi Toplum Hekimliği Ankara, 1982	-
Prof. Dr. Akil Muhtar Özden'in Hasta Başında Yaptığı Resimlerden Örnekler	Alâeddin Akcasu	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1982	-
Refik Saydam (1881-1942)	Kolektif	Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Ankara, 1982	-

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Türkiye’de Atatürk Döneminde Bulaşıcı Hastalıklarla Savaş Toplantısı	Ekrem Kadri Unat	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1982	-
Başlangıcından Günümüze Kadar Türk Tıp Tarihi	Bedi N. Şehsuvaroğlu, Ayşegül Demirhan Erdemir, Gönül Cantay Güreşsever	- İstanbul, 1983	-
Tıp Tarihi Yıllığı II	A. Süheyl Ünver	Fatih Gençlik Vakfı İstanbul, 1983	92
I. Dünya Savaşında 1914-1918 Osmanlı Cephesinde Askeri Tababet ve Eczacılık	Helmut Becker	İstanbul Üniversitesi İstanbul Tıp Fakültesi Deontoloji Anabilim Dalı ve Tıp Tarihi Bilim Dalı İstanbul, 1983	-
İstanbul Eczacılık Fakültesi Eczacılık Tarihi Müzesi	Turhan Baytop	Taş Matbaası İstanbul, 1984	12
Türkiye’de Bitkilerle Tedavi Geçmişte ve Bugün	Turhan Baytop	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi İstanbul, 1984	520
Tıp Tarihi Dersleri	İlter Uzel	GATA Basımevi Ankara, 1984	-
Türk Çocuk Hekimliği Tarihi	Murat Yurdakök	Öztürk Matbaası Ankara, 1984	-
Türk Tıp Tarihi	Bedi N. Şehsuvaroğlu, Ayşegül Demirhan Erdemir, Gönül Cantay Güreşsever	Uludağ Üniversitesi Bursa, 1984	223
1838-1908 Yıllarında Osmanlılarda Eczacılık ve Deontolojisi: Tıp Tarihi ve Deontoloji	Rengin Dramur Bütün	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1984	-
Deliliğin Tarihi ⁸	Michel Foucault (Çeviren Mehmet Ali Kılıçbay)	İmge Kitabevi Ankara, 1985	-
Sivas Ulaş’ta Halk Hekimliği Uygulamaları	H. Hüseyin Polat	Ürün Yayınları Ankara, 1985	119
Türk Eczacılık Tarihi	Turhan Baytop	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi İstanbul, 1985	-
Türk Medeniyetinde Vakıf Sağlık Kurumları	Hüsrev Hatemi	Vakıflar Yıllığı 1985	-
Yaşayan Bir Vakfımız: Bezm-i Alem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesi	Asaf Ataseven	- İstanbul, 1985	16
Denizli Sağlık Tarihi: Sağlık Hizmetleri Sağlık Kurum ve Kuruluşları	Tarhan Toker	Denizli Devlet Hastanesi Denizli, 1986	875
Genel Tıp Tarihi İçinde Radyoterapi Tarihinin Yerinin Belirlenmesi	A. Tevfik Berman	- İstanbul, 1986	-

⁸ Bu eserin 1985, 2000, 2006, 2013 ve 2015 tarihli baskılarına ulaşılmış ve diğer baskılarının bilgileri tablonun ilgili tarihlere ilişkin kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
İbn Sina	V. N. Ternovskiy (Çeviren Haydar Nouruzhan)	Anadolu Üniversitesi Eskişehir, 1986	177
Memleketimizde Türk Hekimliği ve Eczacılığının Yerleşmesinde Önemli Rolü Olan Bazı Hekim ve Eczacıların Biyografyaları	Rengin Dramur	- İstanbul, 1986	-
Ord. Prof. Dr. Ahmet Süheyl Ünver 1898-1986	Ekrem Kadri Unat	Edebiyat Fakültesi Basımevi İstanbul, 1986	63
Türk Tıp Derneği (Cemiyet-i Tıbbiye-i Şâhâne) ⁹	N. Tekül, Hüsrev Hatemi	- İstanbul, 1986	-
Bezm-i Alem Valide Sultan Vakıf Gureba Hastanesi	Asaf Ataseven	- İstanbul, 1987	-
Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniyye ve Tıp Dilinin Türkçeleşmesi Akımı	Nil Sarı	İslâm Konferansı Teşkilatı İslâm Tarih, Sanat ve Kültür Araştırma Merkezi İstanbul, 1987	-
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tarihçesi	Hüsrev Hatemi	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1987	-
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroşirurji Anabilim Dalının Yirminci Yılı	Erdem Tunçbay	- İzmir, 1987	-
Florence Nightingale Müzesi	Kolektif	Türk Hemşireler Derneği Ankara, 1987	-
Dünya'da ve Türkiye'de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi	(Editör Ekrem Kadri Unat)	Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfi 1988	-
Ebubekir Râzî (865-925)	Ahmet Hulusi Köker	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Kayseri, 1988	112
Eczacılık Tarihi ve İstanbul Eczahaneleri	İzzet Kumbaracılar, (Editör Ö. Kırkpınar)	Turing İstanbul, 1988	95
Edirne Sultan II. Bayezid Külliyesi	Ratip Kazancıgil	Bizim Ülke Derneği 1988	110
Diş Hekimliği Tarihi	İlter Uzel	Gazi Üniversitesi Matbaası Ankara, 1989	-
Hekim Şani-Zade Ataullah (1771-1826)	Ahmet Hulusi Köker	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Kayseri, 1989	-
İ. Ü. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı'nın Türk Tıbbına Hizmetleri	Ayhan Yücel, Kemal Altaş, Yaşar Bağdatlı, Sina Emre, Mustafa Samastı, Müzeyyen Mamal Torun	Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfi İstanbul, 1989	-
Muammer Enver Bey; Doktora Yapan İlk Türk Eczacı	Ahmet Cevdet Ekinici	Acar Matbaası İstanbul, 1989	-
Ölümünün Kırkıncı Yılında Ord. Prof. Dr. Akil Muhtar Özden (1877-1949)	Ekrem Kadri Unat	Mustafa Nevzat Eczacılık İstanbul, 1989	-

⁹ Bu eserin 1986 ve 1997 tarihli iki baskısı bulunmakta olup diğer baskısının bilgiler tablonun ilgili tarihe ilişkin kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Sağlık Meslek Tarihi ve Ahlakı	Nevzat Eren, Gülten Uyer	Hatiboğlu Yayınevi Ankara, 1989	176
Hekimbaşı Kaysuni-Zade Mehmed Efendi (1512-1569): Ankara'lı Şair Hekim Nidai (1502-1570): Türk Hat Sanatı,	(Editör Ahmet Hulusi Köker)	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Kayseri, 1990	122
Helvahane Defteri ve Topkapı Sarayında Eczacılık	Arslan Terzioğlu	- İstanbul, 1990	-
Mekteb-i Tıbbiye-i Mülkiye 1867-1909 (Sivil Tıp Mektebi)	Ekrem Kadri Unat, Mustafa Samastı	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1990	-
Müntehab-ı Şifa I: Giriş – Metin	Celalüddin Hızır (Hacı Paşa) (Editör Zafer Önler)	Türk Dil Kurumu Ankara, 1990	-
Gayetülbeyan Fî Tedbiri Bedenil İnsan, İnsan Sağlığı ve Sağlığı Koruma Yöntemleri (İki Cilt)	Nasrullah Oğlu Salih (Çeviren Abdi Özkök)	Ve-ga Yayınları Ankara, 1991	-
İzmir Gureba-i Müslimin Hastanesi (İzmir Kadın Hastalıkları ve Doğum Hastanesi)	Rüçhan Bubur	Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü Türk-İslâm Sanatı Anabilim Dalı İzmir, 1991	-
Nasıl Okudum	Tevfik Sağlam (Editör Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil)	Nehir Yayınları (3. Baskı) İstanbul, 1991	155
Tıp Fakültesi Tarihçesi (Mir'ât-ı Mekteb-i Tıbbiye)	Rıza Tahsin Gencer (Editör Aykut Kazancıgil)	Özel Yayınlar İstanbul, 1991	184 +
Türk Eczacılık Tarihi İçin Belgeler	Turhan Baytop	- İstanbul, 1991	151
Türk Tıp Tarihi Kurumunun İlk Elli Yılıının Tarihçesi	Ekrem Kadri Unat	Türk Tıp Tarihi Kurumu İstanbul, 1991	-
XIX. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Anatomi (Şânîzâde-Bianchi)	(Editör Aykut Kazancıgil, M. Bedizel Zülfikar Aydın)	Özel Yayınlar İstanbul, 1991	-
Beş Buçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi	Osman Şevki Uludağ (Editör İlter Uzel)	Kültür Bakanlığı Ankara, 1991	-
Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları ¹⁰	Gönül Cantay	AKM Yayınları Ankara, 1992	136
Cadılar Büyücüler ve Hemşireler	Barbara Ehrenreich, Deidre English (Çeviren Ergun Uğur)	Kavram Yayınları İstanbul, 1992	-
Diyarbakır Folklorunda Halk Hekimliği	Şevket Beysanoğlu, Mebrure Değer	Diyarbakır Tanıtma, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Ankara, 1992	-
Eczacı-Kimyager Naşid (Naşit) Baylav Hoca'nın Türk Tıp ve Eczacılık Tarihine Hizmetleri	Arslan Terzioğlu, Turhan Baytop	- İstanbul, 1992	-

¹⁰ Bu eserin 1992 ve 2014 tarihli iki baskısına ulaşılmış olup ikinci baskıya ait bilgiler tablonun ilgili tarihe ilişkin kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Türk-İslâm Hastaneleri ve Tababetinin Avrupa'da Tıbbi Rönesans'ı Etkilemesinden Türk Tıbbının Batılılaşmasına	Arslan Terzioğlu	Ciba-Geigy Yayınları İstanbul, 1992	-
Haydarpaşa Tıp Fakültesi'nin (1903-1933) Türk Tıp Tarihindeki Yeri ve Bazı Orijinal Belgeler	Ayşegül Demirhan Erdemir	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı İstanbul, 1992	-
Hemşirelik Tarihi ve Deontolojisi	Kamerya Babadağ, Perihan Velioglu	Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Eskişehir, 1992	198
Selçuklu Gevher Nesibe Sultan Tıp Fakültesi (Tıp Mektebi 1206)	(Editör Ahmet Hulusi Köker)	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü. Kayseri, 1992	-
Şerefeddin Sabuncuoğlu, Cerrahiyetü'l Haniyye (I. Cilt)	İlter Uzel	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1992	-
Şerefeddin Sabuncuoğlu, Cerrahiyetü'l Haniyye (II. Cilt)	İlter Uzel	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1992	-
Tıp Tarihi Dersleri	İlter Uzel	Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1992	-
Türkiye'nin Sağlık Hizmetleri ve İsmet Paşa	Rıdvan Ege	İnönü Vakfı İstanbul, 1992	48
Bergama Tarihinde Asklepion	Osman Bayatlı (Editör Eyüp Eriş)	Bergama Belediyesi 1993	-
Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı'nın Tarihçesi	İbrahim Başağaoğlu	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Nükleer Tıp Anabilim Dalı İstanbul, 1993	-
İbni Rüşd	Kolektif	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Kayseri, 1993	-
Mekteb-i Tibbiye-i Adliye-i Şahane ve Bizde Modern Tıp Eğitiminin Gelişmesine Katkıları	Arslan Terzioğlu	Arkeoloji ve Sanat İstanbul, 1993	-
Türk Tıbbının Batılılaşması	Arslan Terzioğlu	Arkeoloji ve Sanat İstanbul, 1993	207
Organ Transplantasyonlarında Gelişmeler, T. E. Starzl'dan Monografik Çeviri	Ertuğrul Göksoy	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 1993	-
Aspirin; Türkiye Tanıtım Serüveni (1925-1944)	Gökhan Akçura	Bayer Türk İstanbul, 1994	-
Atatürk'ün Son 300 Günü " Sarı Zeybek "	Can Dündar	Milliyet Yayınları İstanbul, 1994	160
Bergamalı Galenos	Yavuz Özmakas	Bergama Kültür ve Sanat Vakfı İzmir, 1994	80
Dr. Rifat Osman Bey ve Edirne Rehnüması ¹¹	Ratip Kazancıgil	Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi İstanbul, 1994	-

¹¹ Bu eserin 1994 ve 1998 tarihli iki baskısı bulunmakta olup diğer baskıya ait bilgiler tablonun ilgili yıla ilişkin kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Edirne Sultan II. Bayezid Külliyesi	Ratip Kazancıgil	Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne, 1994	126
İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım	Cemil Topuzlu (Editör Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil)	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi (3. Baskı) İstanbul, 1994	268
Süheyl Ünver'in Hayatı, Şahsiyeti ve Eserleri 1898-1986	Ahmet Güner Sayar	Eren Yayınları İstanbul, 1994	-
Tıp Tarihi ve Deontoloji Dersleri	Ayşegül Demirhan Erdemir	Uludağ Üniversitesi Matbaası Bursa, 1994	280
Türk Dış Hekimliği Tarihi	Nuri Muğan	İstanbul Üniversitesi Yayınları İstanbul, 1994	-
Cabir bin Hayyan	Esin Kâhya	Ankara Diyanet Vakfı 1995	-
Elazığ Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsünün Kuruluş ve Gelişim Tarihi Üzerinde Araştırmalar	Halis Yerlikaya	- Elazığ, 1995	-
Harput'ta Eski Türk İnançları ve Halk Hekimliği	Rıfat Aras	AKM Yayınları Ankara, 1995	247
Modernleşme Çağında Osmanlı Bilimi	Ekmeleddin İhsanoğlu, Feza Günergun	İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonu Projesi İstanbul, 1995	-
Prof. Dr. Turhan Baytop, Türk Florası ve Türk Eczacılık Tarihi Çalışmaları	Doğan Üvey	- İstanbul, 1995	-
Türkiye'de Modern Anesteziyoloji ve Reanimasyonun Öncüsü Prof. Dr. Cemalettin Öner (1921-1993) ve Kitaplığı	Öztan Öncel	- İstanbul, 1995	-
Yüz Yıllık Yolculuk: Başlangıcından Günümüze Türk Radyolojisi	Tuğrul Pınar, Oğuz Dicle	- İstanbul, 1995	101
Eczahane'den Eczane'ye: Türkiye'de Eczaneler ve Eczacılar (1800-1923)	Turhan Baytop	Bayer İstanbul, 1995	134
Akil Muhtar Özden (1877-1949)	Muhtar Tefikoğlu	Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Ankara, 1996	204
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi 50. Yılı	Rıdvan Ege	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 1996	-
Çağlar Boyunca Toplum Sağlık ve İnsan	Nevzat Eren	Gelişim Dizgi Yayıncılık Ankara, 1996	492
Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008) I. Cilt	Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar	Trakya Üniversitesi 1996	215
Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008) II. Cilt	Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar	Trakya Üniversitesi 1996	464

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Eskiçağ'da Tıp	Ümit Serdaroğlu	İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü İstanbul, 1996	-
Florence Nightingale - Çağdaş Hemşireliğin Britanyalı Öncüsü	Pam Brown (Çeviren Leyla Onat)	İlkaynak Yayınları Ankara, 1996	64
Gülhane Askeri Tıp Akademisi'nin Kuruluşu	Adnan Ataç	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara, 1996	236
Hekimlikte 46 Yıl	Suat Efe	Şişli Etfal Hastanesi Vakfı İstanbul, 1996	-
Hicaz Karantina Teşkilatı (1865-1914)	Güliden Sarıyıldız	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1996	190
Şemseddin-i İtakî'nin Resimli Anatomi Kitabı	Esin Kâhya	AKM Yayınları Ankara, 1996	358
İstanbul Tabip Odasının Tarihçesi	Ayşe Nur Gökçe	- İstanbul, 1996	-
Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Radyodiagnostik Anabilim Dalı: 38 Yıl	Esin Emin Üstün	Ege Üniversitesi İzmir, 1997	-
Rapor	Çeviren Feridun Nafiz Uzluk	Sebil Yayınları İstanbul, 1996	77
Saray Eczaneleri ve İlâç Araştırmalarının Gelişmesine Katkıları	Arslan Terzioğlu	- İstanbul, 1996	-
Tıbbi Deontoloji ve Genel Tıp Tarihi	Ayşegül Demirhan Erdemir	Nobel Tıp Kitabevi Bursa, 1996	342
Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları ¹²	Ahmet Şahin Ak	Özeğitim Konya, 1997	295
Batı Ortaçağı'nda Hastalık Kavramı	Berna Arda	Güneş Kitabevi Ankara, 1997	-
Belgelerle Türk Eczacılığı 1840-1948 I: Antiyeler, Kartpostallar, Mektup Zarfları, Reçete İade Zarfları, Posta Havaleleri, Telgraflar	Mert Sandalcı	Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı İstanbul, 1997	-
Cerrahpaşa Hastanesi Tarihi ve Anıları	Derviş Manizade	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 1997	286
Eczacılığın Babası Bergamalı Galenos	Turhan Baytop	Wyeth Kültür Dizisi İstanbul, 1997	-
Lâboratuvar'dan Fabrika'ya Türkiye'de İlâç Sanayii (1833-1954)	Turhan Baytop	Bayer İstanbul, 1997	-
Edirne Sultan II. Bayezid Külliyesi	Ratıp Kazancıgil	Trakya Üniversitesi Edirne, 1997	126
Işık ve Işımdan Büyük Buluşlara Ulaşan Pasteur ve Röntgen	Reşit Aşçıoğlu	İnkılap Kitabevi İstanbul, 1997	235

¹² Bu eserin 1997, 2006 ve 2017 tarihli üç baskısına ulaşılmış olup bu baskılara ait bilgilere tablonun ilgili tarihlere ilişkin kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
İbni Sina (Avicenna)	Brchard Brentjes, Sonja Brentjes (Çeviren Oğuz Özügül)	Pencere Yayınları İstanbul, 1997	103
Kimyager Eczacı Marcel Choigneu	Afife Mat, Doğan Üvey, Michele Nicolas	- İstanbul, 1997	-
Laboratuvar'dan Fabrika'ya Türkiye'de İlaç Sanayii 1833-1954	Turhan Baytop	Bayer İstanbul, 1997	224
On Dokuzuncu Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda Tıp Eğitimi ve Türk Hekimleri	Esin Kâhya	AKM Yayınları Ankara, 1997	58
Osmanlı İmparatorluğunda Veba (1700-1850)	Daniel Panzac (Çeviren S. Yılmaz)	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 1997	323
Türk Medeniyetinde Vakıf Sağlık Kurumları, Ağrı	Hüsrev Hatemi	Abdi İbrahim İlaç Sanayii İstanbul, 1997	-
Türk Tıp Derneği (Cemiyet-i Tıbbiye-i Şâhâne)	N. Tekül, Hüsrev Hatemi	Türk Tıp Tarihi Kurumu (2. Baskı) İstanbul, 1997	24
Yüzyılda Şehit Olan Türk Sağlık Subayları	Adnan Ataç	GATA Basımevi Ankara, 1997	-
100 Yıllık Gülhanemizden Bazı Anılar	Rıdvan Ege	Ankara, 1997	63
Anadolu İlaçları	İsmet Zeki Eyuboğlu	Toplumsal Dönüşüm Yayınları İstanbul, 1998	320
Antep'in Öncü Hekimleri: Merkezi Türkiye Koleji Tıp Bölümü ve Antep Amerikan Hastanesi	Turhan Baytop	SEV Matbaacılık ve Yayıncılık İstanbul, 1998	87
Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi Sağlık Hizmetleri 1923-1998	Rıdvan Ege	Türk Hava Kurumu Ankara, 1998	-
Mazhar Osman	Sefa Saygılı	Türdav Yayınları İstanbul, 1998	152
Azteklerin Unutulmuş Tedavi Yöntemleri, Eski Meksika Tıbbının Gizemleri	Heinrich Wallnöfer (Çeviren Alev Kırım)	Okyanus Yayıncılık İstanbul, 1998	136
Başlangıcından Rönesans'a Kadar Tıp Tarihi	Emine Atabek, Şefik Görkey	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi İstanbul, 1998	-
Belgelerle Türk Eczacılığı 1840-1948 II: Reçeteler	Mert Sandalcı	Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı İstanbul, 1998	-
Cerrahide İki Harika Devrim Anestezi, Asepsi ve Antisepsi	Öztan Öncel, Ayşegül Demirhan Erdemir	Nobel Tıp Kitabevi İstanbul, 1998	-
Darülfünun ve Darülşifa	Hüsrev Hatemi	Dergâh Yayınları 1998	230
Doktor Feyzullah İzmidî (Dr. Feyzi Paşa)	Nermin Ersoy	- Kocaeli, 1998	-
Doktor Hüseyin Hüsnu Bey'in Not Defterinden Trablusgarp Savaşı	Mebrure Değer	- İstanbul, 1998	-
Dr. Rıfat Osman Bey ve Edirne Rehnüması	Ratip Kazancıgil	Türk Kütüphaneciler Derneği Edirne Şubesi (2. Baskı) Edirne, 1998	-
Dünya'da ve Türkiye'de 1850 Yılından Sonra Tıp Dallarındaki İlerlemelerin Tarihi	Ekrem Kadri Unat	Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı 1998	507

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Hayatım ve Hatıratım: Dr. Rıfat Osman'ın Öğrencilik ve Gülhane Anıları (1879-1921)	Rıfat Osman (Editör Ratip Kazancıgil)	GATA Basımevi Ankara, 1998	148
Hüseyinzâde Ali Bey	Ali Haydar Bayat	Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Ankara, 1998	-
XV-XVI. Yüzyıl Osmanlı Saray Tabiplerinden Şah Muhammed	Ali Haydar Bayat	- 1998	-
Konukevi Çevresi'nden 10. Yıl Seçkisi	(Editör Berna Arda)	Biyotetik Derneği Yayınları Ankara, 1998	102
Kötü Ruh'dan Ruh Sağlığına	Özcan Köknel	Alfa Yayınları İstanbul, 1998	308
Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman (Uzman) ¹³	Sefa Saygılı	TÜRDAV Yayınları İstanbul, 1998	152
Sağlık Alanında Türk Kadını	(Editör Nuran Yıldırım)	- İstanbul, 1998	499
Tarih Boyunca Ok Yaralanmalarının Tedavisine Bir Bakış	İlter Uzel	- 1998	-
Tarihçe (Şizofreni)	Şahap Erkoç, T. Oral	Okyanus Yayınları İstanbul, 1998	21
Tıp Tarihi	(Editör Paul Lewis Çeviren Nilgün Güdücü)	Khalkedon İstanbul, 1998	192
Tıpta Deneysel ve Klinik Araştırmalar Tarihi	Kolektif	Erciyes Üniversitesi Gevher Nesibe Tıp Tarihi Enstitüsü Kayseri, 1998	-
Türk Tabipler Birliği Tarihe Giriş	Fusun Sayek	Türk Tabipler Birliği Ankara, 1998	123
Türkiye Tıp Akademisinin Kısa Tarihçesi	Suphi Artunkal	Türk Tıp Tarihi Kurumu İstanbul, 1998	46
Türkiye Tıp Tarihi için Materyalist Notlar	Tolga Ersoy	Sorun Yayınları İstanbul, 1998	-
Türkiye'de Sıtma Savaşı	Erdem Aydın	TTB Yayınları Ankara, 1998	70
Yeni Araştırmalar Işığında Büyük Türk-İslâm Bilim Adamı İbn Sina (Avicenna) ve Tababet	Arslan Terzioğlu	- İstanbul, 1998	-
Belgelerle Türk Eczacılığı 1840-1948 III: Faturalar, Başlıklı Kâğıtlar	Mert Sandalcı	Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı İstanbul, 1999	-
Çağlar Boyu Tıp	Albert S. Lyons, R. Joseph Petrucelli (Çeviren Nilgün Güdücü)	- İstanbul, 1999	603
Danışmendliler Döneminde Nıksar (1071-1178) Tıp Medreseleri ve Tarihi Eserleri	Kâmil Şahin	Nıksar Belediyesi Nıksar, 1999	-

¹³ Bu eserin 1998 ve 2010 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ilişkin bilgiler tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Hititlerde Anatomi ve Tıp	Gaye Şahinbaş Erginöz	İstanbul Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi İstanbul, 1999	249
Kur'anda Tıp ve Tıp'ta Yemin	Osman Öztürk	Yenda İstanbul, 1999	528
Mücerreb-name İlk Türkçe Deneysel Tıp Eseri	Sabuncuoğlu Şerefeddin (Editör İlter Uzel, Kenan Süveren)	Atatürk Kültür Merkezi Ankara, 1999	-
Müntehab-ı Şifa II: Sözlük	Celalüddin Hızır (Hacı Paşa) (Editör Zafer Önler)	Simurg Yayınevi İstanbul, 1999	-
Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver'in Edirnesi	Ratip Kazancıgil	Edirne Valiliği İstanbul, 1999	80
Osmanlı Devletinde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar ¹⁴	Ali Haydar Bayat	Atatürk Kültür Merkezi Ankara, 1999	214
Arslan Terzioğlu'na Armağan: 60. Doğum Yılı Anısına	(Editör Erwin Lucius, Afife Mat, Öztan Öncel, Bülent Özalay)	İSİS Yayınları İstanbul, 1999	496
Osmanlı Döneminde Erzurum'da Eczacılık	Turhan Baytop	Atatürk Üniversitesi Erzurum, 1999	-
Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi Geçmişte ve Bugün	Turhan Baytop	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 1999	480
Roma İmparatorluğu'nda Doktorlar ve Hastalıklar	Ralph Jackson (Çeviren Şenol Mumcu)	Homer Kitabevi İstanbul, 1999	208
Salvador Dalı'nın İki Yılanlı Sembolü (Caducee'si) ve Tarihteki Evrimi	Pilar Ballesta (Çeviren A. Terzioğlu, S. Kandan)	- İstanbul, 1999	-
Sanata Yansıyan Türk Tıbbı	İlter Uzel	Ajans Türk Ankara, 1999	30
Suriye'de Modern Osmanlı Müesseseleri, Hastahaneler ve Şam Tıp Fakültesi	Ekmeleddin İhsanoğlu	Türk Tarih Kurumu Ankara, 1999	-
Şişli Etfal Hastanesi (Hamidiye Etfal Hastane-i Alisi'nin 100. Yılı)	Arslan Terzioğlu, Engin Seber	- İstanbul, 1999	-
Tuhfe-i Murâdî (Muhammed b. Mahmûd-ı Şirvânî) İnceleme-Metin-Dizin	Mustafa Argunşah	Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara, 1999	586
Türk Hekimleri Dostluk ve Yardımlaşma Derneği'nin Tarihçesi	Ekrem Kadri Unat, Ahmet Arif Atlı	İstanbul Tabip Odası İstanbul, 1999	-
Alexander Fleming Hastalığının Penisilinle Fethi	Steven Otfinoski (Çeviren Celal Kapkın)	Evrin Yayınları İstanbul, 2000	160
Anadolu Uygarlıklarında Dış Hekimliği	İlter Uzel	Adana Ofset Adana, 2000	-
Anadolu'da Bulunan Antik Tıp Aletleri	İlter Uzel	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2000	-
Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroşirürji Anabilim Dalı Kuruluşunun 35 Yılı	Ertekin Araşıl	- Ankara, 2000	-

¹⁴ Bu eserin 1999 ve 2017 tarihli iki baskısına ulaşılmış olup ikinci baskıya ilişkin bilgiler tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Başlangıçtan Günümüze Dış Hekimliği	Ayşegül Demirhan Erdemir, Öztan Öncel, Ahmet Efeoğlu	Nobel Tıp Kitabevi İstanbul, 2000	-
Bilimin Işığında Osmanlıdan Cumhuriyete Tıp ve Sağlık Kurumları	Ayşegül Demirhan Erdemir, Esin Kâhya	Türkiye Diyanet Vakfı Ankara, 2000	-
Geçmişten Günümüze Türk Dış Hekimliği	Ayşegül Demirhan Erdemir, Öztan Öncel, Ahmet Efeoğlu	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı İstanbul, 2000	-
Belgelerle Türk Eczacılığı 1840-1948 IV-1: Müstahzar Kutuları ve Şişeleri	Mert Sandalcı, Gülnur Sandalcı	Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı İstanbul, 2000	-
Beslenme ve Şişmanlık Tarihine Giriş	Hüsrev Hatemi	Knoll Yayınları İstanbul, 2000	-
Bir Uygarlık Serüveni Doğum ve Doğum Yardımının Tarihi	Yavuz Ceylân	- 2000	-
Çocuk Felci'nin Muhteşem Yenilgisi, Jonas Salk	Victoria Sherrow (Çeviren Fatih Özbay)	Evrin Yayınları İstanbul, 2000	174
Deliliğin Tarihi	Michel Foucault (Çeviren Mehmet Ali Kılıçbay)	İmge Kitabevi Ankara, 2000	-
Eski Harfli Tıbbi Süreli Yayınlardaki Reklamlarda Türk Hazır İlaç Yapımcılığı (1910-1928)	Nil Sarı, Gülten Dinç	- İstanbul, 2000	-
Geçmişten Günümüze Türk Dış Hekimliği Tarihi	(Editör Ahmet Efeoğlu, Ayşegül Demirhan)	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı, İstanbul, 2000	94
Kardiyolojide Ad'lar	Emrah Binak	Maltepe Üniversitesi Kardiyoloji Anabilim Dalı İstanbul, 2000	-
Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi ¹⁵	Andrew Nikiforuk (Çeviren Selahattin Erkanlı)	İletişim Yayınları İstanbul, 2000	286
Manisa Tıp Folkloru	Selim Altan	Akademi Kitabevi 2000	176
Ortaçağ İslam Dünyasında İtriyat, Gıda, İlaç Üretimi ve Tağşişi	Abdülhalik Bakır	- Ankara, 2000	-
Psikiyatride Yıldızın Parladığı Anlar	Ali Nahit Babaoğlu	- İstanbul, 2000	100
Tıp Ünlüleri ve Buluşları	Ercüment Baktır	Rehber Tıbbi Yayınlar 2000	150
Türk Eczacılık Tarihi Araştırmaları	Turhan Baytop	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi İstanbul, 2000	-
Üç Kuşak Tek Hedef Tıbbi Hizmet: 80 Yıllık Bir Başarı Öyküsü	Turhan Baytop	- İstanbul, 2000	-

¹⁵ Bu eserin yedi baskısı bulunmakta olup ilk baskı 2000 yılında, üçüncü baskı 2007 yılında ve müteakip baskılar 2010, 2014, 2016 ve 2018 yıllarında yayımlanmıştır. Eserin ikinci baskısına ait tarihe ulaşılamamış olup diğer baskılara ait bilgilere tablonun ilgili yıllara ilişkin kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Türk Kültüründe Lokman Hekim	Ali Haydar Bayat	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı İstanbul, 2000	136
Türkiye Kızılay Tarihine Giriş	Orhan Yeniaras	Kızılay Bayrampaşa Şubesi İstanbul, 2000	341
Türkiye’de Psikiyatri, Nöroloji ve Nöroşirurjinin Tarihi Gelişimi	Faruk Bayülkem	Ruh Hastalıklarını Readaptasyon Derneği İstanbul, 2000	-
Ana Çocuk Sağlığı Hizmetlerinin Köylerimize İndirilişinde Bir Öncü; Kadın Hastalıkları ve Doğum Uzmanı Dr. Saadet Yardım ve İki Kuşak Hekim (Baba ve Kızı) Elinde Uygulanmış Yapma Hekim Reçeteleri	Ayşegül Demirhan Erdemir, Arın Namal	Nobel Kitabevi İstanbul, 2001	-
Antikçağdan Günümüze Anksiyetenin Tarihi	Şahap Erkoç	5US Yayınları İstanbul, 2001	32
Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler ¹⁶	Ayşegül Demirhan Erdemir	Alfa Yayınevi İstanbul, 2001	540
Dr. Hafız Cemal Lokmanhekim: Anı-Yaşantı	Harid Fedai	Lokmanhekim Sağlık Vakfı İstanbul, 2001	-
Dr. Hami Dilek: Beyin ve Sinir Cerrahisinde Bir Öncü	İlhan Elmacı	Marmara Üniversitesi Nörolojik Bilimler Enstitüsü İstanbul, 2001	-
Hemşirelikte Bir Öncü Perihan Velioglu ¹⁷	Zuhal Özaydın	İstanbul Üniversitesi Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Mezunları Derneği Perihan Velioglu Fonu İstanbul, 2001	316
Hz. Peygamber Döneminde Sağlık Hizmetlerinde Kadınların Yeri	Levent Öztürk	Ayışığı Kitapları Kitabevi İstanbul, 2001	-
İç Bahçe (Toptaşı'ndan Bakırköy'e Akıl Hastanesi)	Betül Yalçın, Lütfü Hanoğlu	Okuyan Us Yayınları İstanbul, 2001	77
İstanbul Roche İlaç Fabrikasının Tarihçesi	Ayşe Nur Gökçe, Doğan Üvey	- İstanbul, 2001	-
Marmara Üniversitesi Tıp Fakültesi Nöroşirurji Anabilim Dalının 15. Kuruluş Yıldönümü ve Marmara Üniversitesi Nörolojik Bilimler Enstitüsünün 9. Kuruluş Yıldönümü	Kolektif	Marmara Üniversitesi İstanbul, 2001	-
Or-Ahayim Hastanesi, Sevgi ve Şefkatin Yüzyılı	(Editör Viktor Apalaçi)	Balat Or-Ahayim Hastanesi Vakfı İstanbul, 2001	247
Osmanlı Sağlık Hizmetlerinde Ermeniler ve Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi Tarihi	Arsen Yarman	Surp Pırgıç Ermeni Hastanesi Vakfı İstanbul, 2001	866

¹⁶ Bu eserin 2001, 2002 ve 2007 tarihli üç baskısı bulunmakta olup bunlarla ilgili bilgiler tablonun ilgili yıllara ait kısımlarındadır.

¹⁷ Bu eserin 2001 ve 2015 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskının bilgileri tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Osmanlı'da Çevre ve Sokak Temizliği	(Editör Mehmet Mazak)	İSTAÇ İstanbul, 2001	256
Söyleşilerle Sosyalleştirme Yasasının Öyküsü	Zafer Öztekin	TTB Ankara, 2001	
Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi ¹⁸	Erdem Aydın, Recep Akdur	Somgür Yayınları Ankara, 2001	295
Türk Eczacılık Tarihi	Turhan Baytop (Editör Afife Mat)	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi (2. Baskı) İstanbul, 2001	-
Avrupa Seyahatnamesi	Hayrullah Efendi (Editör Belkıs Altunış Gürsoy)	Kültür Bakanlığı Ankara, 2002	216
Belgelerle Türk Eczacılığı 1840-1948 IV-2: Müstahzar Kutuları ve Şişeleri	Mert Sandalcı, Gülnur Sandalcı	Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı İstanbul, 2002	-
Birinci Milli Dış Tababeti Kurultayı	İlter Uzel	Türk Dişhekimleri Birliği Yayınları Ankara, 2002	55
Eskiçağ'da Tıp	Ümit Serdaroğlu	Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü İstanbul, 2002	45
Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a	Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin	TDV Yayınları Ankara, 2002	498
Hilal-i Ahmer'den Kızılay'a II	Seçil Karal Akgün, Murat Uluğtekin	Türk Hava Kurumu Basımevi Ankara, 2002	650
İstanbul Arkeoloji Müzeleri Geçmişten Günümüze Tıp Sergisi		- İstanbul, 2002	
İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi (1962-2002)	Turhan Baytop, A. Mat, N. Akev, E. İlhan, Y. Özsoy	Novartis Yayınları İstanbul, 2002	-
Jöntürklerden Sontürlere: Tıbbiyeli	M. Tahir Hatiboğlu	Otopsi İstanbul, 2002	190
Kliniğin Doğuşu ¹⁹	Michel Foucault (Çeviren Temel Keşoğlu)	Doruk Yayınları Ankara, 2002	239
Minyatürlerle Türk Tıp Tarihi Sergisi	Ülker Erke, A. Süheyl Ünver, Nil Sarı	TTTK İstanbul, 2002	183
Osmanlı Padişahlarının Yaşamlarından Kesitler, Hastalıkları ve Ölüm Sebepleri	İzzettin Barış	Bilimsel Tıp Yayınevi Ankara, 2002	292
Psikiyatri Tarihi	Ali Babaoğlu	Okuyan Us Yayınları İstanbul, 2002	332
Türk Nefroloji Tarihi	Ayla San	Sağlık Eğitim Araştırma Merkezi Vakfı Ankara, 2002	408
Türk Tıbbının Kahramanları	-	Organon İlaçları A.Ş. İstanbul, 2002	115

¹⁸ Bu eserin 2001 ve 2003 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ait bilgiler tablonun ilgili tarihe ilişkin kısmındadır.

¹⁹ Bu eserin 2002, 2014 ve 2016 tarihli baskılarına ulaşılmıştır ve bu baskıların bilgilerine tablonun ilgili tarihlere ilişkin satırlarında yer verilmektedir.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Türkiye'de Sağlık Teşkilatlanması Tarihi	Erdem Aydın	Naturel Kitap Ankara, 2002	141
Ülker Erke'nin Yorumu ve Fırçasıyla Türkiye'de Tarihi Sağlık Kurumları	Ülker Erke	İstanbul, 2002	168
Yazma Eserlerden Tıbbi Bitki Hayvan ve Madenler Sergisi	(Editör Süheyl Ünver, Nil Sarı, Hüseyin Yazıcı)	ISHM & TTTK İstanbul, 2002	
80 Yıllık Hatıralarım	Cemil Topuzlu	Topuzlu Yayınları (4. baskı) İstanbul, 2002	-
Antep'in Öncü Hekimleri, Merkezi Türkiye Koleji Tıp Bölümü ve Antep Amerikan Hastanesi	Turhan Baytop	Sağlık ve Eğitim Vakfı İstanbul, 2003	87
Cumhuriyet Dönemi Türk Tıbbına ve Tıp Eğitimine Kısa Bir Bakış	Arslan Terzioğlu	Kavuk Gazetecilik Matbaacılık İstanbul, 2003	81
Cumhuriyetin Kuruluş Yıllarında Bir Devrimci Doktorun Anıları ²⁰	Mehmet Fuat Umay (Editör Cahit Kayra)	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2003	177
Eczacılığın Babası El-Biruni	Süleyman Feyyaz	Anka Yayınları 2003	40
Klasik Dönem İlaç Hazırlama Yöntemleri ve Terkipleri	Nil Sarı, Ramazan Tuğ, Ahmet Zeki İzgöer, Yahya Okutan	Novartis İstanbul, 2003	136
Osman Cevdet Çubukçu (1895-1965) Tıbbiye'nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü	Nadire Berker, Selim Yalçın	Koç Vakfı İstanbul, 2003	262
Osmanlı ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Üroloji Betikleri Belgelendirme Çalışması	Vural Solok	- İstanbul, 2003	-
Osmanlı'dan Günümüze Hayallerin Gerçekleştiği 100 Yıl	Mehmet Altun	Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı İstanbul, 2003	247
Türkiye'de Nükleer Tıbbın Kurucu Hocalarından Prof. Dr. Ali İrfan Urgancıoğlu (1924-1999): Hayatı ve Çalışmaları	İbrahim Başağaoğlu	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 2003	56
Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi	Erdem Aydın, Recep Akdur	Somgür Yayınları (2. Baskı) Ankara, 2003	312
Tıp Biliminin Babası İbn-i Sina	Süleyman Feyyaz	Anka Yayınları 2003	-
Tıp Sanatının Ustası Hippokrates	Çağatay Üstün	Ege Üniversitesi Basımevi İzmir, 2003	-
Tıp Tarihi ²¹	Ali Haydar Bayat	- İzmir, 2003	314
Türkiye Nöroloji Tarihçesi	(Editör Dursun Kırbas)	Türkiye Nörolojik Bilimler Vakfı 2003	-

²⁰ Bu eserin 2003 ve 2015 yıllarına ait iki baskısına ulaşılmış olup ikinci baskıya ilişkin bilgilere tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

²¹ Bu eserin 2003, 2010 ve 2016 tarihli üç baskısı bulunmakta olup bu baskıların bilgileri tablonun ilgili tarihlere ilişkin kısımlarındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Yadigar-ı İbn-i Şerif: 15. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitabı 1. Cilt ²²	(Editör Murat D. Çekin)	Yerküre Yayınları İstanbul, 2003	295
50 Türk Hekimi Biyografyası	Rengin Dramur	Emek Matbaacılık İstanbul, 2003	210
1929 Polemikleri: Tıp Tarihi Notları	H. Zafer Kars	Türk Tabipleri Birliği Ankara, 2003	82
Eczacılık Tarihi Araştırmaları	(Editör Afife Mat)	İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi İstanbul, 2003	376
Amasyalı Hekim ve Cerrah Sabuncuoğlu Şerafettin (1385-1470)	İlter Uzel	Amasya Valiliği Ankara, 2004	96
Eskiçağdan Yakınçağa Genel Hatlarıyla Dünyada ve Osmanlı Devleti'nde Salgın Hastalıklar	Orhan Kılıç	Fırat Üniversitesi Basımevi Elazığ, 2004	160
Gaziantep Tıp Tarihi ve Kültür Tarihi Araştırmaları	Uğur Barlas	Senfoni Matbaası İstanbul, 2004	200
Safranbolu Tıp Tarihi Araştırmaları	Uğur Barlas	- İstanbul, 2004	144
Sihhatnâme 1855: Saraya Sunulan Sağlık Öğütleri	Uğur Barlas	- İstanbul, 2004	96
Tarih Öncesinden Günümüze Yılan	Fuat Yöndemli	Piramit Yayıncılık Ankara, 2004	
Tercüme-i Cedide fi'l Havasi'l-müfrede: 17. Yüzyılda Yazılan Bitkilerle Sağaltma Kitabı	Uğur Barlas	- İstanbul, 2004	104
Tıp, Büyü ve Din	William Halse Rivers Rivers (Çeviren İbrahim Enis Köksaldı)	Epsilon Yayınları 2004	-
İbni Sina: Hayatı ve Eserleri Hakkında Çalışmalar	A. Süheyl Ünver	İstanbul Kitabevi 2004	224
İbn-i Sina	Nebahat Erkekli, Erol Karaca	Semerikand Yayınları 2004	268
İslam Tıp Tarihi	Ahmet Ağırakça	Çağdaş Basın Yayın İstanbul, 2004	399
Mazhar Osman ve Türkiye'de Nöroşirürjinin Doğuşu	Sait Naderi	Dokuz Eylül Yayınları İzmir, 2004	198
Medikal Milenyum: Son 1000 Yıl İçinde Tıbbın Gelişimine Katkı Sağlamış Olan 1000 Öncü Kişi	H. S. J. Lee	CSA Global Yayın Ajansı İstanbul, 2004	113
Mürşid (Göz Hastalıkları): İnceleme-Metin-Dizin	Muhammed bin Mahmud-ı Şirvani (Editör Ali Haydar Bayat, Necdet Okumuş)	Atatürk Kültür Merkezi Ankara, 2004	546
Osmanlı İmparatorluğunda Kurumlaşmış Tıp Öğretimi Yapan ya da Yapması Düşünülen Kuruluşlar	M. Rahmi Dirican	Yusufcuk Basımevi Bursa, 2004	30
Trakya'da Tıp Eğitimi	Ender Bilar, Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, H. Murat Tuğrul	Trakya Üniversitesi Edirne, 2004	302

²² Bu eserin ilk baskısı iki cilt halinde yayımlanmış; birinci cilt 2003, ikinci cilt 2004 yılında çıkmıştır. Her iki cildi içeren ikinci baskı ise 2017 tarihli dir.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Yadigar-ı İbn-i Şerif, 15. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitabı 2. Cilt	(Editör Murat D. Çekin)	Yerküre Yayınları İstanbul, 2004	458
Kitâbu'l-Müntehab fit- Tıb (823/1420)	Abdülvehhab bin Yûsuf İbn-i Ahmed el-Mârdâni (Editör Ali Haydar Bayat)	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2005	637
Anesteziyolojinin Tarihsel Gelişiminde Anestezi Aletleri	Nuran Yıldırım	Myra Yayıncılık İstanbul, 2005	167
Aspirin; Mucize İlacın Çarpıcı Öyküsü	Diarmuid Jeffreys (Çeviren M. Bayatlı)	Agora Kitaplığı İstanbul, 2005	-
Atatürk'ün Sağlığı Hastalıkları ve Ölümü	Eren Akçiçek	İzmir Güven Kitabevi İzmir, 2005	360
Biyografilerle Adudî Hastahanesi Tarihi: İslam Tıbbı ve Hastahaneleri Tarihine Bir Katkı	Ahmet Güner	Tibyan Yayınları İzmir, 2005	310
Cerrahların Yüzyılı Cerrahların Dünyası	Jürgen Thorwald	Ankara Üniversitesi Basımevi Ankara, 2005	412
Dişhekimliği Tarihi	Gönül Alpaslan	Hacettepe Üniversitesi Ankara, 2005	160
Kayseri Eczacılık Tarihi	Halil Tekiner	Türk Eczacılar Birliği Ankara, 2005	212
Plevne'de Bir Avustralyalı ²³	Charles S. Ryan (Çeviren Ali Rıza Seyfioğlu)	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2005.	324
Salgın Hastalıklardan Ölüm (1914-1918)	Hikmet Özdemir	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2005	444
Samsun Sağlık Tarihi	Baki Sarısakal	Barış Gazetesi Samsun, 2005	114
Tıp ve Sanat	Alan EH Emery, Marcia LH Emery	CSA Global Publishing 2005	
Tıphane'den Nümüne'ye: Bir Temel Sağlık Kuruluşumuzun Varlığında Türk Tıp Tarihi	Müfid Ekdal	(2. Baskı) İstanbul, 2005	320
Tuhfetü'l-Mütehhilin Evlilik Armağanı	Tabip Mustafa Ebu'l-Feyz (Çeviren İlder Uzel)	Kebikeç Yayınları Ankara, 2005	96
Tıp ve Felsefe	Sibel Öztürk Güntöre	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2005	151
Adana Eczacı Odası'nın 50 Yıllık Tarihi	-	Ajans A Adana, 2006	141
Anesteziyolojinin Tarihsel Gelişiminde Anestezi Aletleri	Nuran Yıldırım	Abbott Yayınları İstanbul, 2006	167
Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi: Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları	Ahmet Şahin Ak	Ötüken Yayınları (2. Baskı) İstanbul, 2006	270
Belgelerle Türk Eczacılığı 1840-1948 V: Eczacılar, Ecza Depoları	Mert Sandalcı	Dr. Nejat Eczacıbaşı Vakfı İstanbul, 2006	-

²³ Bu eserin 2016 tarihli 3. baskısına da ulaşılmıştır ve o baskıya ait bilgiler yayım yılına ait kısımdadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Bir İnsan Bir Kurum, Türkiye'de Koruyucu Sağlıkın Öncü Kurumu: Hıfzıssıha Okulu ve Nusret H. Fişek (1958 - 1965)	Ali Eren Doğan	Fişek Enstitüsü Çalışan Çocuklar Bilim ve Eylem Merkezi Vakfı Yayınları Ankara, 2006	50
Dağıstanlı Mehmet Efendi'nin Geleneksel Tıp Yazması	Uğuroğ Barlas	- İstanbul, 2006	
Deliliğin Tarihi	Michel Foucault (Çeviren Mehmet Ali Kılıçbay)	İmge Kitabevi Ankara, 2006	-
Dünya ve Türk Tıp Tarihi	Erdem Aydın	Güneş Kitabevi Ankara, 2006	279
Florence Nightingale	Cecile Woodham-Smith (Çeviren H. İlhan)	Alter Yayınları Ankara, 2006	272
Gevher Nesibe Darüşşifası - Ortaçağda Öncü Bir Tıp Kurumu	Halil Tekiner	T.E.B. 12. Bölge Kayseri Eczacı Odası Kayseri, 2006	207
Hacettepe Tarihine Farklı Bakış	Mehmet Doğan	Selvi Yayınevi Ankara, 2006	167
İlk Osmanlı Hastanesi Bursa Yıldırım Darüşşifası (Bursa Mahkeme Sicillerine Göre)	Osman Çetin	Göz Nurunu Koruma Vakfı İstanbul, 2006	
İslâm Tıp Tarihi Üzerine İncelemeler	Levent Öztürk	- İstanbul, 2006	
Terceme-i Cedide f'l-Havassi'l-Müfrede (1102/1690)	Mehmet bin Ali (Editör Abdullah Köşe, Bülent Özalay)	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2006	296
Mikrobiyolojinin Öncüleri ve Nobel Ödülü	Lagerkvist Ulf (Çeviri Editörü H. Demiröz)	CSA Global Publishing İstanbul, 2006	-
Osmanlılarda Sağlık I	(Editör Coşkun Yılmaz, Necdet Yılmaz)	Biofarma İlaç Sanayi İstanbul, 2006	400
Osmanlılarda Sağlık II	(Editör Coşkun Yılmaz, Necdet Yılmaz)	Biofarma İlaç Sanayi İstanbul, 2006	400
Tıbbın Kapıları Galen	Jeanne Bendick (Çeviren Ebru Solmaz Duman)	Yurt Kitap Yayın Ankara, 2006	135
Tıpta En Büyük 10 Keşif	Meyer Friedman, Gerald W. Friedland (Çeviren Yeşim Türkmenoğlu, Şükrü Alpagut)	Global Publishing İstanbul, 2006	264
Türk Tıp Eğitiminin Önemli Adımları	Ayten Altıntaş, Hüsrev Hatemi	CSA Global Publishing İstanbul, 2006	260
18. Yüzyıl Hekimlerinden Dağıstanlı Mehmet Efendi'nin Geleneksel Tıp Yazması	Uğuroğ Barlas	Hilmi Barlas Vakfı İstanbul, 2006	240
Edviye-i Müfrede	İshak bin Murad (Çeviren Mustafa Canpolat, Zafer Önler)	TDK Ankara, 2007	346
Anadolu İlaçları	İsmet Zeki Eyüboğlu	Derin Yayınları İstanbul, 2007	-
Anadolu'nun İlk Tıp Gazetelerinden Hekim	(Editör Mustafa Çulfaz)	Serander/Trabzon Tabip Odası Trabzon, 2007	632

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Atatürk ve Tıbbiyeliler	Metin Özata	Umay Yayınları İzmir, 2007	464
Bilimsel Dişhekimliğinin 100. Yılında Meslek Tarihine Bakış	Nuran Yıldırım	Türk Dişhekimleri Birliği İstanbul, 2007	-
Bir Akıl Hastanesinin Hatıra Defteri, Nal	(Editör Cemal Dindar)	Telos Yayıncılık İstanbul, 2007	378
Bir Kurumun Öyküsü: Türk Eczacıları Birliği 1956-2006	Afife Mat	TEB Yayınları Ankara, 2007	-
Darüşşifa: Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi	Ender Bilar, Enver Şengül	Trakya Üniversitesi Edirne, 2007	87
Deliliğin İmalatı	Thomas Szasz	Yerdeniz Yayınları İstanbul, 2007	422
Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler	Ayşegül Demirhan Erdemir	Alfa Yayınları (3. Baskı) İstanbul, 2007	-
Ebeliğin Dünü ve Bugünü	Emine Başdibi Beydilli	Alter Yayınevi Ankara, 2007	115
Geçmiş Zaman Olur Ki, KBB Tarihinden Anılar	Yücel Tanyeri	Argos İstanbul, 2007	116
Gül, Gülsuyu, Tarihte, Tedavide ve Gelenekteki Yeri	Ayten Altıntaş	- İstanbul, 2007	160
Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer'e Dair Konferans ²⁴	Besim Ömer (Editör İsmail Hacıfettahoğlu)	Türkiye Kızılay Derneği Ankara, 2007	426
Kemaliyye (Orijinal Metin, Sözlük, Sadeleştirilmiş Metin, Tıpkıbasım)	Ali Haydar Bayat	Merkez Efendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2007	111
Kuruluşundan Günümüze Türkiye İlaç Endüstrisi	Nurettin Turan	Scala Yayıncılık İstanbul, 2007	-
Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi	Andrew Nikiforuk (Çeviren Selahattin Erkanlı)	İletişim Yayınları (3. Baskı) İstanbul, 2007	286
Merkez Efendi	Murat Çekin (Editör Efsun Sertoğlu)	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2007	112
Milli Mücadelede Sağlık Teşkilatına Bir Bakış	Fatih M. Dervişoğlu	Öz Emek Matbaa Sivas, 2007	128
Müntehib: Dil Özellikleri Metin-Dizin-Tıpkı Basım	Abdülvehhab bin Yusuf İbn-i Ahmed el-Mardani (Editör Hatice Şahin)	Uludağ Üniversitesi Bursa, 2007	263
On İkinci Yüzyıla Kadar İslam Dünyasında Hastaneler	Levent Öztürk	İz Yayıncılık İstanbul, 2007	325
Ord. Prof. Dr. Erich Frank'ın Dünya Tıbbındaki Yeri ve Türk Tıbbına Katkıları	Orhan Nuri Ulutin	Nobel Yayınları İstanbul, 2007	142
Osmanlı Devletinde Kolera	Mesut Ayar	Kitabevi İstanbul, 2007	524
Sarayın ve Cumhuriyetin Dişçibaşısı Sami Günzberg ²⁵	N. Rıfat Bali	Kitabevi İstanbul, 2007	460

²⁴ Bu eserin 2007 ve 2009 tarihli iki baskısı bulunmakta olup diğer baskıya ait bilgiler tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Sultan II. Abdülhamid'in Sürgün Günleri-Hususi Doktoru Atıf Hüseyin Bey'in Hatıraları	M. Metin Hülagü	Pan Yayınları İstanbul, 2007	374
Tıp Tarihi Açısından Türkiye'de Verem Savaşı	Murat Aksu	Türkiye Ulusal Verem Savaşı Dernekleri Federasyonu Ankara, 2007	235
Tıp Tarihi ve Tıp Etiği Ders Kitabı	Kolektif	İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 2007	
Anadolu Tıp Tarihi'ne Giriş	İlter Uzel	Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü İstanbul, 2008	72
Artukoğlu Devri Tabiplerinden Fahrüddin el-Ensârî el-Mardinî	Ahmet Ağırakça	Mardin Valiliği Mardin, 2008	-
Atatürk Döneminde Bulaşıcı ve Salgın Hastalıklarla Mücadele	Mehmet Temel	Nehir Yayınları İstanbul, 2008	-
İbni Sina Bin Yıllık Doktor	Deniz Guliyeva	Morpa Kültür Yayınları İstanbul, 2008	79
Kitab-ı Teşrihü'l-Ebdan Mine't-Tıbb	Mansur b. Muhammed bin Ahmed (Çeviren Esin Kâhya, Betül Bilgen)	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Ankara, 2008	211
Konya Alaeddin Darüşşifası	Yusuf Küçükdağ	Konya Büyükşehir Belediyesi Konya, 2008	91
Osmanlı Devleti Saraylarında Tıp ve Eczacılık	Rengin Dramur	Aya Kitap İstanbul, 2008	376
Osmanlı Tıbbi Bilimler Literatürü Tarihi	Ekmeleddin İhsanoğlu ve ark.	IRCICA İstanbul, 2008	-
Son Devir Osmanlı Hastahaneleri	Osman Doğanay	Çamlıca Basım Yayın İstanbul, 2008	280
Tanrısal Gücün Elçileri Antik Çağda Tıp Aletleri	Erdoğan Yalav	Vehbi Koç Vakfı Amerikan Hastanesi İstanbul, 2008	267
Tıp ve Eczacılık Sembölü Yılan	Afife Mat	Pharmavision İstanbul, 2008	77
Trablusgarp'tan Cumhuriyet'e Tıbbiyeliler	İbrahim Bozkırlı	Gazi Üniversitesi İletişim Fakültesi Basımevi Ankara, 2008	192
Trakya Üniversitesi Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi: Tıp Medresesi Medresetü'l Etibbâ	Ender Bilar, Enver Şengül, Beyhan Karamanlıoğlu, Ratip Kazancı, Nilüfer Gökçe, Esin Karlıkaya	Trakya Üniversitesi Edirne, 2008	96
Türk Ortodonti Tarihine Giriş	İlter Uzel	Türk Ortodonti Derneği Ankara, 2008	-
Türkiye'de Üroloji Eğitimi Veren Kuruluşların Tarihçesi	(Editör Vural Solok, Osman İnci, Sabahattin Aydın)	Türk Üroloji Derneği 2008	101

²⁵ Bu eserin 2007 ve 2014 yıllarına ait iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ait bilgiler tablonun ilgili yıla ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
75. Yıl Türk Üroloji Derneği Tarihçesi (1933-2008)	Vural Solok	Türk Üroloji Derneği 2008	139
Ülkemizin İlk Dişhekimliği Okulu İstanbul Üniversitesi Dişhekimliği Fakültesi 100. Yıla Armağan	(Editör Arın Namal, Öztan Öncel, Ayşegül Demirhan Erdemir)	Türk Tıp Tarihi Kurumu İstanbul, 2008	575
Yemen Seyahatnamesi ve Bitkisel Coğrafyası	İbrahim Abdüsselam Paşa	Pan Yayınları İstanbul, 2008	135
20. Yüzyılın İlk Yarısında İzmir'de Sağlık	Mehmet Karayaman	İzmir Büyükşehir Belediyesi İzmir, 2008	388
Tıp	Steve Parker (Çeviren Feride Nilgün Aras)	TÜBİTAK Ankara, 2008	64
Anılarım	Behçet Ercüment Eper	Bakırköy Akıl Hastanesi Vakfı İstanbul, 2009	303
Antakyalı Bilge Hekim: Davut El-Antaki	(Editör Mehmet Karasu, Sadık Nazik)	Ürün Yayınevi Ankara, 2009	-
Bakırköy Akıl Hastanesi'nin Gizli Tarihi	(Editörler Cem Mumcu, Betül Yalçinkaya)	Okuyan Us Yayınları İstanbul, 2009	503
Derviş Mehmed Neşati Yağı Tıbbi Yağlar Üzerine Bir Risale	Nil Sarı, Ramazan Tuğ	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2009	205
Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler: Cep Kitap	Ayşegül Demirhan Erdemir	Alfa Yayınları İstanbul, 2009	-
Ebe Hanımlara Öğütler	Besim Ömer Akalın	Ebeler Derneği İstanbul, 2009	112
Eczacılık Fakültesi 1968-2008	Neşe Kırımer, Gökalp İçsan	Anadolu Üniversitesi Eskişehir, 2009	226
Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361- 2008) I	Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar	Trakya Üniversitesi Edirne, 2009	464
Edirne'nin Sağlık ve Sosyal Yardım Tarihi (1361-2008) II	Ratip Kazancıgil, Nilüfer Gökçe, Ender Bilar	Trakya Üniversitesi Edirne, 2009	
Fatih Darüşşifası: İstanbul Şifahaneleri	(Editör A. Kılıç)	İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul, 2009	-
Gül, Gülsuyu; Tarihte, Tedavide ve Gelenekteki Yeri ²⁶	Ayten Altıntaş	Maestro Yayınları İstanbul, 2009	176
Gül İlaçların En Güzeli	Ayten Altıntaş	Hayy Kitap İstanbul, 2009	183
Hanımefendilere Hilâl-i Ahmer'e Dair Konferans	Besim Ömer (Editör İsmail Hacıfettahoğlu)	Türkiye Kızılay Derneği (2. Baskı) Ankara, 2009	426
Hız Peygamberin Tıbbi ve Tıbbın Fikhi	Celal Yeniçeri	Çamlıca Yayınları 2009	144
İbn Sina	Hüseyin Gazi Topdemir	Say Yayınları İstanbul, 2009	688

²⁶ Bu eserin 2010 tarihli ikinci baskısı bulunmakta olup o baskıya ait bilgiler tablonun ilgili tarihe ilişkin kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
İstanbul Tabip Odası Kısa Tarihi	Şükrü Guner	İstanbul Tabip Odası Yayınları İstanbul, 2009	37
Türk Tabipleri Birliği Kısa Tarihi	Şükrü Guner	İstanbul Tabip Odası İstanbul, 2009	38
Kadın Şifacılar	Jeanne Achterberg (Çeviren Bilgi Altınok)	Everest Yayınları İstanbul, 2009	334
Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti 1914-1925 ²⁷	Mesut Çapa	Türkiye Kızılay Derneği Ankara, 2009	210
Kuruluşundan Günümüze Cerrahpaşa Tıp Fakültesi: 1827-1967-2007	Nil Sarı, Zuhal Özaydın, Burhan Akgün	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2009	607
Makamdan Şifaya (Müzikle Tedavinin Tarihi ve Bugünkü Uygulamalar) ²⁸	Levent Öztürk, Halil Erseven, M. Fadıl Atik	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2009	146
Milli Mücadelede Sağlık Teşkilatına Bir Bakış	Fatih M. Dervişoğlu	Cedit Neşriyat Ankara, 2009	230
Osmanlı Hoşgörüsünün Tanığı Lape Hastanesi	Rinaldo Marmara (Çeviren Betsy Göksel)	İstanbul Büyükşehir Belediyesi İstanbul, 2009	174
Tabiatname, Eski Oğuz Türkçesiyle Yazılmış Bir Tıp Kitabı	Yakup Karasoy	Palet Yayınları 2009	231
Tarih Boyunca İnanç ve Tıp	Veli Atmaca	- Ankara, 2009	233
Tarihi Hastaneler: Gureba Hastanelerinden Memleket Hastanelerine İlk Sivil Hastaneler	Özgün Forta, Zehra Tonbul	Novartis İstanbul, 2009	221
Tıbbi mucizeler: Tıp tarihinden Yaşamı Değiştiren 100 Gelişme	Eugene W. Straus, Alex Straus (Çeviren Nurcihan Durmuş)	- İstanbul, 2009	414
Türkiye'de Gastroenteroloji'nin Doğuşu	Ali Özden	Türk Gastroenteroloji Vakfı Ankara, 2009	486
Yüzüncü Yılında Türk Diş Hekimliği Eğitimi'nin Eleştirisi	İlter Uzel	Çukurova Üniversitesi 2009	57
Bilimsel Diş Hekimliğinde 100 Yıl: İstanbul Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi (1908-2008)	Canan Alatl, Huriye Çolaklar, Ahmet Efeoğlu, Arın Namal	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2009	284
Edirne Sultan II. Bayezid Külliyesi ve Sağlık Müzesi	Ayhan Tunca	Yöre Yayınları Edirne, 2010	163
Adnan Adıvar: Hayatı ve Kişiliği	Turhan Ada	İstanbul Büyükşehir Belediyesi Kültür İstanbul, 2010	384
Alternatif Tıp Tarihi	Thomas Sandoz (Çeviren Çağrı Eroğlu)	Dost Kitabevi Ankara, 2010	258
Ord. Prof. Dr. Mazhar Osman (Uzman)	Sefa Saygılı	PEDAM Yayınları (2. Baskı) İstanbul, 2010	148

²⁷ Bu eserin 2009 ve 2010 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ait bilgilere tablonun ilgili tarihlere ilişkin kısmındadır.

²⁸ Bu eserin 2009 ve 2015 tarihli iki baskısı bulunmakta olup ikinci baskıya ait bilgilere tablonun ilgili tarihlere ilişkin kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Balkan Savaşlarında Salgın Hastalıklar ve Sağlık Hizmetleri	Oya Dağlar Macar	Libra Yayınları İstanbul, 2010	286
Baytarname-i Kenan Efendi	Abdullah Özen, Ünal Taşkın	Bizim Büro Basımevi Ankara, 2010	281
Bilime Adanmış Yaşam: Prof. Dr. Sedat Katırcıoğlu (KBB)	Ali Ekber Ataş	Muğla İli ve İlçeleri Kültür ve Tanıtım Derneği İstanbul, 2010	190
Büyük dedem Dr. Osman Şevki Uludağ/ Çanakkale Savaşı ve Viyana Seyahati Günlükleri	İrem Ela Yıldızeli	Pan Yayınları İstanbul, 2010	192
Cumhuriyetin İlk 15 Yılında Sağlık Hizmetleri	Editör Hüsrev Hatemi)	Türkiye Tıp Akademisi İstanbul, 2010	64
Diş Hekimliği Tarihinde İstanbul	İlter Uzel	Vestiye Yayın Grubu İstanbul, 2010	134
Dünden Bugüne Türkiye Tıp Akademisi	(Editör Hüsrev Hatemi, Asım Cenani, Vural Solok, Ayten Altıntaş, Engin Eker)	Türkiye Tıp Akademisi Yayınları İstanbul, 2010	-
Esat Işık; Bilimde, Siyasette, Milli Mücadelede Bir Işık	Hıdır Kadircan Keskinbora	Som Kitap İstanbul, 2010	432
Göz Nurunun Anahtarı ve Neşe Hâzineleri (Miltahu'n-nur Hazainü'ssürur)	Hıdır Kadircan Keskinbora, İbrahim Başağaoğlu	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2010	309
Gül, Gülsuyu, Tarihte, Tedavide ve Gelenekteki Yeri	Ayten Altıntaş	Maestro Yayıncılık (2. Baskı) İstanbul, 2010	
Gaziantep'in Sıhhi ve İctimaî Coğrafyası ²⁹	Uğuroğulları Barlas	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı İstanbul, 2010	72
Hastane Tarihimizde Bir Kutup Yıldızı Hamidiye Etfal Hastanesi	Nuran Yıldırım	- İstanbul, 2010	160
İstanbul'un Sağlık Tarihi	Nuran Yıldırım	İstanbul Üniversitesi İstanbul, 2010	302
İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım	Cemil Topuzlu (Editör Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil)	İşaret Yayınları (5. baskı) İstanbul, 2010	302
Kızılay (Hilal-i Ahmer) Cemiyeti 1914-1925	Mesut Çapa	Türkiye Kızılay Derneği (2. Baskı) Ankara, 2010	210
Kuruluşundan 1933 Reformuna Fotoğraflarla Darülfünun Tıp Fakültesi	Nil Sarı, Ümit Emrah Kurt, Burhan Akgün	Avrupa Kültür Başkenti Projesi İstanbul, 2010	-
Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi	Andrew Nikiforuk (Çeviren Selahattin Erkanlı)	İletişim Yayınları (4. Baskı) İstanbul, 2010	286
Milli Türk Tıp Kongreleri (1923-1968) ve Türkiye Sağlık Politikalarına Etkileri	Ayten Arıkan	Türkiye Tıp Akademisi İstanbul, 2010	312
Örneklerle Türkiye Tıp Encümeni'nin Bilimsel Faaliyetleri (1946-1966)	İbrahim Topçu	Türkiye Tıp Akademisi İstanbul, 2010	166

²⁹ Bu eserin 2010 ve 2013 yıllarına ait iki baskısı bulunmakta olup diğer baskısının bilgileri tablonun ilgili tarihe ait kısmındadır.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Osmanlı Hekimlerinin Sağlık Kuralları	Ayten Altıntaş	Maestro Reklamcılık İstanbul, 2010	176
Osmanlılar Devrinde Türk Hekimliği	Osman Şevki Uludağ (Editör Esin Kâhya)	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2010	222
Tarihi Sağlık Kurumlarımız Darüşşifalar I	. (Editör Nil Sarı)	Sanovel İstanbul, 2010	224
Tarihi Sağlık Kurumlarımız Darüşşifalar II	. (Editör Nil Sarı)	Sanovel İstanbul, 2010	414
Tıbbın Gizemli Tarihi: Semboller, Büyüler ve Ritüeller Eşliğinde “Şifa”	Zeki Tez	Hayy Kitap İstanbul, 2010	304
Tıp Tarihi	Ali Haydar Bayat	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği (2. Baskı) İstanbul, 2010	365
Türk Kızılayı'nın Kurucusu: Dr. Abdullah Bey	Sefa Saygılı	Türkiye Kızılay Derneği Ankara, 2010	103
Birinci Dünya Savaşında Doğu Cephesinde Sağlık Hizmetleri	Abdullah Atay	Genelkurmay Başkanlığı Ankara, 2011	-
Dr. Besim Ömer Paşa'nın Hatıra Albümü	(Editör Adnan Ataç)	Roche Müstahzarları Ankara, 2011	188
Erkek Sünneti: İnsanlık Tarihindeki Hikâyesi	Egemen Eroğlu	Vehbi Koç Vakfı İstanbul, 2011	144
Hastaneden Fakülteye: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi 44. Yıl Anısına	Ayten Altıntaş	Maestro Reklamcılık İstanbul, 2011	421
Hemşirelik Tarihi	Selva Erhan Şentürk	Nobel Tıp İstanbul, 2011	180
Her Zaman, Her Şeye, Herkese Muhalif Bir Türkçünün Portresi: Dr. Rıza Nur	B. Zakir Avşar	Bengi Yayınları (2. Baskı) İstanbul, 2011	432
İlaç ve Parfümün Sihirli Dünyası: Tarihte Eczacılık, Güzel Kokular ve Kozmetik	Zeki Tez	Hayy Kitap İstanbul, 2011	303
İnanç Tıp İlişkisi	Veli Atmaca	Gerekli Kitap Yayınevi İstanbul, 2011	302
Kara Ölüm: Orta Çağ'da Veba	Sean Martin (Çeviren Cumhuriyet Atay)	Kalkedon Yayınları İstanbul, 2011	120
Kitabü's - Saydana Fi't – Tıp	Ebu'r - Reyhan el - Beyruni (Çeviren Esin Kahya)	Kültür ve Turizm Bakanlığı Ankara, 2011	496
Kuruluşundan 1933 Reformuna Fotoğraflarla Darülfünun Tıp Fakültesi	Burhan Akgün, Nil Sarı, Ümit Emrah Kurt	Karakter Color Matbaası İstanbul, 2011	298
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Toplumsal İlerlemenin ve Türkçe Eğitimin Öncüsü Tıbbiye	M. Tahir Hatiboğlu	Hatiboğlu Yayınları Ankara, 2011	216
Radyolojide Tarihi Gelişmeler ve Tıp Etiği Sorunları	Ayşegül Demirhan Erdemir, İbrahim Başağaoğlu	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2011	262
Sufi Tıbbı	Şeyh Hakim Muinüddin Çiştî (Çeviren Hayrettin Tekümit)	İnsan Yayınları İstanbul, 2011	208

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tarih Boyunca Hastalık Algılamasında Dua Şifa İlişkisi	Veli Atmaca	Gerekli Kitap İstanbul, 2011	176
Tarih Boyunca İnanç Tıp İlişkisi	Veli Atmaca	Gerekli Kitap İstanbul, 2011	-
Tıp Sanatı: Tıbbın Hayatımızdaki 2000 Yılda Daha Eski Serüveni	Julie Anderson, Emm Barnes, Emma Shackleton (Çeviren İhsan Solaroğlu)	Hiperlink İstanbul, 2011	255
Türk Kızılayı'nın Kurucusu Dr. Abdullah Bey	Sefa Saygılı	Türk Kızılayı Ankara, 2011	103
Türk Kızılayı'nın Kurucularından: Kırmızı Dr. Aziz Bey	Sefa Saygılı	Ankara, 2011	68
Türk Tıp ve Eğitim Tarihi	Ertuğrul Eğilmez	Mustafa Kemal Üniversitesi Hatay, 2011	246
Türkiye'de Hemşirelik ve GATA TSK Sağlık Meslek Lisesi Örneği	Leyla Şimşek Rathke	İletişim Yayınları İstanbul, 2011	223
Ülkemizde Vasküler Cerrahinin Başlangıcı Vasküler Cerrahi Derneği Tarihçesi	İbrahim Ceylan	Ulusal Vasküler Cerrahi Derneği 2011	116
Tıp	Steve Parker (Çeviren Feride Nilgün Aras)	TÜBİTAK (2. Baskı) Ankara, 2011	64
Amiral Bristol Hemşirelik Okulu Tarihi (1920-1999)	Gülsevim Çeviker	Koç Üniversitesi 2012	512
Antik Dönem Tıp Aletleri: Halûk Perk Tıp Müzesi Koleksiyonu	Halûk Perk (Çeviren Orhun Kaptan)	Halûk Perk Müzesi İstanbul, 2012	136
Osmanlı Hekimlerinin Sağlık Kuralları	Ayten Altıntaş	Maestro İstanbul, 2012	176
Atatürk'ü Cerrahpaşa'da Anmak	İbrahim Başağaoğlu	2012	62
Diş Hekimliği Bilimi'nde "İlk"ler	İlter Uzel	İstanbul Aydın Üniversitesi Ankara, 2012	106
Doğunun Bilim Güneşi İbni Sina	Vera Aleksyevna Smirnova (Çeviren Ardıhan Korkmaz)	Etkin Yayınevi Ankara, 2012	237
Dürrü'l Meknun (Saklı İnciler)	Derviş Muhammed Bin Ahmed El Ankaravi (Editör Zuhâl Kültürâl, Aylin Koç)	Palet Yayınları Konya, 2012	244
Ebulfeyz Mustafa Efendi Risale-i Feyziyye Fi Lügati'l-Müfredati't-Tıbbiyye	Şaban Doğan	Değişim Yayınları İstanbul, 2012	255
Felaketlerin Umut Işığı Türk Kızılayı	Halûk Perk	Zeytinburnu Belediyesi / Haluk Perk Müze İstanbul, 2012	190
İslam Tıbbı	Edward G. Browne (Çeviren Enise Anaş)	İnkılab Yayınları İstanbul, 2012	144
İslam Uygarlığında Mimari, Geometri, Fizik, Kimya, Tıp	Fuat Sezgin	Boyut Yayın Grubu İstanbul, 2012	444
Osmanlı'nın "En Seksi" Sırları	İlter Uzel	Hayy Kitap İstanbul, 2012	133
Prof. Dr. Ayhan Yücel (1934-2011) Anısına	Uğuroğul Barlas, İ. Başağaoğlu	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı İstanbul, 2012	64
Tıbbın Babası Hippokrat - Aforizmalar Eski Tıba Dair	Özgür Umut Hoşafçı	Mitra Yayınları İstanbul, 2012	124

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Türk Göğüs Hastalıkları Tarihi	Nuran Yıldırım, Mahmut Gürkan (Editör Muzaffer Metintaş)	Türk Toraks Derneği İstanbul, 2012	398
Türkiye'nin İlk Kadın Doktoru Safiye Ali	Nuran Yıldırım	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 2012	136
Türklerde Cerrahinin Gelişimi	İbrahim Ceylan	Türk Cerrahi Derneği Ankara, 2012	168
Yakın Dönem Bursa Sağlık Tarihi "Tıbbi Bitkiler, Sağlık Çalışanları, Eczacılık ve Tıp"	Bayhan Çubukçu	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı İstanbul, 2012	96
<i>16. Yüzyıl Osmanlı Tabibi Musa bin Hamon ve Diş Tababetine Katkısı</i>	Ahmet Zeki İzgöer	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2012	224
Kitabü'l-Haşaîş fi't-Tıbb: De Materia Medica: Tıpkıbasım	(Editör Abdülkadir Coşkun, Yasin Coşkun)	Türkiye Yazma Eserler Kurumu İstanbul, 2012	420
Sağlığın Can Damarı: Osmanlı Tıbbında Sağlıklı Yaşam	Ayten Altıntaş	Yediveren Yayınları İstanbul, 2013	248
Akıllı Deliler ³⁰	Ebu'l-Kasım En- Neysaburi (Çeviren Yahya Atak)	Şule Yayınları 2013	234
Antikçağdan Rönesansa Anatominin Kısa Tarihi	Gürsel Ortuğ	Ceylan Ofset Samsun, 2013	261
Bergama Kozak Yaylası Geleneksel Ölü Gömme Adetleri Araştırması: 2009-2013	Uğuroğ Barlas	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı İstanbul, 2013	-
Sıhhatnûma: 1855 Saraya Sunulan Sağlık Öğütleri	Uğuroğ Barlas	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı İstanbul, 2013	104
19. ve 20. Yüzyıl Gaziantep Tıp Tarihi	Uğuroğ Barlas	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı İstanbul, 2013	208
Bursa Tabip Odası Tarihi 1928- 2013	Çetin Tor	Bursa Tabip Odası Bursa, 2013	264
Cerrâh-nâme (İnceleme, metin, dizin, tıpkıbasım)	Şerafeddin Sabuncuoğlu (Editör Serdar Yavuz)	Kesit Yayınları İstanbul, 2013	377
Cumhuriyetten Önce ve Sonra Ülkemizde Hastaneler, Çocuk Hastaneleri ve Tıp Eğitimi	Baha Taneli, Hatice Şahin	Ege Üniversitesi Basımevi İzmir, 2013	206
Deliliğin Tarihi	Michel Foucault (Çeviren Mehmet Ali Kılıçbay)	İmge Kitabevi Ankara, 2013	-
Delilik, Siyaset ve Toplum: Toptaşı Bimarhanesi (1873-1927)	Fatih Artvinli	Boğaziçi Üniversitesi İstanbul, 2013	310
Dişhekimliği Tarihi	Halit Erkiletlioğlu	Bel-Sin Eğitim, Hizmet, Güzelleştirme ve Yardım Vakfı Ankara, 2013	-
Dünden Bugünlere Benim Tıbbiyem ve Üniversitem	H. Macit Üzel	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2013	597

³⁰ Bu eserin 2018 tarihli ikinci baskısı bulunmakta olup bu baskının bilgilerine ilgili yıla ait satırlarda yer verilmektedir.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Erken Modern Avrupa'da Tıp ve Toplum	Mary Lindemann (Çeviren Mehmet Doğan)	Boğaziçi Üniversitesi İstanbul, 2013	360
Eskişehir Eczacılık Tarihi	Mert Sandalcı	Eskişehir Eczacı Odası Eskişehir, 2013	163
Gaziantep'in Sıhî ve İctimaî Coğrafyası	Süleyman Faik (Editör Uğuroğlu Barlas)	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı (2. Baskı) İstanbul, 2013	72
Gureba Hastanesi'nden Bezmîâlem Vakıf Üniversitesi'ne	Nuran Yıldırım	Bezmîâlem Vakıf Üniversitesi İstanbul, 2013	288
Hız Peygamberin Tıbbî ve Tıbbın Fıkhı	Celal Yeniçeri	Çamlıca Yayınları İstanbul, 2013	170
İbn Sina (Şifa Kitabı, Tıp Kanunu, Felsefe Meseleleri, Müzik)	(Editör Hüseyin Gazi Topdemir)	Say Yayınları İstanbul, 2013	-
İnsancıl Bir Tıp ve İyi Hekimlik için Hekimliğin Seyir Defteri	Faik Çelik	Deomed Yayıncılık İstanbul, 2013	206
İslâm Tıp Tarihi Üzerine İncelemeler	Levent Öztürk	Ensar Neşriyat İstanbul, 2013	397
Kıbrıs Miskinhanesi Cüzzam ve Kıbrıs 1830-2001	Nazım Beratlı	Kalkedon Yayınları İstanbul, 2013	108
Marmara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi'nin 50. Yılı	(Editör G.Z. Omurtag, E. Dölen, M. Sancar, K. Elçioğlu, G. Erdoğan, E.T. Kocacık)	Marmara Üniversitesi İstanbul, 2013	260
Mecnun, Ortaçağ İslam Toplumunda Deli	Michael W. Dols (Çeviren Didem Gamze Dinç)	Pinhan Yayıncılık İstanbul, 2013	654
Mikrobu Bulan Alim: Akşemsettin	Ali Kuzu	Paraf Yayınları İstanbul, 2013	136
Müzikle Tedavi ³¹	Haşmet Altınöğçek	Kitabevi Yayınları 2013	140
Nurhan Avman: Nöroşirürjiye Adanmış Bir Yaşam	Sait Naderi, Nihat Egemen	Ofset Yapımevi İstanbul, 2013	231
Osmanlı Belgelerinde Askeri Tıp ve Balkan Askeri Hastaneleri	Murat Babuçoğlu, Orhan Özdil, Sadık Emre Karakuş	GESDAV Ankara, 2013	238
Padişahın Himayesinde Osmanlı Kızılay Cemiyeti 1911-1913 Yıllığı	(Editör Ahmet Zeki İzgöer, Ramazan Tuğ)	Türk Kızılayı Yayınları Ankara, 2013	715
Psikiyatri Tarihi	Jacques Hochman (Çeviren Işık Ergüden)	Dost Kitabevi Ankara, 2013	124
Ruh Hekiminin Hatıraları	Ayhan Songar	Türk Edebiyatı Vakfı İstanbul, 2013	136
Tabibin Ahlakı ve Bir Saatte Şifa Risaleleri	Ebu Bekr Muhammed bin Zekeriyya er-Râzî (Çeviren Hikmet Akpur)	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği İstanbul, 2013	72
Tıbbî Fizikte Öncü Bir Duayen: Seyfettin Kuter	Gülten Dinç	İstanbul Üniversitesi Onkoloji Enstitüsü İstanbul, 2013	175

³¹ Bu eserin 2013 ve 2017 tarihli iki baskısına ulaşılmış olup bu baskıların bilgilerine ilgili yıllara ait tablo satırlarında yer verilmektedir.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tıp Fakültelerinde Akademisyen Olmak ve Cerrahpaşalı Öğrencilerim	Günnur Yiğit (Editör Uğur Yiğit)	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2013	181
<i>Tuhfe-i Mübarizi: Metin – Sözlük</i>	Hekim Bereket (Editör Binnur Erdağı Doğuer)	Türk Dil Kurumu Yayınları Ankara, 2013	488
Türkiye'nin Sıhhi-i İctimâî Coğrafyası: Hamidâbad (Isparta) Sancağı	Besim Zühdü (Editör Hasan Babacan, Kadir Temurçin)	Altınpost Yayınları Ankara, 2013	114
Türkiye'nin Sıhhi-i İctimâî Coğrafyası: Kastamonu Vilâyeti	Dr. Kemal (Editör Mustafa Bektaşoğlu)	Gurup Matbaacılık Ankara, 2013	122+ 52
1000 Tıp Büyüğü	Zafer Öztekin	Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı Ankara, 2013	275
İnancımızın Gereği Minik Cerrahi Müdahale: Sünnet	(Editör Haluk Perk)	Zeytinburnu Belediyesi İstanbul, 2013	112
Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Darüşşifaları	Gönül Cantay	Atatürk Kültür Merkezi (2. Baskı) Ankara, 2014	145
Arifiye Köy Enstitülü Sağlık Memurunun Anıları	Muhsin Civelek (Editör Şefika G. Kamçez, Karabey Aydoğan)	Yeni Kuşak Köy Enstitülüler Derneği İzmir, 2014	130
Başbakanlık Osmanlı Arşivi Belgeleri Işığında II. Abdülhamid Devri'nde Kurulan ve Geliştirilen Hastaneler	Nil Sarı, Ahmet Zeki İzgöer, Ramazan Tuğ	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2014	784
Belgelerle Osmanlıdan Cumhuriyete Hemşirelik	Komisyon	Bezmialem Vakıf Üniversitesi İstanbul, 2014	116
Belgeler ve Objelerle Diş Hekimliği Tarihi	Haluk Perk	Haluk Perk Müzesi & Zeytinburnu Belediyesi İstanbul, 2014	175
Bilginler Bilgini İbn-i Sina	Emine Sonnur Özcan	Ötüken Neşriyat 2014	91
Bir Hastane Öyküsü: İzmir Gureba-i Müslimin Hastanesi'nden İzmir Devlet Hastanesi'ne	Başak Ocak, Özlem Yıldırım Kocabaş	İzmir Büyükşehir Belediyesi Kent Kitaplığı İzmir, 2014	292
Büyük Türk Filozof ve Tıp Üstadı İbni Sina	Kolektif	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2014	1019
Deliler ve Doktorları - Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Delilik	Rüya Kılıç	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 2014	252
Ermeni Etibba Cemiyeti (1912-1922)	Arsen Yarman	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 2014	464
Felsefe Tıp ve Tarih	Kolektif	Klasik Yayınlar 2014	346
Florence Nightingale Hasta Bakım Meleşği	Serap Torun	Akademisyen Kitabevi Ankara, 2014	60
Göz Tabibi Esat Işık	H. Kadircan Keskinbora	Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul, 2014	470
Hayatı, Kişiliği ve Cerrahi Aletleri ile Şerefeddin Sabuncuoğlu	İlter Uzel	Amasya Belediyesi Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü Ankara, 2014	128

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Hemşirelik Tarihi	Selva Erhan Şentürk	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2014	196
İbn Sînâ	(Editör Aydın Sayılı)	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2014	1040
İbn-i Sina Sağlık Reçeteleri	Güvenç Ayar	Ufuk Kitapları İstanbul, 2014	143
İki Doktor Bir Yolculuk	Warren H. Winkler (Çeviren Yalçın Varnalı)	Yapı Kredi Yayınları İstanbul, 2014	245
Kırım Savaşı'nda Hasta Bakımı ve Hemşirelik	Serap Torun	Akademisyen Kitabevi Ankara, 2014	164
Kitab-ı Teşrihü'l-Ebdan Mine't-Tıb	Mansur b. Muhammed b. Ahmed (Çeviren Esin Kâhya, Betül Bilgen)	Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Ankara, 2014	70
Kliniğin Doğuşu: Tıbbî Algının Arkeolojisi	Michel Foucault (Çeviren Şule Ünsaldı)	Epos Yayınları Ankara, 2014	256
Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi	Andrew Nikiforuk (Çeviren Selahattin Erkanlı)	İletişim Yayınları (5. Baskı) İstanbul, 2014	286
Mikrobun Keşfi	John Waller (Çeviren Fahri Öz)	TÜBİTAK Ankara, 2014	202
Millete Deva Olmak: Osmanlı Savaş Esirleri, Tıp ve Milliyetçilik 1914-1939	Yücel Yanıkdağ (Çeviren Nurettin Elhüseyni)	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 2014	384
Osmanlı Tıbbı: Tedavi ve Tıbbi Kurumlar 1500-1700	Miri Shefer Mossensohn	Kitap Yayınevi İstanbul, 2014	313
Resimli Hikayelerle Keşifler - Tıbbi Cihazlar	Yakup Gürel	Ünlü Yayınları 2014	64
Roma Hukukunda Hekim ve Hekimin Sorumluluğu	Erdal Özsunar	Karahan Kitabevi 2014	176
Savaşlardan Modern Hastanelere Türkiye'de Hemşirelik Tarihi	Nuran Yıldırım	Koç Üniversitesi İstanbul, 2014	347
14. Yüzyıldan Cumhuriyet'e: Hastalıklar, Hastaneler, Kurumlar	Nuran Yıldırım	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 2014	462
Saray'ın ve Cumhuriyet'in Dişçibaşısı Sami Günzberg	Rıfat N. Bali	Libra Kitapçılık ve Yayıncılık (2. Baskı) İstanbul, 2014	522
Selçuk Tababeti: XI - XIV üncü Asırlar	A. Süheyl Ünver	Türk Tarih Kurumu (2. Baskı) Ankara 2014	223
Tercüme-i Kamilü's-Sına'a	Ali İbn Abbas el- Mecusi (Editör Tuncay Böler)	Kesit Yayınları İstanbul, 2014	-
Tıp Sanatı: Tıbbın Hayatımızdaki 2000 Yılda Daha Eski Serüveni	Julie Anderson, Emm Barnes, Emma Shackleton (Çeviren İhsan Solaroğlu)	Hiperlink Yayınevi İstanbul, 2014	256
Tıp Sanatı ve Nefsin Halleri	İbn Bahtışu (Çeviren Abdulkadir Coşkun)	Litera Yayıncılık İstanbul, 2014	152
Tıp Tarihi	William Bynum (Çeviren Nur Gökçeoğlu)	Dost Kitabevi Ankara, 2014	221

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tıp Tarihi	Ayşegül Demirhan Erdemir	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2014	5+258
Türk Tıp Tarihinde Geçmişten Günümüze Gençlik Sırları	Ayşegül Demirhan Erdemir	Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı İstanbul, 2014	341
XI-XIV'üncü Asırlar: Büyük Selçuk İmparatorluğu ve Orta Zamanda Anadolu Türk Devletleri Tababeti Tarihine Dair	A. Süheyl Ünver	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2014	233
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Türkiye'de Sağlığın Çağdaşlaşması	Halük Çağlayaner	Deomed İstanbul, 2014	268
Tarih Tıbbı Konuşturdu, Suikastlar, Sır Ölümler, Esrarengiz Olaylar	Talha Uğurluel, Muammer Kayatekin	Timaş Yayınları İstanbul, 2014	216
Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Şefkat Abideleri: Şifahaneler	Abdullah Kılıç	Meram Belediyesi Konya, 2015	336
Anatomide İz Bırakanlar: Resimli Anatomi Tarihi Biyografi ve Eponim	Gürsel Ortuğ	Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul, 2015	1076
Atatürk ve Hekimler	Metin Özata	Demkar Yayınları İstanbul, 2015	808
Belgeler ve Objelerle Göz Hekimliği Tarihi	Halük Perk	Halük Perk Müzesi İstanbul, 2015	179
Bir Devrimci Doktorun Anıları	Mehmet Fuat Umay	Türkiye İş Bankası (2. Baskı) İstanbul, 2015	200
Bitki Biliminin Babası İbn Baytar	Süleyman Feyyaz	Anka Yayınları 2015	
Cephe'deki Bir Doktorun Gözünden 1915 Baharında Çanakkale	Behçet Sabit Erduran	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2015	184
Deliliğin Tarihi	Michel Foucault (Çeviren Mehmet Ali Kılıçbay)	İmge Kitabevi, Ankara, 2015	798
Dişlerle Tarihöncesine Yolculuk	Metin Özbeğ	Bilgin Kültür Sanat Yayınları, 2015	-
Dr. Charles Snodgrass Ryan	Fikret Yılmaz	Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul, 2015	224
Efendimizin Sünnetinde Koruyucu Hekimlik	Ahmet Altun	Ensar Neşriyat 2015	176
Geleneksel Tıbbın Temel Kaideleri	Nur Ahmet Özhan, Fidan Pesen Özdoğan	Abdullah Özhan Geleneksel Tıp Derneği Ankara, 2015	-
Gelmiş Geçmiş En Büyük Katil: 1918 "İspanyol" Gribi	M. Kemal Temel	Betik Yayınları İstanbul, 2015	189
Hayat Kısa, Sanat Uzun: Bizans'ta Şifa Sanatı	Kollektif	Pera Müzesi Yayınları İstanbul, 2015	384
İbni Sina Kimdir	Nevzat Basım	MİKADO Yayınları İstanbul, 2015	48
İbni Sina'nın Küçük Tıp Kanunu	(Editör H. Kadircan Keskinbora)	Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul, 2015	296

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
İstanbul Tıp Tarihi Sergisi	(Editör Fatih Artvinli, Yeşim Işıl Ülman)	Acıbadem Üniversitesi İstanbul, 2015	
Kahraman Doktor İhtiyar Acuzeye Karşı Geç Osmanlı Doğum Politikaları	Gülhan Erkaya Balsoy	Can Sanat Yayınları İstanbul, 2015	256
Kızıl Tıp	Sir Arthur Newsholme, John Adams Kingsbury (Çeviren Selçuk Görmez)	Yazılama Yayınevi İstanbul, 2015	266
Makamdan Şifaya	Levent Öztürk, Halil Erseven, M. Fadıl Atik	Türkiye İş Bankası (2. Baskı) İstanbul, 2015	146
Niğde Halk Hekimliği	Faruk Çolak	Kömen Yayınları İstanbul 2015	122
Osler “Bir Yaşam Sanatı Olarak Tıp” & Diğer Konuşmaları	Sir William Osler (Çeviren Gökçe Çakmak)	Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul, 2015	418
Osmanlılarda Tıp Ahlâkı	Nil Sarı	TC Sağlık Bakanlığı Ankara, 2015	320+8
Perihan Velioğlu (1926-2002): Hemşirelikte Bir Öncü	Zuhal Özaydın	Florence Nightingale Hemşirelik Yüksekokulu Mezunları Derneği (2. Baskı) İstanbul, 2015	319
Prehistorik ve İlk Çağlarda Tıp	Ayşegül Demirhan Erdemir	İstanbul Medikal Yayıncılık İstanbul, 2015	306
Prof. Dr. Rasim Adasal'dan Günümüze Ankara Tıp Psikiyatrisi'nin Öyküsü	Işık Sayıl	Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Ankara, 2015	247
Psikiyatri Tarihi 1860-1960	Mehmet Kerem Doksat	Alter Yayınları İstanbul, 2015	648
Sigmund Freud: Bilim Çağında Bir Trajedi Yazarı	Pierre Babin (Çeviren Haldun Bayrı)	Yapı Kredi Yayınları İstanbul, 2015	144
Tarih Tıbbi Konuştu 2: Suikastlar, Sır Ölümler, Esrarengiz Olaylar	Talha Uğurluel, Muammer Kayatekin	Timaş Yayınları 2015	224
Tıpta Çığır Açan Buluşların Küçük Kitabı	Naomi Craft (Çeviren Ömer Akpınar)	TÜBİTAK Yayınları Ankara, 2015	224
Türkiye'de Perinatoloji Tarihi	Vildan Ocak	Başka Yerler Yayınları İstanbul, 2015	179
Türkiye'nin Sağlık ve Sosyal Coğrafyası: Urfa Vilayeti (1925)	Şefik Arif	Sonçağ Yayınları Ankara, 2015	74
Vatan ve Sıhhat: Tıbbiyenin Yurtseverliği	(Editör Eren Akççek, Fevzi Çakmak)	Hastalıktan Önleme Derneği İzmir, 2015	453
15. ve 16. Yüzyıllarda Bursa'da Sağlık Hayatı	Nermin Gümüşalan	Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa, 2015	90
1915 Baharında Çanakkale (Cephe'deki Bir Doktorun Gözünden)	Behçet Sabit Erduran (Editör Tamay Açikel)	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2015	184
Anadolu'da Kadın Hastalıkları ve Doğum Tarihi	Oya Ögenler	Akademisyen Kitabevi 2016	96

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Aforizmalar	Hippokrates (Çeviren Eyüp Çoraklı)	Türkiye Türkiye İş Bankası İstanbul, 2016	104
Anadolu'da Çocuk Hekimliğinin 12. 000 Yıllık Öyküsü	Murat Yurdakök	Güneş Tıp Kitabevleri 2016	208
Bıçak Altında: 28 Ameliyatta Cerrahi Tarihi	Arnold Van de Laar (Çeviren Erhan Gürer)	Koç Üniversitesi İstanbul, 2016	360
Bir Nefes Sıhhat: Tevfik Sağlam'ın Yaşamı	Ahmet Başustaoğlu	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2016	528
Değişim Sürecinde Osmaniye Halk Hekimliği	Ayhan Karakaş	Karahan Kitabevi Adana, 2016	424
Dünya ve Türk Tıp Tarihi	Erdem Aydın	Güneş Tıp Kitabevi (2. Baskı) 2016	279
Dünyamızı Değiştiren On İki Hastalık	Irwin W. Sherman (Çeviren Mine Anđ Küçükler, Emel Tümbay)	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2016	320
Elleri Tılsımlı, Modern Türkiye'de Ebelik	Gökçen Beyinli	Ayizi Kitap İstanbul, 2016	-
Erica Ana: Çanakkalenin Beyaz Meleği	İbrahim Karahan	C Planı Yayınları İstanbul, 2016	256
Geçen Yüzyılda Atlantığın İki Kıyısında Gelişen Ortodonti	İlter Uzel	Ofis Print Baskı 2016	
Geleneksel Çin Tıbbı	Liao Yuqun (Çeviren Tuğba Andaç)	Kaynak Yayınları İstanbul, 2016	
İlk Çağlardan Günümüze Çukurova Tıp Tarihi	(Editör S. Haluk Uygur, Ali İhsan Ökten)	Karahan Kitabevi Adana, 2016	358
İmparatorluktan Cumhuriyet'e Tıbbiye'nin ve Bir Tıbbiyelinin Öyküsü	Selim Yalçın, Nadire Berker	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2016	306
İslam Tıp Tarihi: Başlangıçtan VII. / XIII. Yüzyıla Kadar	Ahmet Ağırakça	Akdem Yayınları 2016	399
Kan Revan İçinde	Roy Porter (Çeviren Gürol Koca)	Metis Yayınları İstanbul, 2016	200
Katil Doktorlar ve Ürkütücü Hikâyeleri	Robert M. Kaplan	Paloma Yayıncılık İstanbul, 2016	240
Kendi Çağından Bizim Çağımıza Sigmund Freud	Elisabeth Roudinesco (Çeviren Nesrin Demiryontan)	Metis Yayıncılık İstanbul, 2016	516
Kliniğin Doğuşu	Michel Foucault (Çeviren Şule Ünsaldı)	Epos İstanbul, 2016	255
Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi	Andrew Nikiforuk (Çeviren Selahattin Erkanlı)	İletişim Yayınları (6. Baskı) İstanbul, 2016	286
Melankolinin Anatomisi: I. Fasikül	Robert Burton (Çeviren Merve Tokmakçioğlu)	Aylak Adam İstanbul, 2016.	160
Nuran Yıldırım - Armağan Kitabı (Tıp Tarihinin Peşinde Bir Ömür)	(Editör Hakan Ertin ve M. İnanç Özekmekçi)	BETİM Kitaplığı 2016	604
Osmanlı Belgelerinde Mekteb-i Tıbbiye-i Şahane	(Editör Ahmet Zeki İzgöer)	Sağlık Bilimleri Üniversitesi İstanbul, 2016	184

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Osmanlı'da Salgın Hastalıklarla Mücadele	İbrahim Başağaoğlu, Ahmet Uçar, Osman Doğan	Çamlıca Basım İstanbul, 2016	312
Plevne'de Bir Avustralyalı	Charles S. Ryan (Çeviren Ali Rıza Seyfioğlu)	Türkiye İş Bankası (3. Baskı) İstanbul, 2016.	
Sanal Türk Dermatoloji Müzesi	Adem Köşlü	Türk Dermatoloji Derneği İstanbul, 2016	-
Tasavvuf ve Tıp	Hülya Küçük, Zeynep Arzu Yegin	Ensar Neşriyat İstanbul, 2016	408
Tıbbun Nebevi: Peygamberimizden Sağlık ve Tıp	İmam İbn Kayyim El Cevziyye (Çeviren Abdülvehhab Öztürk)	Kahraman Yayınları 2016	400
Tıp Tarihi	Ali Haydar Bayat	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği (3. Baskı) İstanbul, 2016	366
Türkiye'de Anesteziyoloji ve Reanimasyon Biliminin Tarihsel Gelişimi	(Editör Hatice Türe, U. Özel, Haluk Gümüş, D. Çoraklı D. , Hülya Bilgin)	TARD Bursa, 2016	152
Türkiye'nin Sıhhi İçtimai Coğrafyası Niğde Sancağı	Mehmet Hayri Derleyen Nevzat Topal, Gülin Öztürk	Kömen Yayınları Konya, 2016	284
Uygarlık ve Delilik: Akıl Hastalığının Kültürel Tarihi	Andrew Scull (Çeviren Nurettin Elhüseyni)	Yapı Kredi Yayınları İstanbul, 2016	412
Veba Yılı Günlüğü	Daniel Defoe (Çeviren İris Kantemir)	Türkiye İş Bankası İstanbul, 2016	264
Osmanlı Hekimlerinin Sağlık Kuralları	Ayten Altıntaş	Milenyum İstanbul, 2017	232
Bedenlerin Sağlık Hazinesi Kenzî's Sıhhati'l Ebdaniye	Tabip Osman Hayri Mürşid Tarsusi (Çeviren İlyas Berk)	Mercan Kitap 2017	144
Akdeniz Dünyasında ve Osmanlılarda Veba 1347-1600	Nükhet Varlık (Çeviren Hazal Yalın)	Kitap Yayınevi İstanbul, 2017	400
Avrupa ve Türk-İslam Medeniyetinde Müzikle Tedavi Tarihi Gelişimi ve Uygulamaları	Ahmet Şahin Ak	Ötüken Yayınları (3. Baskı) İstanbul, 2017	269
Bursa Sağlık Tarihi (İki Cilt)	Ceyhun İrgil, Çetin Tor, Deniz Dalkılıç, Can Başaran	Bursa Büyükşehir Belediyesi Bursa, 2017	1700
Cevher-i Tıbb	Mehmet Gürlek	Kesit Yayınları İstanbul, 2017	396
El-Kânûn fi't Tıbb Birinci Kitap ³²	İbn-i Sina (Çeviren Esin Kahya)	Atatürk Kültür Merkezi (5. Baskı) Ankara, 2017	484
El-Kânûn fi't Tıbb İkinci Kitap ³³	İbn-i Sina (Çeviren Esin Kahya)	Atatürk Kültür Merkezi (5. Baskı) Ankara, 2017	712

³² Takım oluşturmamayan ilk baskılara tabloda yer verilmemiştir.

³³ Takım oluşturmamayan ilk baskılara tabloda yer verilmemiştir.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
El-Kânûn fi't Tıbb Üçüncü Kitap 1 ³⁴	İbn-i Sina (Çeviren Esin Kahya)	Atatürk Kültür Merkezi (3. Baskı) Ankara, 2017	678
El-Kânûn fi't Tıbb Üçüncü Kitap 2 ³⁵	İbn-i Sina (Çeviren Esin Kahya)	Atatürk Kültür Merkezi (2. Baskı) Ankara, 2017	686
El-Kânûn fi't Tıbb Dördüncü Kitap ³⁶	İbn-i Sina (Çeviren Esin Kahya)	Atatürk Kültür Merkezi (2. Baskı) Ankara, 2017	616
El-Kânûn fi't Tıbb Beşinci Kitap ³⁷	İbn-i Sina (Çeviren Esin Kahya)	Atatürk Kültür Merkezi (4. Baskı) Ankara, 2017	240
Mustafa Behçet Efendi ve Türkçe ilk Fizyoloji Kitabı	Esin Kahya	Atatürk Kültür Merkezi Ankara, 2017	212
Toplu Makaleler I. Cilt I. Kitap: Tıp Tarihi	Feridun Nafiz Uzluk (Editör Ahmet Acıduman, Berna Arda, Ayten Altıntaş)	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2017	18+714
Toplu Makaleler I. Cilt II. Kitap: Tıp Tarihi	Feridun Nafiz Uzluk (Editör Ahmet Acıduman, Berna Arda, Ayten Altıntaş)	Türk Tarih Kurumu Ankara, 2017	8+697
Galatasaray Tıbbiyesi	Yeşim Işıl Ülman	İstanbul Bilgi Üniversitesi İstanbul, 2017	360
İkinci Meşrutiyetin Tabip Örgütleri	Şeref Etker	Libra Kitap İstanbul, 2017	511
İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım	Cemil Topuzlu (Editör Hüsrev Hatemi, Aykut Kazancıgil)	İşaret Yayınları (6. baskı) İstanbul, 2017	304
Kalbin Son İmparatoru: Bir Kalp Cerrahinin Yaşam Öyküsü	Deniz Süha Küçükaksu	Bahçeşehir Üniversitesi İstanbul, 2017	184
Nörolojinin Öncüleri: Antik Çağdan 20. Yüzyıla	Çağatay Önel	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2017	256
<i>Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşılar</i>	Ali Haydar Bayat	Atatürk Kültür Merkezi (2. Baskı) Ankara, 2017	323
Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Salgın Hastalıklar ve Kamu Sağlığı	(Editör Burcu Kurt, İsmail Yaşayanlar)	Tarih Vakfı Yurt Yayınları İstanbul, 2017	254
Osmanlı Hekimlerinin Sağlık Kuralları	Ayten Altıntaş	Milenyum Yayınları İstanbul, 2017	232
Osmanlı İmparatorluğu'nda Miskinler	Özlem Dikeçligil	Kitabevi Yayınları İstanbul, 2017	160
Tarih Tıbbı Konuştu: Suikastlar, Sır Ölümler, Esrarengiz Olaylar	Talha Uğurluel, Muammer Kayatekin	Timaş Yayınları (2. Baskı) İstanbul, 2017	216
Tarihsel Süreçte Anadolu'da Sıtma	Şükran Köse, Çağrı Büke, Fevzi Çakmak, Eren Akçiçek	Gece Kitaplığı Ankara, 2017	770

³⁴ Takım oluşturmamayan ilk baskılara tabloda yer verilmemiştir.

³⁵ Takım oluşturmamayan ilk baskılara tabloda yer verilmemiştir.

³⁶ Takım oluşturmamayan ilk baskılara tabloda yer verilmemiştir.

³⁷ Takım oluşturmamayan ilk baskılara tabloda yer verilmemiştir.

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tarihte Sağlık ve Su Kültürü	(Editör Arın Namal, Ayşegül Demirhan Erdemir, Bozena Plonka Syroka)	İstanbul Tıp Kitabevleri İstanbul, 2017	250
Tıp Fakültesi (Tıp Eğitimi Tarihçesi)	Galip Ata Ataç (Editör Cem Hakan Başaran)	Nobel Tıp Kitabevleri İstanbul, 2017	193
Tıp Tarihi Nedir	John C. Burnham (Çeviren Özgür Yıldırım)	Islık Yayınları İstanbul, 2017	176
15. Yüzyıl Türkçe Tıp Kitabı, Yadigar-ı İbn-i Şerif	(Editör Murat Çekin)	Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği (2. Baskı) İstanbul, 2017	767
Melankolinin Anatomisi: II. Fasikül	Robert Burton (Çeviren Merve Tokmakçıoğlu)	Aylak Adam İstanbul, 2017.	198
Aile Eczâhânesi	Avânzâde Mehmed Süleyman (Çeviren Halil Tekiner)	Eczacılık Tarihi Araştırma Derneği İstanbul, 2018	-
Akıllı Deliler	Ebu'l-Kasım En-Neysaburi (Çeviren Yahya Atak)	Şule Yayınları (2. Baskı) 2018	234
Anadolu Kozmetolojisi-I: Kozmetolojiye Giriş, Adana Müzesi Kozmetik Camları, Antakya Antik Cam Evi	İlter Uzel, Şadi Afsuroğlu, Erhan Uzel	Adana Seyhan Rotary Kulübü Adana, 2018	120
Bergama Asklepieionu: Antik Tıbbın Anıtsal Sağlık Kurumu	Tamer Akça, İlter Uzel	Bergama Belediyesi, Bergama, 2018	172
Bergama Kozak Yaylası'nda Şifacılar -Şifalı Sular ve Geleneksel Halk Ebeliği	Uğurȯl Barlas	Hilmi Barlas Eğitim Vakfı İstanbul, 2018	88
Deli Doktorları: Psikiyatrinin Bilinmeyen Öyküsü	Jeffrey A. Lieberman (Çeviren Funda Sezer)	Say Yayınları İstanbul, 2018	392
Hava, Su ve Toprak	Hipokrat (Çeviren Lokman Hekim Tanrıverdi)	İnönü Üniversitesi Yayınları İstanbul, 2018	60
Hippokrates Külliyyatı	Hippokrates (Çevirmen Nur Nirven)	Pinhan Yayıncılık 2018	408
İslam Dünyasında Hastaneler	Levent Öztürk	Siyer Yayınları İstanbul, 2018	236
Kurum ve Kuruluşlarıyla Adana'da Sağlık 1560-1960	Gözde Ramazanoğlu	Akademisyen Kitabevi 2018	250
Louis Pasteur	M. Murat Sezer	Parola Yayınları 2018	144
Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi	Andrew Nikiforuk (Çeviren Selahattin Erkanlı)	İletişim Yayınları (7. Baskı) İstanbul, 2018	286
Şifahane'den Hastahane'ye: Osmanlı Toplumunda Vakıf, Sağlık ve Tıp	Yakup Akkuş	Atıf Yayınları Ankara, 2018	184

Tablo 1. 1928-2018 Döneminde Yayımlanmış Türkçe Tıp Tarihi Kitapları			
Tarihsel Süreçte Anadolu'da Kuduz	Çağrı Büke, Şükran Köse, Fevzi Çakmak, Eren Akçiçek	Gece Kitaplığı Ankara, 2018	348
Tıp Sanatının Anayasası Tıp Sanatı Glaukon'a Tedavi Yöntemi	Galenos (Çeviren Nur Nirven)	Pinhan Yayıncılık İstanbul, 2018	328
Tıp Tarihimizde Askeri Sağlık Hizmetleri: II. Dünya Savaşı Dönemi	Gülhan Seyhun	Altınbaş Üniversitesi 2018	389
Tıp ve Nasyonal Sosyalizm	Werner F. Kümmel	BETİM Kitaplığı İstanbul, 2018	68
Türk Kültüründe Kadın Şaman	Fuzuli Bayat	Ötüken Neşriyat (5. Baskı) İstanbul, 2018	183
Türk Tıbbının Sönmeyen Yıldızı: Ord. Prof. Dr. Hulusi Behçet	Gülşay Satar	Akademisyen Kitabevi Ankara, 2018	178
Osmanlı Tıbbında Sağlıklı Yaşam	Ayten Altıntaş	Yediveren Yayınları İstanbul, 2018	272
Antakyalı Bilge Hekimin Hamam Kitabı: Davud bin Ömer el-Antaki ve Et-Tuhfe el-Bekriyye fi Ahkam el-İstihmam el-Külliyeye ve'l-Cüz'iyye (Tam ve Kısmi Yıkanmaların Hükümlerine Dair Bekri'ye Armağan)	(Editör Funda Gülşay Kadioğlu, Sadık Nazık, Selim Kadioğlu)	Hatay Büyükşehir Belediyesi Hatay, 2018	120

4.2. Listede Yer Alan Kitaplar Hakkında Niteliksel ve Niceliksel Saptamalar

Tez çerçevesinde gerçekleştirilen araştırmada yukarıdaki tabloda yer alan toplam 979 kitaba ulaşılmıştır. Bu kitapları farklı tasniflere tabi tutarak bir dizi saptama yapmak olanaklıdır.

Konu bakımından bir tasnife gidildiğinde sağlık kurumları, cemiyetler ve vakıflar hakkındaki eser sayısı 255 olarak tespit edilmiştir. Hekim ve diğer sağlık mesleği mensubu önemli şahsiyetlerin tanıtıldığı eser sayısı ise 274'dür.

Eserler sağlık meslekleri üzerinden tasnife tabi tutulduğunda ise şu sonuçlara ulaşılmaktadır: Beşeri hekimlik tarihini ele alan eser sayısı 888; eczacılık tarihini ele alanlar 110; veteriner hekimliği tarihi hakkında olanlar 22; hemşirelik tarihini işleyenler 18; ebelik tarihi hakkındakiler altı tanedir. Çoğunluğu beşeri hekimlik tarihi hakkında olanlar kümesine dâhil olmak üzere 28 eser askeri tababet tarihi bilgileri içermektedir.

Tıp dallarının tarihçesini ele alan eserler bu alanlarınkine paralel bir çeşitlilik göstermektedir. Bu konudaki tespitlere geçmeden önce eser başlıklarının dal tarihçesine aidiyet belirtme konusunda yetersiz hatta yanıltıcı olabileceği notunu düşmek yerinde

olacaktır. Bu çerçevede adli tıp alanında iki; biyokimya-kimya alanlarında beş; cerrahi grubundaki alanlarda 18; cilt hastalıkları alanında üç; çocuk sağlığı ve hastalıkları alanında altı; kardiyoloji de dahil iç hastalıkları alanında 18; farmakoloji alanında 51; göz hastalıkları alanında dokuz; halk sağlığı alanında 40; intaniye, mikrobiyoloji ve immünoloji alanlarında 61; kadın hastalıkları ve doğum alanında 17; nöroşirürji, nöroloji ve psikiyatri alanlarında 53; radyoloji ve nükleer tıp alanlarında sekiz tarihsel çalışma bulunmaktadır.

Yıllara göre eser sayıları üzerinden değerlendirmeye gidildiğinde ilk dikkati çeken 1937 yılından itibaren belirgin bir nicelik artışı olduğudur. Bu yıldan sonra yıllık toplam eser sayıları genel olarak 11'in altına düşmemiştir. Bu alt sınır toplam 307 eserin bir başka deyişle listedeki kitapların üçte birinin yayımlandığı 2007-2017 döneminde genelde 20'ye çıkmıştır. Tablo, yıl başına düşen eser sayılarının niceliği yönünden incelendiğinde; 1998'de 29, 2010'da 30, 2013'de 39 ve 2014 yılında ise 40 kitap yayımlanmış olması dikkat çekmektedir.

Bütünü konusundaki bu saptamalardan sonra listeyi 30'ar yıllık üç kısma ayırarak bunların her birinde ön plana çıkan konuları ve yazarları belirtmek zaman içinde değişen anlayışları ve aktifliğiyle dikkati çeken isimleri görebilmeyi sağlayacaktır.

İlk kısmı oluşturan 1928-1958 yılları arasında, özellikle bu dönemin ilk 10 yılında odaklanılan başlıca konu Türkler'in tıbbı katkısı ve tababet tarihindeki yerleridir. İlerleyen yıllarda bu konunun yanına Müslüman Türk devletlerinde, özellikle de Osmanlılar'da sağlık teşkilatlanmasının, hekim yaşam öykülerinin, salgın hastalıklarla mücadelenin de eklendiği görülmektedir. Dönemin tümü göz önüne alındığında toplam eser sayısının 165 olduğu, bunlardan 43'ünün A. Süheyl Ünver tarafından yazıldığı saptanmaktadır. Veteriner hekimliği tarihine dair ilk çalışmaların listenin bu ilk kısmında, 1940'lardan itibaren, yer alması söz konusudur.

Listenin ikinci otuz yıllık kısmı olan 1959-1988 döneminde toplam 199 eser yayımlanmıştır. Bu eserlerden 54'ü A. Süheyl Ünver'e; 12'si Feridun Nafiz Uzluk'a; 13'ü Bedi N. Şehsuvaroğlu'na aittir. Eserlerinin toplam sayısı 79 olan bu üç yazar dönemin toplam üretiminin % 39,6'sını gerçekleştirmiştir. Dönemin gözde temaları kamu hastanelerinin ve tıp fakültelerinin kuruluş öyküleri; tıp dalarının tarihçeleri; halk hekimliği uygulamalarıdır. Eczacılık tarihi ve özellikle şifalı bitkiler hakkındaki

çalışmalar da dönemin dikkat çeken bir eser kategorisidir. Cumhuriyetin 50. yılına ithaf edilmiş yedi eser bulunması da vurgulanmaya değer bir husustur.

Listenin 1989-2018 yılları arasında yapılan yayımları kapsayan son otuz yıllık kısmında eser sayısı artarak 615'e çıkmıştır. Yazar sayısında da artış olduğu ve buna bağlı olarak eser sahiplerinin çeşitlilik kazandığı dikkat çekmektedir. Bu yazarların birçoğu tıp tarihi ile ilgili akademik birimlerde görev yapanlardır. Dönemin özelliklerinden bir diğeri eserlerde ele alınan konuların çoğalmış, yeni tematik açılımların ortaya çıkmış olmasıdır. Türk tababeti tarihine ışık tutan eserler belli bir oranı muhafaza etmekle birlikte bunlara yeni yeni konuları ele alanlar da eklenmiştir. Bu konular arasında yeni kurulan birimlerinin gelişim evreleri; radyoloji, sinirbilim, psikiyatri gibi alanlarda geçmişten bugüne yaşanan gelişim aşamaları; Türk tıp tarihi alanına damga vurmuş çalışmacıların hayat öyküleri; alternatif tıbbın ve şifacılık uygulamaların geçmişi; tıbbi cemiyetlerin kuruluş öyküleri; kadim medeniyetlerin tıbbi uygulamaları yer almaktadır.

Bu dönemin bir özelliği de dış hekimliği tarihini işleyen eserlerin artmasıdır. Çevrilerek ya da transkribe edilerek yayına hazırlanmış yazmalar da bu dönemde artış göstermiştir. Belirtilmeye değer bir husus da Ünver, Uzluk, Şehsuvaroğlu ve Atabek gibi tıp tarihi alanının eski otoritelerine ait eserlerin gözden geçirilerek yeniden yayımlanmasıdır. Listenin son kısmında arşiv araştırması ürünü olan yerel ölçekte sıhhi ve içtimai tarihçe hakkındaki çalışmaların ve çeviri kitapların da bolluğu söz konusudur. Çeviri kitapların önemli bir bölümü salgın ve bulaşıcı hastalıklar tarihçesi hakkındadır.

5. TARTIŞMA

5.1. Tıp Tarihi Kitaplarının Genel Okura Hitap Etmesi Sorunu

Genel olarak tarih çalışmalarının bilgi-veri kaynağı yazılı kayıtlar ve dolayısıyla tıp tarihi çalışmalarının de sağlıkla-tıpla-hekimlikle ilgisi veya bağlantısı bulunan her türlü dokümandır. Tıp tarihi çalışmalarının ürünü olan makaleler ve kitaplar ise hem bu alana özgü bilginin birikim ve aktarım ortamı hem de daha sonra yapılacak çalışmalar için ikincil kaynak niteliğindedir. Bu iki hatırlatmanın ışığında tıp tarihi kitaplarının tıp tarihi çalışmacıları açısından iki anlama geldiğini; bir yandan çalışmaları için kaynak, diğer yandan oluşturmak çabası içinde buldukları bir ürün türü olduğunu söylemek olanaklıdır (20). Bu noktada tıp tarihi çalışmalarında kullanılacak ikincil kaynakların daha önce yapılmış tıp tarihi çalışmalarından ibaret olmadığını; özellikle tıbbın toplumsal boyutunu da dikkate alan çalışmalarda geniş bir kaynak yelpazesine yayılmanın gerektiğini vurgulamak yerinde olacaktır (61).

Tek ya da öncelikli konusu tıp tarihi olan kitaplar, içerik ve biçim yönünden geniş bir yelpazeye yayılmakta, tıp tarihi ile ikinci derecede ilişkisi bulunan kitaplar da göz önüne alındığında çeşitlilik büsbütün artmaktadır. İçerikleri bakımından tıp tarihi kitaplarının, tıp uğraşının ve öncüllerinin bütününe ya da belirli bir kısmını ele alması söz konusu olabilir (62). Kısmilik bağlamında belirli bir dönem, belirli bir uygarlık, belirli bir sağlık mesleği ya da tıp dalı, belirli bir kurumsal yapı sınırları belirleyebilir (62). Bilgi-görüş dengesi yazarın amacına, yaklaşımına göre değişiklik gösterebilir. Yelpazenin bir ucunda yer alan metinler salt bilgi aktarmakla yetinirken diğer uçtakiler ise bilgiyi öne sürdükleri görüşü desteklemek adına kullanır (20).

Tıp tarihi kitaplarının okur kitlesini öncelikle tıp tarihi disiplinin mensupları oluşturmakta, onları sağlık profesyonelleri camiası izlemekte, farklı toplum kesimlerinin bu eserlere ilgisi ise sınırlı kalmaktadır (20). Bu sınırlı kalış bir ölçüde bu eserleri anlamak ve onlardan yararlanmak için hazırlıklı olmanın; sağlık ve geçmiş hakkında bilgi ve görüş sahibi bulunmanın gerekmesinden kaynaklanmaktadır (20). Ancak tıp-toplum ilişkisinin doğası üzerinden daha geçerli bir açıklama yapmak da mümkündür. Genel toplumun tıba yönelik ilgisi, onun tarihsel, sosyal, kültürel, bilimsel, felsefi boyutlarına değil pratik uygulamalarına ve ileri teknolojik olanaklarına yöneliktir (20).

Tıbbın geçmişini merak etmeme doğal olarak tıp tarihi kitaplarına ilgi duymamayı getirmektedir. Oysa tıp tarihini öğrenmek tıbbın doğasını, zihniyetini, yöntemlerini-yaklaşımlarını tanımak ve anlamak bakımından etkili bir araçtır (63,64). Öte yandan ölüm-kalım, sağlık-sağlıksızlık sorunlarında gidişat üzerinde güçlü bir belirleyici olarak devreye giren tıbbın, genel olarak toplumun ve özel olarak bireylerin yaşamında kritik bir yere sahip olması, onu tanımak ve anlamak, onun hakkında bilgi ve bilinç sahibi olmak için sağlam bir gerekçe oluşturmaktadır (63).

Bu iki saptamadan hareketle tıp tarihine ilgi göstermenin toplum geneli için tıbbı doğru konuma yerleştirme ve ondan uygun biçimde yararlanma adına önemli bir olanak olduğu söylenebilir. Belki böyle bir olanağı fark etmiş olmaktan, belki tıba değil tarihe ilgi duyup onun değişik boyutlarını öğrenmeyi istemekten, belki de sadece genel kültürünü arttırma ve kendini geliştirme arayışından dolayı, son yıllarda giderek artan sayıda kişi tıp tarihi okumalarına yönelmekte, genel okura hitap eden tıp tarihi kitaplarının sayısı ve çeşitliliği giderek artmaktadır. Bu yöneliş ve artış tez çalışmasının konusunun belirlenmesinde önemli bir rol oynamıştır.

Sağlık camiasının tıp tarihine yönelmesinde toplum genelininkine göre farklı kimi unsurlar bulunmaktadır. Tıp tarihi disiplininin temel işlevlerinden birinin yeni yetişen sağlık profesyoneli adaylarının meslek kimliği kazanmasına katkı sağlamak olmasına karşılık (63), tıp tarihi kitaplarının bu işlevle bağlantılı olarak ne ölçüde devreye girdiği tartışmaya açık bir konudur. Sağlık mesleği öğrencileri öncelikle alanlarının pratik ve teknik konularına ilgi duymakta, sadece sınırlı bir bölümü girmekte oldukları camiayı geçmişi üzerinden tanıma eğilimi göstermektedir. Öte yandan meslek yaşı ilerleyen sağlık profesyonelleri doğal ve kaçınılmaz olarak tıbbın yakın geçmişine vakıf olmakta ve bunların bir kısmı tıbbın uzak geçmişine de ilgi duymaya, tıp tarihi kitabı okuru hatta yazarı olmaya yönelebilmektedir.

Okurların özelliklerinin yanı sıra kitapların nitelikleri de tıp tarihine yönelik ilgi bağlamında belirleyici olmaktadır. Tıp tarihi kitaplarının geçmişteki durumu incelendiğinde, günümüzdeki gibi büyük yayınevlerinin güçlü dağıtım ve tanıtım olanakları devrede bulunmamakla birlikte küçümsenemeyecek sayıda eserin üretilmiş olduğu görülmektedir. Ancak bu eserlerin büyük bölümünün genel toplum tarafından bilinmesinin ve elde edilebilmesinin oldukça sınırlı kalmış olduğunu ve zamanla onlara ulaşmanın daha da güçleştiğini söylemek olanaklıdır. Bu noktada söz konusu az sayıda

basılan ve muhtemelen elden dağıtılan eserlerin hedef kitlesinin genel toplum değil tıp tarihini uğraş ya da hobi edinmiş kişiler olduğunun gözden kaçırılmaması gerekmektedir. Çok farklı konulardaki kitapların bir şekilde okurunu bulabildiği ve büyük ölçekli üretimin esas alındığı günümüz koşullarında yayımlanan telif ve tercüme tıp tarihi kitapları ise belirli bir kesimden değil herkesten ilgi beklemektedir (20).

Bu genel değerlendirmelerden sonra Tablo 1'in ışığında farklı tıp tarihi kitabı kategorilerini ele almak ve bunları genel okura hitap etme yönünden irdelemek uygun olacaktır. Daha sonra da tıp tarihi ile ilgisi-bağlantısı olmakla birlikte tabloya alınmamış olan kitap kategorilerine değinilecek ve bunların dışarıda bırakılma gerekçeleri belirtilecektir.

İçeriği ve kendini prezante edişi bakımından salt tıp tarihi kitabı niteliğindeki eserlerin kategorizasyonu için değişik kriterler benimsenebilir. Bu bağlamda temel bir ayırım genel ve özel (tematik, monografik) tıp tarihi çalışması şeklinde yapılabilir. Belirli bir sağlık mesleğinin ya da tıp dalının tüm geçmişini ele alan eserleri ise bu iki grubun kesişim kümesine yerleştirmek olanaklıdır. Kitabın yayımlanma amacı bir diğer temel kriter olup ona dayalı olarak ders kitaplarından, prestij kitaplarından, toplumun genelini veya çocuk-genç yaştakiler gibi belli bir kesimini bilgilendirme kitaplarından söz edilebilir. Burada bir parantez açarak prestij kitaplarının konu edindiğini onurlandırmayı veya yayınlayanı gururlandırmayı hedefleyen, kağıt-baskı-cilt kalitesi yüksek ürünler olduğunu belirtmek yerinde olacaktır.

Genel tıp tarihi kitaplarının pek çok konuyu kısa kısa ve ekseri temel bilgi düzeyinde ele alması, bir yandan rahatça okunmalarını-anlaşılmasını sağlamakta ancak diğer yandan bu dağınk yapıları okurun dikkatinin dağılmasına, ilgisinin azalmasına da yol açabilmektedir. Belirli bir konunun ele alındığı tematik-monografik tıp tarihi kitaplarının ise o konuya özellikle ilgi duymayanlar tarafından baştan elenmesi, okunmaya değer bulunmaması söz konusudur. Ders kitaplarının dağıtımının yaygın olmaması, prestij kitaplarının büyük ölçüde belirlenmiş kişilere hediye olarak sunulup satışa çıkmaması popülerleşmelerinin önünde engel oluşturmaktadır. Oysa bu kitaplar çarpıcı kısa metinler ve ilginç görsel materyal şeklindeki içerikleri bakımından geniş kitlelere hitap edebilecek niteliktedir (20).

Tablo-1'de araştırma aşamasında erişilen ve kendisini genel veya özel tıp tarihi kitabı olarak nitelendiren çalışmaların tümüne yer verilmiş; bu gruptakiler herhangi bir

elemeye tabii tutulmamıştır. Tıp tarihinin bütününe değil özel bir parçasını aktarmak iddiasındaki özel tıp tarihi kitaplarının büyük bölümünün Türkçe telif edildiği ve bunların görece eski örneklerinin daha kısa, yenilerinin daha uzun metinler halinde oluşturulduğu saptamasını yapmak olanaklıdır. Türkçe telif edilmiş olma ders kitaplarının tümü için de geçerli sayılabilir olmakla birlikte Uzluk'un eseri bu noktada tereddüt uyandırıcıdır. Genel Tıp Tarihi I, Uzluk'un imzasıyla yayımlanmış olmakla birlikte "Başlarken" başlıklı önsözünde Douglas Guthrie'nin 1945'de Londra'da yayımlanan "A History of Medicine" kitabı esas alınarak yazıldığı bilgisi bulunmaktadır (65). Ders kitabı niteliğinde olmayan genel tıp tarihi çalışmalarından son dönemde yayımlanan tercüme eserlerde, geçmişini alışlageldiği üzere çağlar ve kültürler üzerinden değil tıbbi etkinlikler-ilişkiler-ortamlar üzerinden sınıflandırma yaklaşımı dikkati çekmektedir (66-68).

Ortaöğretim düzeyinde sağlık mesleği kazandıran programlar için hazırlanmış, çoğunda tıp etiği hakkında bölümler de bulunan, tıp tarihi ders kitapları yazarlarının tıp tarihçisi formasyonu taşıması ve içeriklerinin yüzeysel bilgilerden oluşması bakımından, türünün yetkin örneği olan birkaç istisna dışında (69,70), listeye dahil edilmemiştir. Liste dışı bırakılan bir diğer grup bilimsel toplantılarda sunulan bildirilerin özetlerinin ya da makale halinde düzenlenmiş hallerinin yer aldığı kongre kitaplarıdır. Toplantı sırasında ya da sonrasında katılımcılara iletilen bu kitaplar, kimi istisnalar dışında, genel dağıtıma çıkmamakta; toplantıya katılmayanların bunlara erişimi ancak ikinci el satışı ya da kütüphaneler üzerinden mümkün olmaktadır. Kategorilerinin doğası gereği eklektik bir içeriğe sahip olan bu kitapların, tüm ya da bir kısım metinleri genel okura hitap etmekle birlikte, erişilebilir dolayısıyla popüler tıp tarihi eseri olarak nitelendirilebilir olmadıkları söylenebilir.

Yapısal olarak kongre kitaplarına, anlamsal olarak prestij kitaplarına yakın bir kategori olan "armağan" ve "anma" kitapları genellikle erişilebilirlik sorunları olmaması göz önüne alınarak listeye dahil edilmiştir. Kişileri merkeze almaları bakımından armağan ve anma kitapları ile benzeşen ama onlar gibi farklı konularda kaleme alınmış makaleler içermeyen; sadece esere konu olan kişi hakkında bilgi ve değerlendirme sunan biyografilerin, otobiyografilerin ve anı kitaplarının tarihi doğrudan değil dolaylı olarak, ana figür değil fon olarak yansıtması söz konusudur. Çok sayıda örneği bulunan ve her biri az-çok geçmişe ışık tutan bu kitapların büyük kısmı liste dışı

bırakılmış ancak tıp tarihine mal olmuş, tıbbın evrimleşmesi üzerinde belirleyici rol oynamış kişiler hakkındakilere ayrıcalık tanınmıştır (71,72). Böyle kişilerin tıp dışı alanlarda da üst düzeyde başarılar elde etmiş olması durumunda, o yönleriyle ilgili yayınlar değerlendirmeye alınmamıştır. İbn-i Sina hakkındaki kitaplar bu durumun çarpıcı bir örneğini oluşturmakta; “tıbbın prensi”ni felsefeden müziğe farklı alanlardaki başarıları üzerinden konu edinen çalışmalar liste dışı bırakılmış bulunmaktadır.

Tıp tarihini konu edinen roman, hikaye, deneme, şiir gibi edebi eserlerin de biyografiler ve anılar gibi tıbbın geçmişine ışık tutması ve fakat yine onlar gibi tıp tarihi hakkında bilgi aktarmayı ana-öncelikli amaç edinmemesi söz konusudur. Biyografilerin ve özellikle anıların geçmişe dair hatalı veya eksik bilgi verme riski bulunmakta; öznellikten ve araştırma yapılmamasından kaynaklanan bu risk edebi eserler için de geçerlilik taşımaktadır. Edebi eserlerin bu riskin ötesinde geçmişin gerçeğini yansıtmaya gibi bir mükellefiyetinin bulunmaması, bilakis kurgularına uygun hale getirmek adına gerçeği tahrif etmelerinin kabul edilmiş olması da söz konusudur. Bu değerlendirmeye dayalı olarak edebi eser kategorisinde yer alan çalışmalar tümüyle liste dışı bırakılmıştır.

Geçmişe dair bilginin siyasi-askeri tarih, sosyal-kültürel tarih, meslek tarihleri, yerel tarihler gibi alt gruplara ayrılması, bir yandan ayrıntıları gözden kaçırmamayı sağlayan fakat diğer yandan bütüne hakim olmayı zorlaştıran; uygun olup olmadığı tartışmaya açık bir yaklaşımdır (62). Bu saptamayla bağlantılı olarak içeriğinin bir bölümü tıbbın geçmişi hakkında olan tarih kitapları konusuna geçmek yerinde olacaktır. Özellikle bilim tarihi, uygarlık tarihi ve yerel tarih çalışmaları tıbbın geçmişi hakkında geçerli bilgiler ve dikkate değer görüşler içerebilmektedir. Bununla birlikte bütün olarak değil kısmen tıp tarihi kitabı niteliği taşıdıkları değerlendirilmesiyle oldukça geniş birer koleksiyon oluşturan bu kategorilerdeki kitaplar listeye alınmamıştır.

Tıp tarihi çalışması yürütmeyi uğraş edinenler açısından olmazsa olmaz niteliği taşıyan kimi kitap kategorileri, genel okura hitap etmeyebilmektedir. Tıp ve bilim tarihi bibliyografyaları ve sözlükleri tam da bu özelliği taşımaktadır. Bu noktadan hareketle tez çalışmasını hazırlarken kaynak olarak kullanılan ya da kendisini değil ancak künye bilgilerine ulaşılmış olan bibliyografik çalışmalar listeye alınmamıştır. Değerli bir başvuru kaynağı olan Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü de (73) liste dışı bırakılmış buna karşılık çevirisi ya da transkripsiyonu yayımlanmış eski tıp kitaplarına eklenmiş

olan sözlük kısımları, bu kitaplarla birlikte listede yer almıştır. Çevirisi ya da transkripsiyonu yapılarak ve yazar-eser hakkında bilgi, genel tıp tarihi bilgisi, sözlük, kişi endeksi gibi eklerle zenginleştirilerek yayımlanan eski tıp kitaplarının büyük bölümünü Osmanlı dönemi yazmaları oluşturmaktadır. Bunlara görece kısa süre önce İslam tıbbının temel referansı olan İbn-i Sina'nın Kanun'unun ve ayrıca Hipokrat'a, Galen'e ait metinlerin çevirileri de eklenmiş bulunmaktadır (74-76).

On yıllar öncesi gibi daha yakın geçmişe ait tıp kitapları ve medikososyal konuları ele alan çalışmalar, esas olarak yayımlandıkları dönemin aktüel bilgilerini ve görüşlerini yansıtmakta ancak geçen zaman onlara tıbbın yakın tarihinin tanığı niteliğini de kazandırmaktadır. Özellikle tıbbi kurumların-derneklerin devam eden durumlarının tanıtımını yapan eserler, bu tanıklığı üst düzeyde gerçekleştirme potansiyeli taşımaktadır. Güncellik-geçerlilik kaybına uğradıkları için orijinal halleriyle bir kez daha yayımlanması söz konusu olamayan bu çalışmalar, tıp tarihçileri tarafından etüt edilip anlayış-yaklaşım değişikliklerini belirleme aracı olarak kullanılabilen, buna karşılık genel okurun bunlar üzerinden tıbbın geçmişini öğrenme çabası göstermesi ihtimal dahilinde görünmemektedir. Hal böyle olunca eski tıp kitapları ve dönemlerinin tıp-toplum ilişkisi sorunlarını irdeleyen kitaplar da liste dışı kalmıştır. İstisna olarak yayımlandıkları tarihte güncel bilgilerini aktaran kitapların günümüzde tarih kitabı olarak yapılmış yeni baskıları listeye alınmıştır (77,78).

“Textbook” ve “manuel” niteliğindeki kitaplar için özel bir durum söz konusudur. Tıbbi bilginin en güncel-geçerli halini yansıtmaya iddiasındaki bu tür eserler belli aralıklarla gözden geçirilmekte, bölüm içerikleri, bölümlendirme düzenleri, yazarları-editörleri değişmektedir. Dolayısıyla yukarıda betimlenen tarihe tanıklık eden eski kitap konumuna geçiş, bunların önceki baskıları için söz konusu olmakta ancak son baskıları klinisyenlere referans olmayı sürdürmektedir. “Manuel”lerin değilse de “textbook”ların bazılarında ait oldukları alanın tarihçesine ayrılmış bölümler bulunmaktadır. Bu durum söz konusu kitaplara kısmen tıp tarihi kitabı olma niteliğini kazandırmakla birlikte tez çerçevesinde yapılan değerlendirme onları liste dışı bırakma yönünde olmuştur.

Tıbbın yazıyla ilişkisi tıp kitaplarıyla sınırlı kalmamakta; bir yandan tıbbi ilişki sırasında kimi yazışma, kimi talep, kimi inceleme sonucu bildirim mahiyetinde birçok yazılı mesaj oluşturulmakta diğer yandan tıbbi süreçler devam ederken veya

tamamlandıklarında uzun-kısa raporlar ve notlar halinde kaydedilmektedir. Tüm bu yazılar, özellikle de antetli kağıt üzerinde ve damgalı-kaşeli olanları, zamanla efemera niteliği kazanıp koleksiyon objesi haline gelebilmektedir. Koleksiyonerlik bağlamında tıpla bağlantılı belgelerin yanı sıra objeler de biriktirilmekte, bu koleksiyonlar küçük el aletlerinden eczane dolabı takımlarına kadar farklı cesamette parçalar içerebilmektedir. Koleksiyonlara dayalı olarak hazırlanan albümler, tıp tarihi hakkında birinci elden bilgi aktarmanın yanı sıra erişilebilir ve anlaşılabilir olma yönünden de avantaj taşımaktadır. Böyle albüm niteliğindeki kitapların kendisine ya da künye bilgilerine ulaşılan örnekleri listeye dahil edilmiştir.

Folklorik tıp ya da halk tıbbı başlığı altında toplanan çoğu tedaviye yönelik uygulamalar, bir bakıma tıbbın yaşayan geçmişi şeklinde nitelendirilebilir. Bir zamanlar meslekten hekimler-cerrahlar tarafından yürütülen bu uygulamalar, zamanla o bağlamdaki yerlerini daha gelişmiş versiyonlarına bırakarak halka mal olmuş, amatör uygulayıcılar tarafından yaşatılır hale gelmiştir. Tıp tarihinin yanı sıra halk bilimi, etnoloji gibi farklı disiplinlerin de ilgi alanına giren halk tıbbı hakkında pek çok yayın bulunmaktadır. Bunların özellikle tarihi tıp metinleri ile karşılaştırmalı değerlendirme içerenleri tıp tarihi kitabı olarak nitelendirilebilir. Tez çerçevesinde tümü halk tıbbını hakkındaki eserler listeye alınmış, sadece bir ya da birkaç bölümünde halk tıbbı ele alınan halk bilimi, etnoloji derlemeleri ise liste dışı bırakılmıştır.

Alternatif ya da tamamlayıcı tıp başlığı altında toplanan etkinliklerin, uygulamalarının halk tıbbıninkiler ile benzerlik göstermesi ancak kendilerini tanımlayışlarının ve tıba bakış açılarının onunkinden farklı olması söz konusudur. Bu etkinliklerin düşünsel arka planlarının, temel niteliklerinin ve uygulamalarının tanıtımını yapan kitaplarda sadece kendilerinin değil genel olarak tıbbın da geçmişi hakkında bilgi ve görüş aktarılmaktadır. Bu içerikleri bakımından kısmen tıp tarihi kitabı niteliği taşımakla birlikte tıp tarihinden söz etmeyi amaç olarak değil araç olarak benimseyen bu çalışmalar liste dışı tutulmuştur. Thomas Sandoz'un bu alanları kendilerine özgü içerikleri değil tarihsel gelişimleri açısından ele alan eseri bu konudaki tek istisnadır (79). Benzer bir değerlendirmeyi çağdaş bilimsel tıbbı toplumsal bir kurum olarak ele alıp eleştiren hatta kimi zaman onu kökten reddeden anlayışı yansıtan kitaplar için de yapmak olanaklıdır. Tıp tarihine özellikle tıbbın sosyal tarihine dair bilgi ve görüş içeren bu eserler, söz konusu içeriğin oranına göre listeye alınmış ya da

alınmamış; tıbbın ya da belirli bir tıp dalının evrimleşmesine odaklanmış olanlar (80-84) ile ağırlıklı olarak günceli eleştirenler (85) ayrımına gidilmiştir.

Bilimsel bir alan olarak tıp tarihi disiplinin başlıca ürün kategorilerinden biri olan yüksel lisans, tıpta uzmanlık, doktora tezlerinin kabul edilmeleri sonrasında kitap olarak yayımlanmamış olanlarına listede yer verilmemiştir. Kitap niteliği taşıdığı ve içeriğinde tıp tarihine yer verdiği halde listeye alınmayan birçok değişik kategori daha bulunmaktadır. Bunların başlıcaları olarak bedenin bütününe ya da belirli parçalarının yapısının veya işlevinin; genel olarak beslenmenin ya da belirli yiyecekleri-içecekleri tüketmenin; alışkanlıkların özellikle etkili madde kullanımının; beden, gıda, çevre temizliğinin; cinsel yaşamın; egzersizin işlendiği-irdelendiği çalışmalar sayılabilir. Tüm bu kategorilerin kimi örneklerinde ele alınan konunun geçmişi de gündeme getirilmekte, bu gündeme getiriş uzun da kısa da olabilmektedir. Bu tür kitaplar tıbbın geçmişi ile tıbbın ilgi alanına giren durumların ve varlıkların geçmişi arasında ince bir fark bulunduğu değerlendirilmesiyle liste dışı bırakılmıştır.

Bu alt bölümde açılan tartışmalar üzerinden yapılabilecek ilk saptama Bulgular bölümünde Tablo 1’de sıralanan eserlerin tıp tarihi kitaplarının kategorik çeşitliliğini gösterdiğiidir. Tıp tarihi bilgisi içermekle birlikte değişik gerekçelerle liste dışı bırakılan kitapların pek çok türe dağılmış ve toplamda çok sayıda olması üzerinden yapılacak ikinci saptama ise tıbbın geçmişi hakkında dolaylı bilgiye farklı kaynaklardan ulaşılabileceğidir.

5.2. Türk Tıbbının ve Tıp Tarihciliğinin Kitaplara Yansıyan Serüveni

Varoluşlarının devamlılığını sağlama çabası tüm canlıların ortak ve içsel bir davranış mekanizmasıdır (86). Bir canlı varlık olarak insan için de aynı durum söz konusudur. İnsan bu temel amacı gerçekleştirmeye dönük olarak içinde bulunduğu çevrenin olanaklarından yararlanmayı ve zorluklarıyla baş etmeyi bilmiştir. Bunu gerçekleştirirken en önemli aracı ise gelişmişliğiyle onu diğer canlı varlıklardan ayıran akıllı olmuştur (87). Sağlıklı kalma ya da sorunları atlatıp yeniden sağlıklı olma yolunda yapılanlar varoluşu sürdürme çabasının esasını oluşturmaktadır. Bilimsellik, akıl yürütme çabasının bir dizi aşamadan geçtikten sonra vardığı ve halen gerçeği anlamının, bilmenin en etkili yolu olan yaklaşımdır (88). Bu yaklaşımın sağlık özelinde ortaya çıkararak varoluşa hizmet edişi ise çağdaş bilimsel tıptır.

Çağdaş bilimsel tıp yolunda ilk uyanışların Antik Yunan döneminde gerçekleşmiştir (89). Hastalık olarak adlandırılan sağlıktan yoksunluk durumularının belli usullerle giderilebilmesini yahut azaltılabilmelerini sağlayan faaliyetler ilk kez bu dönemde mesleki bir nitelik kazanmıştır. İlerleyen süreçte tıp alanındaki gelişmeler bir anlamda insanoğlunun bireysel olarak doğaya karşı koyma hevesinin ve bu hevesi gerçekleştirirken belirginlik kazanan önderlik hırslarının bir göstere sayılabilir. Bu bağlamda, hastayı yakından inceleyen, onunla ilişkisinde etik değerler geliştiren ve doğadaki uyumu insan vücudunda gören Hipokrat'a; insan vücudunun yapısını aydınlatan ve onun üzerinde çeşitli uygulamalar müdahaleler yapan Galen'e; onlardan oldukça uzun süre sonra birçok hastalığın, yaşamlarını bizlerle birlikte sürdürmekte olan milyonlarca küçük görünmez canlının etkisiyle meydana geldiğini kanıtlayan ve onlardan sakınmanın yollarını geliştiren Leeuwenhook'a, Pasteur'e ve Fleming'e çok şey borçlu olduğumuz açıktır (67).

Günümüzde tıp bilimindeki gelişmeler çok daha hızlı, adeta baş döndürücü gelişim süreçleri halinde gerçekleşmektedir. Özellikle elektronik ve bilişim alanlarındaki gelişmeler tıp dallarını da etkilediği bir dönem içerisinde bulunmaktayız. Hastalıkların teşhisinde ve sağaltımında hızlı ve güvenilir sonuçlar verecek şekilde bu teknolojik gelişmelerden yararlanmaktayız. İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü'nün (HIV) keşfi, tüp bebek uygulamaları, robotik cerrahi, insan genetik haritasının çıkarılması, embriyonik kök hücre üretimi, sinirbilim çalışmaları, laboratuarda yapay organların üretilmesi gibi çarpıcı gelişmeler bu yararlanmalardan yalnızca birkaçıdır (90,91).

Tüm bu gelişmelerin bilinmesi ve anlaşılması devamlarının gelmesi açısından önem taşımakta; bunların kaydedilip tanıtılması çerçevesinde tıp tarihi disiplini devreye girmekte, bu disipline özgü üretim tıp tarihi yayıncılığının önünü açmaktadır. Tıp, çok yönlü yapısı nedeniyle tıp tarihi bağlamında değerlendirildiğinde çok çeşitli unsurlar devreye girmektedir. Toplumsal etkileşimler, dini inançlar, iktisadi ve siyasi alandaki gelişmeler doğal ve kaçınılmaz olarak tıbbi etkilemekte ve tıp tarihi yayınlarında onlardan izler-yansımalar yer almaktadır (92).

Uzak geçmişten günümüze doğru gelindiğinde dünya çapındaki ulaşım ve iletişim olanaklarında gözle görülür artış dikkat çekmekte, bu durum çeşitli hastalıklar ve onların tedavi yöntemleri üzerinde de etkili olup kimi değişikliklere yol açmaktadır.

Bu doğrultuda, sağlıklı olma ve sağlıklı kalma çabalarının artık insanın içinde bulunduğu çevreye yön veren çeşitli unsurlardan daha fazla etkileneceği ortadadır.

Özellikle 1940 ve onu izleyen yıllardan başlamak üzere toplumsal hareketlerin tıbbı da yön vermekte olduğu görülmektedir (93). Bu bağlamda belirtilen dönemde yayımlanan eserlerin bundan etkilenmesi de beklenen bir durumdur. Nitekim Tablo 1 incelendiğinde 1940-1950 dönemindeki eserlerin konuları bunu teyit etmektedir. Bu dönemin eserlerinde toplum hekimliğini ele almanın ağırlığı kendini hissettirmekte, ayrıca şifalı otların kullanımı, sağlık cemiyetlerinin coğrafi dağılımı, kaplıcalar, vakıf hastaneleri, eski hekimleri meslek hayatı, aşılama çalışmalarının geçmişi, milli hıfzıssıhha hareketleri gibi konuların işlendiği görülmektedir. Bakış açısını biraz daha genişletip listenin ilk otuz yılını oluşturan eserler incelendiğinde ele alınan başlıca konuların Hint-Uygur-Selçuklu hekimlerinin tıbbı hizmetleri, İslam tıbbı ve özellikle İbn-i Sina, bimarhaneler ve darüşşifalar, Ortaçağ'da eczacılık ve tıp, tıbbi aforizmalar, Osmanlı döneminde hekimbaşılık, harp cerrahlarıdır.

Tıbbın toplumsal boyutuna odaklı bir yaklaşımla hastalıklar ayrıntılı olarak incelendiğinde nedenler bağlamında mikrobiyolojik sorunlar ön plana geçmekte; karşımıza bulaşıcı hastalıklar ve salgınlar çıkmaktadır. Bu sorunların farklı toplum kesimlerine dağılımı hastalığa yatkınlık, yaşanılan çevre, refah düzeyi ve eğitim seviyesi gibi unsurların tıptaki önemine işaret etmektedir (94,95). Günümüze yaklaştıkça toplumun iktisadi ve sosyal yapılarındaki değişmeler ile yönetimlerin birey özelinde ve toplum genelinde sağlık hizmeti sunumunu düzenleme çabaları kronik hastalıkların ve özellikle ileri yaş sorunlarının artışı ile karakterize yeni bir perspektif ortaya çıkartmıştır (96). Bu yeni durum kuşkusuz tıp tarihi çalışmalarında da yansıma bulmaktadır.

Tablo 1'in 1960'lı ve 1970'li yıllara ait kısmı incelendiğinde eserlerde ele alınan konulardan hemen göze çarpanların cüzzam ve Türkiye'deki geçmişi, Atatürk dönemi sağlık hizmetleri, veteriner hekimliği ve zoonozlar, ebelik tarihi, hudutlarda ve sahillerde sağlık hizmetleri, sifilis, Osmanlı döneminde bakteriyoloji, verem savaş dernekleri ve sanatoryumlar, Kızılay Cemiyeti, inanç ve bilim arasındaki ilişki, halk hekimliği uygulamalarıdır.

Toplumsal bir kurum olarak tıp bilimsel temelli bilgi birikimini ve uygulama olanaklarını toplumun tümüne ulaştırma çabası göstermektedir. Ancak hem herkese

ulaşma hem de birikimin ve olanakların ulaşılanlara yarar sağlaması noktalarında sorunlar-yetersizlikler olabilmektedir. Byolesi durumlarda toplum yeleri sağlıkla ilgili arayışlarının ağdaş bilimsel tıbbın dışında da gerçekleşmesi söz konusu olmaktadır. Bu bağlamda standart mesleki formasyonu ve sağlıkla ilgili uygulamaları yapma yetkisi bulunmayan şifacılar ortaya çıkmaktadır (79). Hastaların ve yakınlarının bu kimselerin yürüttüğü alternatif tıp olarak adlandırılan etkinliklere yönelmesi, bazen ağdaş bilimsel tıptan yararlanma süreçlerine eşlik etmekte bazen de o süreçlerin yerini almaktadır.

Doğrudan alternatif tıp etkinliklerine değilse de onların yaygın olarak kullandıkları bitkisel drog tedavilerine ilgi tıp tarihi çalışmalarında kendini belli etmektedir. Halk ilaçlarından helvahane reçetelerine kadar değişik tedavi düzenlerini işleyen tıp tarihi çalışmaları özellikle 1970’li yılların sonundan 1990’lı yıllara kadar olan dönemde artış göstermektedir.

Geleneksel halk tıbbı, kimi yönlerden alternatif tıba benzeyen ancak başta iddiasız ve kazanç kaygısından uzak olmanın yer aldığı bir dizi farklı niteliğe sahip olmakla ondan ayrılan bir yapıdır. Bu yapı doğrudan ve dolaylı tecrübenin yanı sıra vicdanı ve inancı da temel almaktadır. Geleneksel halk tıbbının bir yönüyle tıbbın yaşayan geçmişi, eski tıbbın kalıntısı olması da söz konusudur. Bu bakımdan onu işleyen çalışmalar tıp tarihi literatüründe özel bir yere sahiptir.

Çağdaş bilimsel tıp bilgide detayın ön planda olduğu, keşiflerle ilerleyen, akılcı ve seküler bir yapıya sahiptir. Günümüze yaklaştığı ve özellikle 20. yüzyıldan itibaren ortaya çıkan teknolojik gelişmelerin bu ilerlemedeki payı büyüktür. Röntgen ışınının tanıda kullanılması, penisilinin keşfi, klonlama çalışmaları bu dönemi şekillendiren önemli tıbbi ilerlemelerdir (97). Özellikle son dönemlerdeki gelişmelerin insan vücudu ya da onun kısımlarına yapılacak müdahaleleri çok daha karmaşık boyutlara taşıdığı görülmektedir. Bu bağlamda genom çalışmaları, remeye yardımcı uygulamalar ile kişisel sağlık verilerini saptamaya yönelik çalışmalar ne çıkmaktadır (98). şüphesiz bu çalışmaların toplumsal, kültürel ve siyasal boyutları olacak, bunlar tıp tarihi yayınlara da yansıtacaktır.

Tablo 1’in 1990’lı yıllardan günümüze kadar uzanan son bölümünde yukarıda anılan türde eserler görece yoğun biçimde yer almaktadır. Bunlarda işlenen konuların başlıcaları bilim insanları ve siyasetçiler arasındaki iletişim, bilimsel devrim ve bilim tarihi, nükleer tıp ve tıbbi fizik uygulamalarının tarihçesi, modern anestezi ve

antisepsinin geçmişi, buluşlar ve röntgen, beslenme ve şişmanlık, probiyotikler, psikiyatri ve nöroşirürjinin gelişimi, modern Avrupa'da tıbbın gelişimi, Türkiye'de sağlık alanında çağdaşlaşma politikaları, insan beyninin gizemidir.

Hekimlik, ebelik gibi sağlık mesleklerinin ortaya çıkışının insanlık tarihiyle yaşıt olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu mesleklerin toplumsal koşullardan etkilenecek ortaya çıktığı ve evrimleştiği bilinmektedir (99). Toplumun ihtiyaçları bazı meslek dallarının doğuşuna yol açmanın yanı sıra bazılarının da ortadan kalkmasına ya da çok az kişi tarafından icra edilir hale gelmesine neden olmaktadır. Bu noktada bilimin ve teknolojinin hızlı gelişimi ile ekonomik sistemlerdeki değişimler önemli rol oynamaktadır. Söz konusu süreçlerin tıp tarihi literatüründeki yansıması en belirgin olarak sağlık mesleği mensuplarının hayat öykülerinin aktarıldığı eserlerde görülmektedir.

Hekimliğin tek veya başlıca sağlık profesyoneli olduğu ve solo praktis şeklinde icra edildiği uzak geçmişten günümüze doğru yaklaştıkça yeni yeni sağlık meslekleri ortaya çıkmıştır. Başlıcaları eczacılık, hemşirelik, diş hekimliği olan bu mesleklerin hekimlikten türediğini söylemek olanaklıdır. Tablo 1'de, tıp dallarının ve sağlık mesleklerinin ortaya çıkış ve gelişme öykülerini aktaran tıp tarihi çalışmalarının özellikle 1959-1988 döneminde arttığı görülmektedir. İşlenen konular arasında radyoterapi gibi teknik alanlardaki ilerlemeler, kadın doğum kliniklerinin gelişimi, hemşirelik tarihi ve özellikle hemşirelik derneklerinin kuruluşu, kadınların tıbbi katkıları, sünnet geleneği, diş hekimliği tarihi dikkat çekmektedir.

Tarihin akışı içerisinde tıbbi uygulamalar, büyüsel ve felsefi çizgiden bilimsel ve teknolojik düzeye ilerleyen bir evrim geçirmiştir. Tablo 1'in son otuz yılı kapsayan bölümü bu durumu açıkça gözler önüne sermektedir. Bu bölümdeki eserler özellikle 20. yüzyılın bilgi birikiminin ve uygulama olanaklarının tıpta meydana getirdiği çeşitlenmeyi, uzmanlıklara ayrılmayı işlemektedir. Cerrahi dallarının tarihçeleri üzerinde dahili dallarinkine göre daha fazla durulduğu dikkat çekmektedir. Tablo 1'in son kısımlarında işlenen bir dizi ilginç konu cerrahinin ve cerrahi branşlarının tarihçeleri, radyolojik görüntüleme yöntemlerinin ve genel olarak tıbbi fiziğin gelişimi, kardiyoloji-nefroloji gibi alanlarda sağlanan başarılar şeklinde sıralanmaktadır.

Tıbbın ve hekimliğin Türkiye özelinde kat ettiği aşamaları ele alan çalışmalar Tablo 1'de göze çarpan bir başka kategoridir. Cumhuriyet dönemi öncesi ve sonrasında,

sağlık teşkilatlanması; Osmanlı döneminde sağlık hizmeti vermekle mükellef kuruluşlar, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı'nın kuruluşu ve hizmetleri, ülke genelinde halk sağlığı uygulamaları, sağlık alanında gerçekleştirilen okullaşma çalışmaları hakkında yazılmış pek çok eser bulunmaktadır.

Tıbbın gözden kaçırılmaması gereken sosyal bir boyutu bulunması bağlamında yalnızca medikal unsurlara odaklı; hastalık kavramını ve sürecini işleyen bir tarihçilik yaklaşımıyla yetinilmemelidir. Sosyal güvenlik uygulamaları, halkın refah düzeyini iyileştirme çalışmaları, sağlık eğitimin yurt çapında yaygınlaştırma çabaları tıbbın sosyal boyutunun unsurları arasında yer alan başlıca etkinliklerdir (100). Bu etkinlikleri konu edinen tıp tarihi çalışmaları hatırı sayılır miktardadır. Bunlarda işlenen konular Osmanlı dönemi sağlık örgütleri ve sosyal kuruluşları, Osmanlı dönemi karantina hizmetleri, Cumhuriyet dönemi hıfzıssıhha çalışmaları, hastalık ve sağlık ile ilgili halk inanışları, hastanelerin kuruluş öyküleri, bulaşıcı ve salgın hastalıklarla mücadele, Atatürk dönemi sağlık ve eğitim hizmetleri, verem savaş dernekleri, hemşirelik okullarıdır. Farklı bir söyleyişle 1950 ve izleyen yıllarda yapılan tıp tarihi çalışmaları Türkiye'de tıbbın geçmişine ışık tutmaktadır.

Tablo 1'de yer alan tıp tarihi kitapları toplu olarak değerlendirildiğinde siyasi tarihle bağlantılı, ondan etkilenmiş çalışmaların dikkate değer oranda olduğu fark edilmektedir. Toplumsal ölçekteki sağlık sorunları ve sağlığı koruma çabaları, doğal olarak o toplumu yönetenlerin sahip olduğu anlayışıyla ve yürüttükleri etkinliklerle bağlantılıdır. Bu durumda toplum sağlığının geçmişini etüt ederken siyasi tarihe değinmek kaçınılmaz hale gelmektedir.

Bilimin temellerinin atıldığı topraklar olduğu kabul edilen Mezopotamya'da kurulan uygarlıkların sağlıkla tıpla ilgili boyutunu ele alan ve onların siyasi-askeri boyutuna da değinen çalışmaların uzak geçmişi işleyenleri arasında yer almaktadır (101). Bu kapsamda ayrıca başta Hititler olmak üzere pek çok medeniyette tıbbın tatbik ve gelişim aşamalarını ele alan kitaplar da bulunmaktadır. Görece yakın geçmişe işleyen kitapların ise ağırlıklı olarak İslam tıbbını ve medeniyetini tanıttığı görülmektedir. Özellikle salgın hastalıklar konusunda yazılmış eserlerin bir yandan da Ortaçağ'ın siyasi hayatının bir tasviri olarak nitelendirilmesi mümkündür.

Rönesans döneminde ve sonrasında Avrupa'da tıbbı, toplumsal yapı ve yönetim anlayışı ile bütünleştirerek aktaran eserlerin 1990'lardan itibaren Türkçe literatüre

kazandırıldığı dikkat çeken bir ayrıntıdır. Avrupa'daki Rönesans, bilimsel faaliyetleri kilisenin dogmalarıyla temellendiren skolastik düşünce karşısında akli önder edinen bir anlayışın başlangıcı olarak nitelenmektedir (102). Bu dönemde yetişmiş ve tıbbi uğraş edinmiş kimselere ait hayat öyküleri çerçevesinde, dönemin sanatsal, felsefi, tarihi ve politik unsurlarına da yer verilmesi söz konusudur.

İbn-i Sina ve Selçuklu tıbbi üzerine yazılmış eser sayısının fazlalığı milli tarih anlayışının tıp tarihindeki yansıması olarak değerlendirilebilir. Bu eserler özellikle sağlık teşkilatlanması üzerinde durmakta ve dolayısıyla medeniyet tarihini gündeme taşımaktadır. Bu noktadan hareketle söz konusu eserlerin Türk siyasal tarihinin başlangıcına ışık tutmakta olduğu öne sürülebilir.

Tıp ve diğer sağlık mesleklerinin eğitim tarihçelerini ele alan kitaplar kendisini belli eden grup oluşturmaktadır. Bu temanın makale, tez gibi farklı çalışmalarda da sıklıkla işlendiği saptamasını yapmak olanaklıdır (39,44). Bir başka gözde temanın sağlık hizmeti sunan kurumların tarihçeleri olduğu söylenebilir. Dikkat çeken bir diğer kategori farklı coğrafi bölgelerdeki pek çok vilayete ait genellikle "sıhhi ve içtimai tarih" ortak başlığını taşıyan eserlerdir.

Özellikle bu son kategoridekiler üzerinden çeşitli dönemlerdeki sağlık politikaları ve dolaylı olarak da genel siyasi yaşam ve iktisadi, mali, idari koşullar hakkında çıkarsamalar yapmak mümkündür. Bu çıkarsamalardan tıbbi stratejileri anlamak-açıklamak yönünde yararlanmak olanaklıdır. Tıbbi stratejilerin belirlenmesi yönetimin sağlık sistemini biçimlendiren müdahaleleri üzerinden gerçekleşmektedir (103).

Tıp toplumsal çerçevede kurulmuş, her dönemde kümülatif olarak ilerleyen ve bu süreçte kendisine çeşitli anlamlar yüklenen bir uğraştır (104). Onun tarihsel dönemler içerisinde incelenmesi, yalnızca kendine özgü bilgi birikiminin ve uygulama olanaklarının gelişimini değil aynı zamanda bilimsel fikirlerin devinim sürecini de gözler önüne sermektedir. Tıp tarihi alanında gerçekleştirilen çalışmaların, genel olarak bilimin anlamının ve toplumsal rolünün kavranmasına katkı sağlama işlevi de bulunmaktadır. Bilimselliğin öznellikten kaçınmayı kuvvetle benimseyen bir yaklaşım olması çerçevesinde inanışları, dogmaları incelerken de kanıtlanabilir temellere dayanmak gerekmektedir (105). Büyüyü ve dini esas alan şifacılık uygulamalarını, eski

medeniyetlerin tıbbi uygulamalarını, halk hekimliğini inceleyen çalışmaların bu çerçevede aktardıkları uygulamaları önermeksizin tanıtması söz konusudur.

Alternatif tıp adı altında yürütülen etkinlikleri tarihsel perspektifte işleme bağlamında içeriğin uygulama önerisi niteliği taşımasından dolayı bilimsel yaklaşımdan uzaklaşma söz konusudur. Bu etkinlikler bir yandan bilimsel kanıta dayalı olmayan uygulamaların yetkisiz kişiler tarafından gerçekleştirilmesi esprisini taşımakta ama diğer yandan bedeni, duygu ve düşünce süreçlerini, sosyal ilişkileri bütünleştiren bir yaklaşımı temsil etmektedir (106). Bu ikili saptamanın ilk kısmı bakımından bunların önünün alınması gerekmekte; ikinci kısım dikkate alındığında ise çağdaş bilimsel tıbbın özellikle medikososyal ilişkiler bakımından kendisini revize etmesinin uygun olduğu görülmektedir. Bunların tamamlayıcısı olarak topluma sağlık hizmeti sunumuna yönelik politikalar ekonomik ve sosyal tespitler yapmayı ve toplum geneline yönelik sağlık eğitimi faaliyetleri gerçekleştirmeyi kapsamalıdır (107).

Tablo 1’de son zikredilen hususlar konusunda yararlanılabilecek kimi kitaplar bulunmakta; bunlar başta akıl ve toplum sağlığı ile ilgili olanlar olmak üzere sağlık politikaları ile uygarlaşma arasındaki ilişki, tıbbi algının evrimi, Türkiye’de sağlıkta çağdaşlaşma çalışmaları, Osmanlı dönemi tıp ahlakı, tasavvuf-tıp ilişkisi gibi konuları ele almaktadır.

Bilindiği gibi insanlık geçmişte toplumların felaketi olarak betimlenen pek çok hastalığın teşhisini ve tedavisini kısa sürede ve etkili biçimde yapabilir duruma gelmiştir. Bu hastalıklardan bir kısmı, çiçek örneğinde olduğu gibi, yeryüzünden silinmiştir. Yaşam süresi gittikçe uzamaktadır. Bu ölüm olgusuna yönelik bakış açısını da değiştirmiş gibi gözükmektedir. Ölümün, hayatın sonu ve olağan bir süreç olduğu anlayışından uzaklaşmaktadır (108). Günümüzdeki tıbbi uygulamalarda kişinin değer yargıları gözetilmekte, tıbbi bakımın bir tür manevi bakımı da kapsaması anlayışına doğru algısal bir değişim yaşanmaktadır (108).

Geçmiştekilerin yerini alan günümüzün sık rastlanan sağlık sorunları ve bunlardan korunma yolları hakkında çok sayıda kitap bulunmakta olup bunların bir kısmı tıp tarihi ile de bağlantılıdır. Özellikle son beş yıllık dönemde bu tip çalışmalar göze çarpmaktadır. Bu eserlerde ele anılan konular arasında prebiyotik ve probiyotiklerin tarihçesi, eski Türk tıbbından köken alan genç kalmaya yönelik ipuçları, diyabet tarihi, şişmanlık ve obezite tarihi dikkat çekmektedir. Sağlığı koruma ve onu

yeniden tesis etme söz konusu olduğunda, sade bir dille açık ve anlaşılır şekilde sunulan bilimsel ve toplumsal bilginin önemi ortadadır. Bu bilgilerle donanan okurun, tıbbi uygulamalar bağlamında beklentileri değişecek, daha gerçekçi bir hal alacaktır.

Bu alt bölümün sonunda bir dizi saptama yapmak yerinde olacaktır. Tıp tarihi kitaplarında farklı disiplinlerden meslek mensuplarının imzası bulunmaktadır. Bu çeşitlilik çerçevesinde hekim, diş hekimi, eczacı, veteriner hekim ve hemşire kökenli tıp tarihçileri, alanlarının tarihine ilgi duyan sağlık mesleği mensupları, tarihçiler, siyasetçiler, folklor araştırmacıları yer almaktadır. Bu görüntüden hareketle genel olarak tıp tarihi disiplininin ve özel olarak tıp tarihi kitabı yazarlığının, farklı uğraş ve eğitim kökenlerinden gelenlere yetişme ve eser verme olanağı sunan davetkâr bir nitelik taşıdığını söylemek uygun olacaktır.

6. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Kitaplar genelde her türlü bilginin aktarılması ve erişime açılması için olduğu gibi, özelde “insanın kendisini-doğayı-dünyayı-evreni anlama çabası” olan bilimsel faaliyetlerin topluma iletilmesi ve mal edilmesi noktasında da devreye girmektedir. Bu devreye girişin aracı olan popüler bilimsel kitaplardan beklenen, bilimsel gelişmeler hakkındaki bilgileri toplumun her kesimine onların anlayabileceği, sade ve açık bir dille iletmeleridir. Genellikle gündelik konuşma dilinin kullanıldığı popüler bilimsel kitapların toplumun çok çeşitli kesimlerine seslenebilme yetenekleri, yazarlarının hem bilimsel içeriği kavramış hem de toplumsal-kültürel koşulları çözümlemiş olmasından kaynaklanmaktadır. Anlatım özellikleri bağlamda bu tür eserlerde sağlanması gereken denge okurun dikkatini ayakta tutacak bir söyleşi havası yakalarken bilimselliğin ciddiyetinden uzaklaşmamadır.

Genel okura yönelik bilimsel eserler arasında tarihi popülerize edenler oldukça geniş yer tutmaktadır. Bu noktada tarihin bilimsel disiplin şeklinde örgütlenmiş bulunmanın ötesinde kitlelerin ilgisini çeken bir bilgi alanı olduğunu vurgulamak yerinde olacaktır. Bu ilgiden geçmişin farklı yönlerini-boyutlarını etüt eden spesifik-tematik tarih çalışmaları da nasip almakta; böylelikle geleneksel işlevi tıp eğitiminin erken aşamasında devreye girerek öğrencilerin mesleki kimliklerini inşa etmesine katkı sağlamak olan tıp tarihi bilgilerinin önünde yeni bir ufuk açılmaktadır. Tıp tarihinin toplum genelinden ilgi görme potansiyeli taşıması tıp tarihi çalışmacılarının gözden kaçırılmaması gereken bir konu ve hatta değerlendirmesi gereken bir olanaktır.

Bu saptamadan yola çıkan bibliyografya denemesi niteliği tez çalışmasında Türkçe tıp tarihi kitaplarından oluşan birikim, erişilebildiği-derlenebildiği ölçüde ortaya konulmuştur. Bu ortaya koyuşunun mevcut birikimi değerlendirmeye ve geliştirmeye hizmet etmesi öngörülmektedir. Çalışmaya Latin harflerine dayalı Türk alfabesinin kabul edildiği 1 Kasım 1928 ile tezin tamamlandığı 31 Aralık 2018 tarihleri arasında yayımlanan kitaplar dahil edilmiştir. Bibliyografyanın başlangıçta sadece genel topluma hitap eden kitapları içermesi planlanmış ancak buna yönelik bir seçimin gerçekçi ve nesnel olmayacağı görülmüştür. Bu durumda eserlerin tek tek değerlendirilmeyip kategorik gruplara ayrılması ve grup halinde bibliyografyaya alınması ya da alınmaması yoluna gidilmiştir.

Aşağıda maddeler halinde sıralanmış saptamalar, ele alınan doksan yıllık döneme ait seçilen kategorilerdeki tıp tarihi kitaplarının konuları-içerikleri bakımından toplu halde değerlendirilmesiyle ortaya çıkmıştır.

- Ele alınan dönemin ilk on yılında verilen eserlerde Türk tıp tarihine yönelme; onun farklı dönemlerini ve evrensel tıbbı katkılarını işleme eğilimi hâkimdir.
- Eser sayısı 1937 yılından itibaren dikkate değer bir artış göstermektedir.
- Tıp tarihi akademik birimlerinin çalışma sayısı artışına önemli katkısı bulunmaktadır.
- Cumhuriyetin 50. yılı onuruna yapılan ve bu durumu başlıklarına yansıtan yayınlar dikkat çeken bir grup oluşturmaktadır.
- Son otuz yıla ait eserlerde felsefi ve skolastik anlayıştan, akıcı ve sorgulayıcı anlayışa doğru hareketlenme kendini hissettirmektedir.
- Eserler kategorik tasnife tabi tutulduğunda beşeri hekimlik alanındakilerin çoğunluğu oluşturduğu; eczacılık, veteriner hekimlik, hemşirelik ve ebelik alanlarında da dikkate değer sayıda çalışma bulunduğu görülmektedir.
- Tıp dalları karşılaştırıldığında ise mikrobiyoloji-intaniye, farmakoloji ve nöroloji-psikiyatri alanlarında eser sayısının fazlalığı fark edilmektedir.
- Yazarlar bağlamında hekim, tarihçi, bilim insanı, araştırmacı, politikacı şeklinde bir çeşitlilik bulunmaktadır.
- Toplumsal, siyasi ve kültürel koşullar tıp tarihi yazımını ve yayıncılığını etkilemekte-yönlendirmektedir.
- Hipertansiyon ve obezite gibi güncel sorunların popüleritesi, tıp tarihi bağlamında bu sorunların geçmişine yönelik bir ilgi uyandırabilmektedir.
- Tıp alanındaki bilimsel faaliyetleri ve tıbbın toplumsal boyutlarını anlamak ve yorumlamak için onların geçmişini öğrenme hevesi, tıp tarihi yayıncılığını besleyen temel unsuru oluşturmaktadır.

Bu saptamalardan hareketle genel bir değerlendirme yaparak tıbbın kuramsal ve uygulamalı olanların yanı sıra önemli bir toplumsal boyutu da bulunduğunu ve bunun tıp tarihi çalışmalarına da yansıdığını söylemek ve bunu gösteren bir dizi çıkarım yapmak olanaklıdır. Tıp tarihindeki yansımalar, Türk tıbbının özellikle son Osmanlı ve

erken cumhuriyet dönemlerinde ağırlıklı olarak alt yapı oluşturmaya ve insan gücü sağlamaya yöneldiğini göstermektedir. Giderek hızlanan yeni sağlık mesleklerine ve uzmanlık dallarına ayrılma eğilimi de tıp tarihi çalışmalarındaki yansımaları üzerinden izlenebilmektedir. Özellikle erken cumhuriyet döneminde izlerine rastlanan bir diğer husus tıbbın sorgulamadan inanma temelinden bilimsel-eleştirel akıl yürütme temeline kayışıdır. Yerel sağlık kayıtlarını ve halk tıbbı uygulamalarını ele alan çalışmalar da tıbbın toplumsal boyutunun tıp tarihi literatüründe ortaya çıkış örnekleridir.

Yapılan saptamaların ve çıkarımların ışığında tıp tarihi çalışması yürüteceklere yönelik birkaç öneri dile getirilebilir.

- Tıp tarihi çalışmalarında hastalıkların teşhis ve tedavi edilmelerinin geçmişine dair anlatımların yanı sıra sağlık eğitiminin, yönetiminin, hukukunun, politikalarının geçmişine de değinilmelidir.
- Belirli bir dönemin tıbbından söz ederken konu o dönemin genel tarihe mal olmuş özelliklerinden oluşan bir çerçeveye yerleştirilmelidir. Bunun tamamlayıcısı olarak siyasi tarih ve sosyal tarih çalışmacılarının da ele oldukları dönemin tıbbını ve tanınmış tıbbi kişilerini konuları bağlamında değerlendirmeyi ihmal etmemelidir.
- Tıbbın politik, hukuki, idari geçmişi toplumsal sağlık hizmetlerinin sunumu ve sağlık eğitimi alanlarında faaliyet gösterenlere aktarılarak bu kesimlerin daha öngörülü olması ve geçmişin hatalarından uzak kalması sağlanmalıdır.

Sonuçlar ve Öneriler bölümünün son sözü olarak tez çalışması hakkında kısa bir değerlendirme yapma uygun olacaktır. Tez çalışması tıp tarihi konusundaki Türkçe yayınların doksan yıllık bir zaman diliminin farklı dönemlerindeki durumunu ortaya koymaktadır. Tıp alanında sağlanan ilerlemeleri anlamak ve değerlendirmek, sadece bu alanın mensuplarına özgü bir faaliyet kabul etmek doğru değildir. Yaşam ile ölüm arasında kritik bir konuma sahip olan tıp hakkında herkesin bilgi ve bilinç sahibi olması, tıbbın toplumun ve bireylerin yaşamındaki yerinin bu bilgi ve bilinç üzerine temellenmesi gerekmektedir. Tıbbın geçmişini etüt etmek, özellikle bu alanın mensupları dışındaki kitle için, tıbbı tanımak ve anlamak yolunda önemli bir araçtır. Bu noktada tıp tarihi literatürü hakkındaki çalışmaların önemi ortaya çıkmakta; bu tezin de

mütevazı bir örneğini oluşturduğu bu tür çalışmalar tıp tarihi disiplini mensupları için bir referans listesi oluşturmanın yanı sıra sağlık camiasının ve toplum genelinin tıp tarihine ilgi duyan kesimlerine eldeki olanaklar hakkında bilgi ve öneri sunmaktadır.

KAYNAKLAR

- 1 *Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlük*. Erişim: (http://www.tdk.org.tr/index.php?option=com_bts&view=bts). Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- 2 **Finkelstein D, McCleery A.** *An Introduction to Book History*. Routledge, 2. Baskı, Abingdon **2013**.
- 3 *The Book: A Global History*. Editör Michael F, Suarez SJ, Woudhuysen HR. Oxford University Press, New York **2013**.
- 4 “Kil Tabletlerden E-Okuyuculara Kitabın Serüveni”. Erişim: (<http://www.bilimgenc.tubitak.gov.tr/makale/kil-tabletlerden-e-okuyuculara-kitabin-seruveni>). Erişim Tarihi: 01.01.2019.
- 5 **Ortaş İ.** “Türkiye ve Dünyada Kitap Okuma Değerlerinin Karşılaştırması ve Sosyal Yaşamımıza Etkileri”. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* **2014**; 28 (3): 323-337.
- 6 **Bozkurt Aras, Bozkaya M.** “Etkileşimli E-Kitap: Dünü, Bugünü ve Yarını”. *Akademik Bilişim 2013: XV. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri 23-25 Ocak 2013*. Akdeniz Üniversitesi, Antalya **2013**: 387-393.
- 7 **Keseroğlu HS.** “Bilginin Bilgisi: Kütüphane ve Bilgibilim Kuramı Sorunsalı”. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* **2010**; 24 (4): 685-704.
- 8 **Broks P.** *Understanding Popular Science*. Open University Press, Milton Keynes **2006**.
- 9 *Popularizing Science and Technology in the European Periphery 1800–2000*. Editör Papanelopoulou F, Nieto-Galan A, Perdiguero E. Routledge, New York **2016**.
- 10 **Canbolat O.** “Bilimin Dalgalanması”. *SD Dergisi* **2018**; (46): 94-99.
- 11 **Morkoç U.** “Bilim Felsefesi Olarak Bilim Tarihi: Kuhn ve Koyré”. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi* **2016**; 3 (SI): 28-35.
- 12 **Keskin U.** *Popüler-Bilimsel Mikrobiyoloji Kitapları: Yedi Güncel Çeviri Eser Üzerinden Bir Değerlendirme*. Danışman S Kadioğlu. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Yüksek Lisans Semineri, Adana **2016**.
- 13 *Popüler Bilim Yazarları İçin El Kitabı*. TÜBİTAK Bilim ve Teknik Dergisi Eki, Ankara **2009**. Erişim: (<http://content.lms.sabis.sakarya.edu.tr/Uploads/68912/29368/populerbilimyazarligi.pdf>). Erişim Tarihi: 31.03.2018.
- 14 **Erkan S.** “Osmanlı Döneminde Tarih Öğreniminin Tarihçesi”. *21. Yüzyılda Eğitim ve Toplum* **2017**; 6 (17): 395-424.
- 15 **Tez Z.** *Tıbbın Gizemli Tarihi: Semboller, Büyüler ve Ritüeller Eşliğinde Şifa*. Hayy Kitap, İstanbul **2010**.
- 16 **Dalkıran Ö.** “Kitabın Tarihi”. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi* **2013**; 27 (1): 201-213.
- 17 **Balkan Kıyıcı F, Yavuz M, Saçar R.** “Popüler Bilim Dergileri ve Bilimsel Kitapların Fen Derslerinde Kullanılma Durumları”. *International Science and Technology Conference*, Dubai 13-15 Kasım **2012**.

- 18 *Handbook of Research on Science Education (Volume II)*. Editör Abell SK, Lederman NG., Routledge, New York **2014**.
- 19 **Sarton G.** *Bilim Tarihinde Yöntem*. Derleyen Demir R. Doruk Yayınları, **Ankara1997**: 63.
- 20 **Keskin U, Yıldırım G, Kadioğlu S.** Yönelme ya da Kaçınma Konusu Olarak Popüler Tıp Tarihi. *XIII. Türk Tıp Tarihi Kongresi*, Sivas 18-21 Ekim **2017**.
- 21 **Dağtaş E, Yıldız ME.** “İktidar ve Bilim: Popüler Bilimin Ekonomi Politikası Üzerine Bir Literatür Değerlendirmesi”. *Global Media Journal TR Edition* **2016**; 7 (13): 28-48.
- 22 **Whelan J.** “Communicating Science to Popular and Academic Audiences”. *The Write Stuff* **2009**; 18 (2): 87-88.
- 23 **Blum D, Knudson M, Henig RM.** Editors Note. İçinde: *Guide for Science Writers*. Editör Blum D, Knudson M, Henig RM. *A Field* Second Edition, Oxford University Press, New York **2006**.
- 24 **Jones N.** “Q&A: Carl Zimmer on Writing Popular-Science Books”. *Nature* **2010**; 463: 737.
- 25 **Kucharski AJ.** “Ten Simple Rules for Writing a Popular Science Book”. *PLOS Computational Biology* **2018**; 14 (2): 1-4.
- 26 **Toprak Z.** Popüler Tarih Yazımı ve Ahmet Refik Altınay (Sunuş). İçinde: *Ahmet Refik Altınay, İki Komite İki Kıtâl; Kafkas Yollarında*. Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul **2010**: v-viii.
- 27 **Güler M.** “Türkiye’de Popüler Tarihçilik (1908-1960): Ahmet Özcan: Türk Tarih Kurumu Basımevi Ankara 2011” (Yayın Kritisini). *Türk Tarih Eğitimi Dergisi* **2014**; 3 (2): 201-216.
- 28 **Özcan A.** Türkiye’de Popüler Tarihçilik ve Reşat Ekrem Koçu. İçinde: *Türk Tarihçileri*. Editör Şimşek A. İkinci Baskı, Pegem Akademi Yayınları, Ankara, **2017**.
- 29 **Özcan A.** Türkiye’de Popüler Tarihçilik (1908-1960). Türk Tarih Kurumu, **Ankara** 2011.
- 30 **Küçük S.** “Türkiye’de Bilimin Popülerleştirilmesi Sürecinde Süreli Yayıncılığın Rolü: ‘Fen Âlemi’ Örneği (1925-1926)”. *Cumhuriyet Tarihi Araştırmaları Dergisi* **2013**; 9 (17): 187-218.
- 31 **Erdağı B.** “Anadolu’da Yazılmış İlk Türkçe Tıp Kitabı”. *Türkbilig Dergisi* **2001**; (2): 46-54.
- 32 **Günergun F.** “Türkiye’de Tıp Tarihi: Geçmiş Yıllardaki Çalışmalar ile Son Araştırmaların İncelenmesi”. Çeviren M Yolun. *Tarih Okulu* **2013**; (14): 267-280.
- 33 **Kazancıgil A.** “Türkiye’de Tıp Tarihi”. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* **2004**; 2 (4): 213-232.
- 34 **(Gencer) Binbaşı Elhaç Rıza Tahsin.** *Tıp Fakültesi Tarihçesi: Mirat-ı Mekteb-i Tıbbiye (İki Cilt)*. Editör Kazancıgil A. Özel Yayınlar, İstanbul **1991**.
- 35 **İlikan Rasimoğlu CG.** Türkiye’de Modernleşme Çalışmaları ve Tıp Tarihi: Eleştirel Yaklaşımlar. *Hayat Sağlık ve Sosyal Bilimler Dergisi* **2012**; 4: 52-57.
- 36 **Uludağ OŞ.** *Beşbuçuk Asırlık Türk Tababeti Tarihi*. Editör Uzel İ. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Ankara **1991**.
- 37 **Yıldırım G, Kadioğlu S, Uzel İ.** Galip Ata Ataç’ın “Tıp Fakültesi” Kitabında Yer Alan OsmanlıDönemi Tıp Eğitimi Tarihçesi Bilgileri. *Cumhuriyet Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi* 29 (4): 185-191, **2007**.

- 38 **Ataç GA.** *Tıp Fakültesi (Tıp Eğitimi Tarihçesi)*. Editör Başaran CH. Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul **2017**.
- 39 **Özaydın Z.** *Türk Tıp Tarihi Bibliyografyası: Tıp, Eczacılık, Diş Hekimliği, Veteriner Hekimliği, Hemşirelik, Ebelik (19. - 21. Yüzyıl)*. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul **2012**.
- 40 **Kazancıgil A, Solok V.** *Türk Tıp ve Tabî İlimler Bibliyografyası (1923-1973)*. İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul **1973**.
- 41 **Süruri A.** "Cumhuriyet Dönemi Türk Bilim Tarihi Bibliyografyalarının Bibliyografyası". *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi* **2004**; 2 (4): 659-667.
- 42 **Kazancıgil A.** *Türk Jinekoloji ve Obstetrik Bibliyografyası (1880-1968)*. İstanbul, **1968**
- 43 **Kazancıgil A, Solok V.** *Türk Bilim Tarihi Bibliyografyası (1850-1981)*. İÜ Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Yayınları, İstanbul **1981**.
- 44 **Özaydın Z, Hatemi H.** *Türk Tıp Tarihi Araştırmalarının Son 30 Yılda (1973-2002) Yönelişleri ve Bir Bibliyografya Denemesi*. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul **2002**.
- 45 **Mesara G, Kazancıgil A, Sayar AG.** *A. Süheyl Ünver Bibliyografyası*. İşaret Yayınları, İstanbul **2017**.
- 46 **Çağan N.** *Dr. Bedi N. Şehsuvaroğlu: Biyografi ve Bibliyografi*. Tıp Tarihi Enstitüsü, İstanbul **1963**.
- 47 **Öncel Ö, Özaltay B.** *Prof. Dr. Dr. Arslan Terzioğlu Bibliyografyası, (1964-1994): Personal-Bibliographie der veröffentlichungen von Prof. Dr. Ing. Dr. med. habil. Arslan Terzioğlu*. İstanbul **1994**.
- 48 **Uzluk FN.** *Toplu Makaleler* (Dört Cilt). Editör Acıduman A, Arda B, Altıntaş A. Türk Tarih Kurumu Ankara, **2017**
- 49 [Nuran Yıldırım Academia.edu Sayfası]. Erişim: (<https://bezmiale.academia.edu/NuranYıldırım>). Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- 50 [Milli Kütüphane Veri Tabanı]. Erişim: (<https://kasif.mkutup.gov.tr/>). Erişim Tarihi: 10.09.2017.
- 51 [Ankara Üniversitesi Kütüphane Veri Tabanı]. Erişim: (<http://katalog.ankara.edu.tr>). Erişim Tarihi: 12.10.2017.
- 52 [Hacettepe Üniversitesi Kütüphane Veri Tabanı]. Erişim: (<http://katalog.hacettepe.edu.tr>). Erişim Tarihi: 11.10.2017.
- 53 [Sağlık Bilimleri Üniversitesi Kütüphane Veri Tabanı]. Erişim: (<https://kutuphane.sbu.edu.tr/yordambt/yordam.php>). Erişim Tarihi: 28.05.2017.
- 54 [İstanbul Üniversitesi Kütüphane Veri Tabanı]. Erişim: (http://katalog.istanbul.edu.tr/client/tr_TR/default_tr/search/results?q=t%C4%B1p%20tarihi). Erişim Tarihi: 16.10.2017.
- 55 [Bilim Tarihi web sitesi kitaplık giriş sayfası]. Erişim: (http://www.bilimtarihi.org/kitaplik_ana/kitaplik_ana.htm). Erişim Tarihi: 08.10.2017.
- 56 [Türk Tıp Tarihi Kurumu Facebook Sayfası]. Erişim: (<https://www.facebook.com/turktparihikurumu/>). Erişim Tarihi: 01.11.2018.

- 57 [Kitapyurdu İnternet Kitap Satış Sitesi]. Erişim: (<https://www.kitapyurdu.com/>). Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- 58 [Idefix İnternet Kitap Satış Sitesi]. Erişim: (<https://www.idefix.com/>). Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- 59 [Nadir Kitap İnternet Sahaf Sitesi]. Erişim: (<https://www.nadirkita.com/>). Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- 60 [Simurg İnternet Sahaf Sitesi]. Erişim: (<https://www.simurg.com.tr/>). Erişim Tarihi: 01.11.2018.
- 61 **Kılıç R.** Türk Tıp Tarih Yazımı Üzerine (Literatür-Problem-Yaklaşım). Erişim: (https://www.academia.edu/29779636/T%C3%9CRK_TIP_TAR%C4%B0H_YAZIMI_%C3%9CZER%C4%B0NE_L%C4%B0TERAT%C3%9CER-PROBLEM-YAKLA%C5%9EIM). Erişim Tarihi: 31.03.2018.
- 62 **Kadioğlu S.** *Türkiye'de Cerrahi Devrim*. Danışman Arda B. Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Deontoloji Doktora Tezi, Ankara **1997**.
- 63 **Göksel FA.** Tıp Tarihinde Yöntem. *Psikiyatri Bülteni* **1980**; 1 (1): 5-23.
- 64 **Terzioğlu A.** Tıp Tarihi ve Deontoloji. İçinde: *Tıp Dallarında İlerlemelerin Tarihi*. Editör Unat EK.. Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul **1988**: 452-488.
- 65 **Uzluk FN.** *Genel Tıp Tarihi: Prehistorik Devirlerden Günümüze Kadar Kurulup Gelişen Tıp Meslek ve Mekteplerinden Söz Açar*. Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Yayınları, Ankara **1958**.
- 66 **Bynum W.** *Tıp Tarihi*. Çeviren Gökçeoğlu N. Dost Kitabevi, Ankara **2014**.
- 67 **Porter R.** *Kan Revan İçinde: Tıbbın Kısa Tarihi*. Metis Yayıncılık, İstanbul **2016**.
- 68 **Burnham JC.** *Tıp Tarihi Nedir*. Çeviren Yıldırım Ö. İslık Yayınları, İstanbul **2017**.
- 69 **Aydın E, Akdur R.** *Tıbbi Etik ve Meslek Tarihi*. Somgür Yayınları, Ankara **2001**.
- 70 **Eren N, Uyer G.** *Sağlık Meslek Tarihi ve Ahlakı*. Hatiboğlu Yayınevi, Ankara **1989**.
- 71 **71.Topuzlu C.** *İstibdat-Meşrutiyet-Cumhuriyet Devirlerinde 80 Yıllık Hatıralarım* Editör Hatemi H, Kazancıgil A. İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Tıp Fakültesi, (3. Baskı), İstanbul **1994**.
- 72 **Sağlam T.** *Nasıl Okudum*. Editör Hatemi H, Kazancıgil A. Nehir Yayınları, (3. Baskı), İstanbul **1991**.
- 73 **Unat EK, İhsanoğlu E, Vural S.** *Osmanlıca Tıp Terimleri Sözlüğü*. Türk Tarih Kurumu, Ankara **2004**.
- 74 **İbn-i Sina.** *El-Kânûn fi't Tıbb* (Altı Cilt). Çeviren Kahya E. Atatürk Kültür Merkezi Ankara, **2017**.
- 75 **Hippokrates.** *Hippokrates Külliyyatı*. Çeviren Nirven N. Pinhan Yayıncılık, İstanbul **2018**.
- 76 **Galenos.** *Tıp Sanatının Anayasası / Tıp Sanatı / Glaukon'a Tedavi Yöntemi*. Çeviren Nirven N. Pinhan Yayıncılık, İstanbul **2018**.
- 77 **(Akalın) Besim Ömer.** *Ebe Hanımlara Öğütler*. Ebeler Derneği, İstanbul **2009**.
- 78 **(Akalın) Besim Ömer.** *Hanımfendilere Hilal-i Ahmer. 'e Dair Konferans*. Editör Hacıfettahoğlu İ. Türkiye Kızılay Derneği, Ankara **2007**.
- 79 **Sandoz T.** *Alternatif Tıp Tarihi*, Çeviren Çağrı Eroğlu, Dost Kitabevi, Ankara **2010**.

- 80 **Szasz TS.** *Deliliğin İmalatı.* Çeviren Genç G. Yerdeniz, İstanbul **2007.**
- 81 **Foucault M.** *Deliliğin Tarihi.* Çeviren Kılıçbay MA. İmge Kitabevi, Ankara 1992.
- 82 **Foucault M.** *Kliniğin Doğuşu.* Çeviren Keşoğlu T. Doruk, Ankara **2003.**
- 83 **Beyinli G.** *Elleri Tılsımlı: Modern Türkiyede Ebelik.* Ayizi Kitap, İstanbul **2014.**
- 84 **Erkaya Balsoy G.** *Kahraman Doktor İhtiyar Acuzeye Karşı: Geç Osmanlı Doğum Politikaları.* Can Yayınları, İstanbul **2015.**
- 85 **Illich I.** *Sağlığın Gasptı.* Çeviren sertabipoğlu S. Ayrıntı Yayınları, İstanbul **1995.**
- 86 **Groombridge B, Jenkins MD.** *World Atlas of Biodiversity: Earth's Living Resources in the 21st Century.* University of California Press, Berkeley **2002.**
- 87 **Durğun S.** “Felsefi Antropolojik Bir Bakışla Felsefe Bilgisinin Önemi”. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* **2018;** 6 (STEMES’18): 103-107.
- 88 **Köroğlu CZ, Köroğlu MA.** “Bilim Kavramının Gelişimi ve Günümüz Sosyal Bilimleri Üzerine”, *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* **2016;** (25): 1-15.
- 89 **Erdoğan E.** “Bilimin Doğuşunu Tarihsel Süreklilik İçerisinde İrdeleme Bilimin Doğuşu”. *Lokman Hekim Dergisi* **2016;** 6 (3): 165-173.
- 90 **Straus EW, Straus A.** *Tıbbi Mucizeler: Tıp Tarihinden Yaşamı Değiştiren 100 Gelişme.* Çeviren Durmuş N. Domingo Yayınevi, İstanbul **2009.**
- 91 **Queijo J.** *Büyük Buluşlar.* Çeviren Duru E. Alfa Yayıncılık, İstanbul **2011.**
- 92 **Arpacı M.** “Foucault, Biyopolitika ve Biyotarih: Tarihsel Çalışma Alanları Olarak Tıp, Beden ve Nüfus”. *ViraVerita E-Dergi* **2016;** 1 (3): 80-98.
- 93 **Başer A, Şahin H.** “Tıbbi Beşeri Bilimler”. *Tıp Eğitimi Dünyası* **2017;** (49): 49-59.
- 94 **Nikiforuk A.** *Mahşerin Dördüncü Atlısı: Salgın ve Bulaşıcı Hastalıklar Tarihi.* Çeviren Erkanlı S. İletişim Yayınları, 5. Baskı, İstanbul, **2014.**
- 95 **Sherman IW.** *Dünyamızı Değiştiren On İki Hastalık.* Çeviren Mine Anğ Küçüker ve Emel Tümbay. İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul **2016.**
- 96 **Aytaç Ö, Kurtdaş MÇ.** “Sağlık - Hastalığın Toplumsal Kökenleri ve Sağlık Sosyolojisi”. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* **2015;** 25 (1): 231-250.
- 97 **Craft N.** *Tıpta Çığır Açan Buluşların Küçük Kitabı.* Çeviren Akpınar Ö. TÜBİTAK Yayınları, Ankara **2015.**
- 98 **Polat F.** *Fen Eğitiminde Biyolojide Özel Konular.* Pegem Akademi, Ankara **2017.**
- 99 **Bayat AH.** *Tıp Tarihi.* Merkezefendi Geleneksel Tıp Derneği, 3. Baskı, İstanbul **2016.**
- 100 **Scambler G.** *Sociology As Applied To Medicine.* Elsevier, 6. Baskı, Londra **2008.**
- 101 **McClellan JE, Dorn H.** *Dünya Tarihinde Bilim ve Teknoloji.* Çeviren Yalçın H. Akılçelen Kitaplar, Ankara **2013.**
- 102 **Goody, J.** *Renaissances: The One or The Many.* Cambridge University Press, Cambridge, **2010.**

- 103** *Health Politics and Policy*. Editör Rinehart ST, Peterson MA. SAGE Publications, **2011**.
- 104** *Companion Encyclopedia of The History of Medicine Volume 1&2*. Editör Bynum WF, Porter R. Routledge, Londra **2013**.
- 105** **Yıldırım C.** *Bilim Tarihi*. Remzi Kitabevi, İstanbul **2013**.
- 106** **Demirsoy N.** “Eski Uygarlıklardan Günümüze Yansıyan Holistik Tıp Uygulamaları”. *Türkiye Klinikleri J Med Ethics* **2014**; 22 (3):106-119.
- 107** *Health Policy and Systems Research*. Editör Gilson L. World Health Organization, Geneva **2012**.
- 108** **Harris J.** *Hayatın Değeri: Tıp Etiğine Giriş*. Çeviren Sertabiboğlu S. Ayrıntı Yayınları, İstanbul **1998**.

ÖZGEÇMİŞ

Utku KESKİN, 16 Şubat 1985'te Tarsus'ta doğdu. Tarsus Abdülkerim Bengi Anadolu Lisesi'ni bitirdikten sonra, lisans eğitimini Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde 2011 yılında tamamladı. Askerlik hizmetini 2012 Kasım döneminde Bursa Yıldırım Askerlik Şubesi Başkanlığı emrinde ASAL İşlem Subayı olarak yerine getirdi. Halen Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı bünyesinde idari personel olarak görev yapmakta olan Keskin İngilizce bilmektedir. Temel ilgi alanları tıp tarihi, tıbbi mikrobiyoloji, biyoetik ve sağlık hukukudur. Çukurova Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Tıp Tarihi ve Etik Yüksek Lisans Programı'na Eylül 2015'de kaydolmuş, ilk başlığı "Genel Okura Yönelik Tıp Tarihi Kitapları: Sistemik Bir Değerlendirme" olan tez çalışmasını hazırlamaya Eylül 2016'da başlamıştır.